EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 23.5.2022.
SWD(2022) 613 final

RADNI DOKUMENT SLUŽBI KOMISIJE

Izvješće za Hrvatsku za 2022.

priložen dokumentu

Preporuka za PREPORUKU VIJEĆA

o nacionalnom programu reformi Hrvatske za 2022. i davanje mišljenja Vijeća o Programu konvergencije Hrvatske za 2022.

{COM(2022) 613 final} - {SWD(2022) 640 final}

European Commission

Croatia

2022 Country Report

KRATKI PREGLED GOSPODARSTVA I ZAPOŠLJAVANJA

Hrvatsko gospodarstvo oporavilo se od šoka uzrokovanog pandemijom bolesti COVID-19 i unatoč sve većoj nesigurnosti gospodarski bi rast trebao ostati stabilan

Prije krize uzrokovane bolešću COVID-19 hrvatsko gospodarstvo bilježilo je pozitivna kretanja. Uz stalan rast, javne financije znatno su se poboljšale, a javna i privatna zaduženost smanjila. Povećanje udjela na izvoznom tržištu pokazalo je da su hrvatska poduzeća sve konkurentnija. Povećale su se i zaposlenost i razina ulaganja, što je doprinijelo približavanju hrvatskog gospodarstva standardima EU-a.

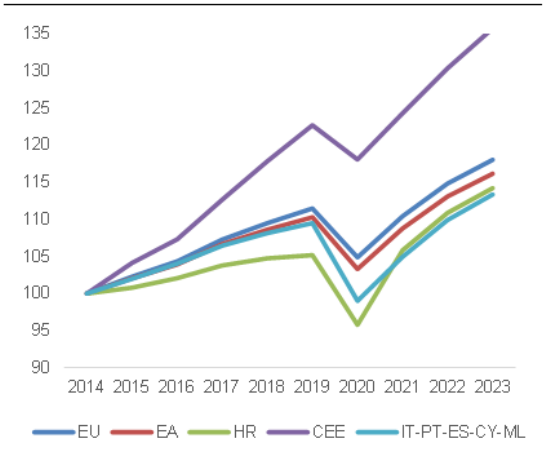
Hrvatsko gospodarstvo teško je pogođeno krizom, ali se snažno oporavlja. Hrvatsku je 2020. znatno pogodila kriza uzrokovana bolešću COVID-19 te dva razorna potresa, zbog čega se realni bruto domaći proizvod (BDP) smanjio za 8,1 %. U skladu sa zimskom privremenom prognozom Europske komisije realni BDP Hrvatske 2021. povećao se za 10,2 %, čime je dovršen scenarij potpunog oporavka grafički prikazanog u obliku slova V. Rastu su većinom doprinijeli bolji rezultati od očekivanih u sektoru turizma i znatna osobna potrošnja.

Očekuje se da će u srednjoročnom razdoblju rast i dalje biti snažan. Predviđa se da će 2022. rast BDP-a iznositi 3,4 % uglavnom zahvaljujući domaćoj potražnji, a neto izvoz trebao bi imati neutralniju ulogu. Očekuje se da će sve veća inflacija utjecati na osobnu potrošnju, ali stabilna kretanja na tržištu rada, trendovi potrošačkog kreditiranja i očekivana solidna turistička sezona upućuju na to da će potrošnja i dalje znatno doprinositi rastu BDP-a. Ulagačku aktivnost trebalo bi potaknuti očekivano ubrzanje obnove nakon potresa u Banovini i Zagrebu, povoljni uvjeti financiranja i provedba reformi i ulaganja iz nacionalnog plana za oporavak i otpornost. Kad je riječ o izvozu, slabija potražnja glavnih hrvatskih trgovinskih partnera upućuje na to da će izvoz robe bilježiti slabiji rast, ali će biti stabilan, dok se za izvoz usluga očekuje da će ove godine ponovno dostići razinu prije pandemije, uglavnom zahvaljujući turizmu. Predviđa se da će 2023. rast realnog BDP-a iznositi oko 3 % (vidjeti prilog 19.).

Niska produktivnost i dalje je prepreka snažnijem potencijalnom rastu. Niska alokativna učinkovitost, nepoticajno poslovno okruženje i neučinkovit javni sektor i dalje znatno utječu na ukupnu faktorsku produktivnost (vidjeti prilog 9. i prilog 11.). Slab je rast produktivnosti rada, posebno za konvergentno gospodarstvo. Srednjoročnu produktivnost mogle bi pojačati neke mjere iz plana za oporavak i otpornost, kako je objašnjeno u poglavlju 2.

Makroekonomske neravnoteže znatno su se smanjile. Komisija je u studenome 2021. objavila svoje deveto Izvješće o mehanizmu upozoravanja (Izvješće o mehanizmu upozoravanja za 2022.) u okviru postupka u slučaju makroekonomske neravnoteže (vidjeti i prilog 17.), u kojem je zaključeno da je detaljno preispitivanje za Hrvatsku još uvijek opravdano. U ažuriranoj tablici rezultata koja obuhvaća podatke do 2020. pokazatelji neto stanja međunarodnih ulaganja (NIIP), rasta jediničnih troškova rada, rasta cijena stambenih nekretnina i bruto duga opće države bili su iznad indikativnog praga. Međutim, u detaljnom preispitivanju za 2022. utvrđen je brz nastavak uklanjanja neravnoteža nakon krize.

Grafikon 1.1.: **Razina BDP-a 2014.=100, HR u odnosu na EU i EEZ**

Izvor: Eurostat

Izvor: Eurostat

U Hrvatskoj su prisutne velike regionalne razlike. Postoje velike razlike u razini BDP-a među županijama, a posebno između glavnog grada i ostatka zemlje. Grad Zagreb je 2018. ostvario 34 % nacionalnog BDP-a, a prema posljednjem popisu njegovo je stanovništvo činilo samo 19,4 % ukupnog stanovništva Hrvatske. Iz podataka o BDP-u po stanovniku vidljivo je da većina hrvatskog stanovništva (67 %) živi u područjima na kojima BDP po stanovniku iznosi manje od 60 % prosjeka EU-a. BDP po stanovniku u Zagrebu 2020. iznosio je 118 % prosjeka EU-a, a u županijama u istočnoj Hrvatskoj tek 36 % prosjeka EU-a. U tim se razlikama odražavaju vrlo različiti rezultati tržišta rada. Došlo je i do znatnog smanjenja ukupnog broja stanovnika te su zbog iseljavanja i starenja stanovništva siromašnije regije, posebno u istočnoj Hrvatskoj, zabilježile znatno veće stope smanjenja (vidi prilog 15.).

Sve bolje tržište rada i socijalni uvjeti

Unatoč nedavnom napretku, u Pregledu socijalnih pokazatelja iz europskog stupa socijalnih prava u Hrvatskoj je utvrđen niz problema u području zapošljavanja i socijalne zaštite. Tijekom gospodarskog oporavka prije pandemije Hrvatska je bilježila stalno povećanje stope zaposlenosti (osobe u dobi od 20 do 64 godine). Ona se tijekom krize nije smanjivala te se 2021. povećala na 68,2 %, ali to je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a od 73,1 % za dobnu skupinu od 20 do 64 godine. Programi za očuvanje radnih mjesta s potporom programa EU-a (1) pomogli su ublažiti učinak na stopu zaposlenosti. Međutim, pandemija bolesti COVID-19 znatno je utjecala na zapošljavanje mladih, među kojima je zabilježena posebno visoka stopa nesvojevoljno zaposlenih na određeno vrijeme (25 % u 2020., u odnosu na prosjek EU-a od 12,2 % za dobnu skupinu od 15 do 29 godina). Udio osoba koje ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) i dalje je iznad prosjeka EU-a (14,9 % u odnosu na 12,3 % u Uniji 2021. za dobnu skupinu od 15 do 29 godina), kao i razlika u zaposlenosti na temelju invaliditeta (32,9 % u odnosu na 24,5 % u Uniji 2020.; vidjeti prilog 12.). Stopa nezaposlenosti 2021. neznatno se povećala na 7,6 %, što je za jedan postotni bod više od dosad najniže zabilježene razine iz 2019. te iznad prosjeka EU-a od 7 %.

Stope nezaposlenosti znatno se razlikuju u različitim obrazovnim skupinama. Stope zaposlenosti niskokvalificiranih i srednjekvalificiranih radnika 2021. (42,1 % odnosno 67,1 % u odnosu na 54,9 % i 72,8 % u EU-u) u velikoj su mjeri zaostajale za stopama zaposlenosti visokokvalificiranih radnika (84,1 % u odnosu na 85 % u EU-u), a za sve tri kategorije one su niže od prosjeka EU-a. Iz tih je podataka vidljiva važnost jačanja mjera usavršavanja i prekvalifikacije kako bi se doprinijelo smanjenju neusklađenosti ponuđenih i traženih vještina i povezanog ozbiljnog manjka radne snage. Postoje i znatne regionalne razlike u stopama zaposlenosti i sigurnosti zaposlenja te u obrazovanju, što se primjerice odnosi na različite stope sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te manji postotak učenika u općim srednjim školama (vidjeti prilog 13.).

(1) Europski instrument za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji, Europski socijalni fond, Pomoć za oporavak za koheziju i europska područja.

Smanjuje se razina siromaštva u Hrvatskoj, ali i dalje postoje nedostaci u sustavu socijalne zaštite. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) dodatno se smanjila 2020. i trenutačno je nešto ispod prosjeka EU-a (20,5 % u odnosu na 21,9 % u EU-u). Jaz rizika od siromaštva i stopa dugotrajnog rizika od siromaštva u 2020. (28,0 % odnosno 12,9 %) i dalje su znatno iznad prosjeka EU-a.

Javne financije na putu kretanja prilagodbe

Prema proljetnoj gospodarskoj prognozi 2022. deficit opće države trebao bi se smanjiti sa 7,4 % BDP-a u 2020. na 2,9 % BDP-a u 2021., uglavnom zahvaljujući snažnom gospodarskom oporavku Hrvatske i postupnom ukidanju mjera potpore, kao što su porezne olakšice i odgode plaćanja poreza te mjere potpore likvidnosti i zapošljavanju. Očekuje se da će u sljedećem razdoblju deficit opće države i dalje biti ispod praga od 3 % i u 2023. iznositi 1,8 %.

Udio duga opće države u BDP-u trebao bi se smanjiti u narednim godinama. Predviđa se da će se sa 79,8 % u 2021. smanjiti na 73 % u 2023. Predviđeno smanjenje udjela duga temelji se na učinku nazivnika stabilnog rasta hrvatskog BDP-a, postupnom ukidanju mjera povezanih s bolešću COVID-19, smanjenju rashoda za kamatne stope i nekim drugim prilagodbama stanja i tokova koje smanjuju dug.

Uz postupno ukidanje mjera povezanih s bolešću COVID-19, ublažavanju proračunskih posljedica pandemije pridonijet će i provedba reformi i ulaganja u okviru plana za oporavak i otpornost. Vlada je 2020. i 2021. poduzela nekoliko mjera za potporu očuvanju radnih mjesta i osiguravanje likvidnosti poduzeća. Izravna potpora gospodarskoj aktivnosti više nije potrebna pa se fokus premješta na poticanje dugoročnog gospodarskog rasta provedbom plana za oporavak i otpornost, u okviru kojeg će se ulaganja financirati bespovratnim sredstvima EU-a u iznosu od 11,6 % BDP-a (vidjeti poglavlje 2.).

Vlada je donijela ambiciozan fiskalni paket kojim se nastoje ublažiti inflacijski pritisci. S obzirom na povećanje reguliranih cijena plina i električne energije za kućanstva koje je nastupilo 1. travnja Vlada Republike Hrvatske donijela je razne mjere kako bi ublažila učinak povećanja cijena energenata na ugroženija kućanstva i poduzeća. Fiskalni paket (u iznosu od 0,6 % BDP-a) sadržava razne mjere, uključujući smanjenje stope PDV-a na plin i razne druge energente, izravne subvencije kućanstvima i malim i srednjim poduzećima (MSP-ovi), socijalne transfere ranjivim skupinama (uz posebne jednokratne mjere za umirovljenike s prihodima nižima od određenog praga) te ograničavanje naknada uključenih u cijene električne energije i subvencije za poljoprivrednike i ribare.

Poboljšava se ocjena Hrvatske u pregledu pokazatelja za ciljeve održivog razvoja

Kad je riječ o provedbi većine UN-ovih ciljeva održivog razvoja, Hrvatska postiže dobre rezultate ili ih poboljšava. Hrvatska poboljšava većinu pokazatelja ciljeva održivog razvoja u području održivosti okoliša, pravednosti gospodarstva i društva, produktivnosti i makroekonomske stabilnosti. Međutim, i dalje ima znatnog prostora za napredak u područjima kao što su rodna ravnopravnost (cilj održivog razvoja br. 5) te zdravlje i dobrobit (cilj održivog razvoja br. 3). Detaljniji podaci navedeni su u prilogu 1.

Gospodarska prelijevanja uzrokovana ruskom invazijom na Ukrajinu

Izravni učinci rata u Ukrajini na hrvatsko gospodarstvo nisu znatni zbog njegove relativno slabe izloženosti. Izvoz robe u Ukrajinu i Rusiju činio je 0,4 % odnosno 1,2 % ukupnog izvoza 2021., a podaci o inputu i

outputu pokazuju da su dodana vrijednost stvorena u Hrvatskoj kako bi se zadovoljila konačna potražnja u Rusiji i dodana vrijednost stvorena u Rusiji kako bi se zadovoljila konačna potražnja u Hrvatskoj među najnižima u Uniji. Podaci o financijskim tokovima pokazuju da je ruska imovina u Hrvatskoj 2020. iznosila 1 % BDP-a, a hrvatska imovina u Rusiji samo 0,1 % BDP-a. Sanacija hrvatske podružnice Sberbanka, koja je prodana Hrvatskoj poštanskoj banci, dodatno je smanjila izloženost hrvatskog financijskog sektora riziku. Neka velika hrvatska poduzeća izvoze u Rusiju ili upravljaju tvornicama u toj zemlji, ali nijedno od njih ruskom tržištu nije izloženo u dovoljnoj mjeri da bi došlo do ozbiljnih poteškoća s likvidnošću. Ruski i ukrajinski turisti činili su oko 2 % stranih turista u Hrvatskoj 2021. Hrvatski izvori opskrbe energijom relativno su diversificirani i ne ovise u velikoj mjeri o ruskoj nafti i plinu (vidi poglavlje 3.). Budući da Hrvatska ima vlastitu proizvodnju gnojiva, u manjoj je mjeri izložena mogućim preprekama u opskrbi od nekih drugih država članica EU-a. Međutim, očekuju se određeni pritisci na povećanje cijena hrane.

Hrvatska tijela provela su razne mjere kako bi ublažila inflacijski pritisak koji proizlazi iz povećanja cijena energije. U ožujku 2022. stopa inflacije HIPC-a u Hrvatskoj povećala se na 7,3 % (u odnosu na 7,8 % u EU-u i 7,4 % u europodručju), čemu su uglavnom doprinijele cijene energije. Slična kretanja očekuju se u sljedećim mjesecima. Inflacijski učinak povećanih cijena energenata vlada je prvo odlučila ublažiti privremenim ograničavanjem cijena benzina i dizela, a nakon toga privremenim smanjenjem trošarina na te proizvode te donošenjem fiskalnog paketa početkom ožujka, koji je detaljno opisan u prethodnom odjeljku.

U TIJEKU JE PROVEDBA PLANA ZA OPORAVAK I OTPORNOST

Hrvatski plan za oporavak i otpornost ambiciozan je (11,6 % BDP-a) i usmjeren na ubrzavanje zelene i digitalne tranzicije te jačanje gospodarske i socijalne otpornosti Hrvatske. Njime se odgovara i na dugotrajne poteškoće utvrđene u preporukama za Hrvatsku iz 2019. i 2020. te u Nacionalnoj razvojnoj strategiji do 2030. Plan sadržava ukupno 202 mjere, 146 ključnih ulaganja i 76 reformskih mjera, koji se planiraju provesti do kraja 2026. kako bi se Hrvatskoj pomoglo da iz krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 i dvama velikim potresima koji su 2020. pogodili Zagreb i Banovinu iziđe još snažnija.

Kad je riječ o zelenoj tranziciji, ključno je smanjiti broj regulatornih i administrativnih prepreka većoj upotrebi energije iz obnovljivih izvora i brzo povećati energetsku učinkovitost fonda zgrada. Reformama i ulaganjima nastoji se promicati energetska učinkovitost i energija iz obnovljivih izvora, uključujući vodik, održiva mobilnost, kružno gospodarstvo, zaštita bioraznolikosti i ekosustava te učinkovito upravljanje vodama. Najveći iznosi dodijeljeni su za energetski učinkovitu obnovu zgrada, u što su uključene zgrade oštećene tijekom potresa 2020., te za održivu i inovativnu mobilnost. Druga važna ulaganja usmjerena su na projekte koje provode poduzeća kako bi se poboljšali rezultati u području energetske učinkovitosti i učinkovitosti resursa te pridonijelo razvoju zelenog gospodarstva.

Digitalna tranzicija ubrzat će se razvojem digitalnih procesa i vještina u javnoj upravi, obrazovanju i poslovanju te smanjenjem digitalnog jaza između urbanih i udaljenih ruralnih područja. Glavna ulaganja odnose se na digitalizaciju poduzeća kojom se doprinosi poslovnoj konkurentnosti i produktivnosti te na razvoj digitalnih vještina radnika kako bi se povećala njihova zapošljivost. Digitalna ulaganja u javni sektor usmjerena su na uspostavu internetskih postupaka i e-usluga, digitalizaciju i poboljšanje učinkovitosti javnih uprava, i to posebno u području zdravlja i pravosuđa. Druge važne mjere planiraju se u sektorima obrazovanja, prometa i energetike te u području istraživanja i inovacija. Povećat će se digitalna povezivost i infrastruktura u udaljenim ruralnim područjima kako bi se smanjio digitalni jaz između urbanih i ruralnih regija.

Gospodarski rast i otpornost pojačat će se poticanjem privatnih ulaganja, uklanjanjem regulatornih i administrativnih ograničenja te ubrzavanjem razvoja zelenog i digitalnog gospodarstva. Osim financijske potpore mikro, malim i velikim poduzećima, uglavnom u obliku obrtnih sredstava, prednost se daje razvoju okvira za inovacije te razvoju i održivosti različitih sektora kao što su turizam, poljoprivreda i promet. Osmislit će se novi poslovni planovi i izgraditi infrastruktura kako bi se ostvarili ciljevi Hrvatske u području kružnog gospodarstva i energetske učinkovitosti.

Mjere politike i razvoj odgovarajućih vještina trebali bi biti u skladu s trenutačnom i budućom potražnjom na tržištu rada, pri čemu se prednost daje razvoju vještina potrebnih za zelenu i digitalnu tranziciju. Razvit će se sustav vaučera za prekvalifikaciju i usavršavanje te za stjecanje novih vještina za zelenu i digitalnu tranziciju. Aktivne politike tržišta rada pridonijet će konkurentnosti i mogućnosti zapošljavanja ranjivih skupina, što je u Hrvatskoj prioritet.

Poboljšat će se uvjeti i povećati atraktivnost istraživanja i inovacija. Reformama i ulaganjima nastoji se učvrstiti javna znanstvena infrastruktura, potaknuti

visokokvalitetna istraživanja, povećati učinkovitost programa istraživanja i inovacija, poduprijeti istraživačke karijere i privući strane istraživače te pomoći studentima da razviju potrebne vještine i omogućiti njihovo zapošljavanje. Plan uključuje i mjere za bolje povezivanje relevantnih aktera u području istraživanja i inovacija i poslovnog sektora. Unatoč tome, još uvijek ima prostora za napredak.

Planiraju se strukturna poboljšanja u cilju povećanja učinkovitosti i otpornosti javne uprave, pravosuđa i državne imovine. Unaprijedit će se postupci javne službe radi zapošljavanja, zadržavanja i nagrađivanja državnih službenika te kako bi se poboljšala kvaliteta javnih usluga na svim razinama vlasti. Provest će se reforme u cilju bolje izrade, provedbe i ocjene politika i projekata, učinkovitijeg sprečavanja i suzbijanja korupcije i sukoba interesa te uspostave pouzdanog sustava upravljanja sredstvima EU-a i nadzora nad njihovom upotrebom. Drugim se mjerama nastoji pojačati fiskalni okvir i okvir za sprečavanje pranja novca, povećati učinkovitost javne nabave i poboljšati upravljanje državnom imovinom. Kad je riječ o pravosuđu, reformirat će se i unaprijediti postupanje u sudskim postupcima i dodatno razviti elektronička komunikacija na sudovima. Provest će se reforme za optimizaciju sustava jedinica lokalne i područne samouprave funkcionalnim spajanjima određenih poslovnih procesa, digitalizacijom i fizičkim spajanjima.

Povećat će se učinkovitost, kvaliteta, dostupnost i financijska održivost hrvatskog zdravstvenog sustava. Među ključnim su mjerama restrukturiranje i reorganizacija osnovnih zdravstvenih usluga, daljnja primjena zajedničke nabave, standardizacija usluga i obrazovanje specijaliziranog medicinskog osoblja. Dodatno će se razviti pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti i telemedicini u ruralnim, udaljenim i otočnim područjima.

Smanjenju siromaštva i integraciji ranjivih skupina doprinosi se razvojem usluga koje se pružaju u obitelji i zajednici. Politike koje su posebno usmjerene na integraciju i aktivaciju ranjivih skupina poboljšat će se jačanjem kapaciteta Zavoda za zapošljavanje. Reformama se nastoji poduprijeti proces deinstitucionalizacije za ranjive skupine i prelazak na dugotrajnu skrb u zajednici, stvaranje usklađenih standarda kvalitete u području određenih usluga i jačanje usluga socijalnog mentorstva. Usporedno s time ulaganjem u infrastrukturu, opremu i kapacitete osigurat će se bolji pristup institucijskoj skrbi za osobe čija dobrobit ovisi o njoj.

Planiraju se reforme kako bi se unaprijedio rani i predškolski odgoj i obrazovanje, povećao broj obveznih nastavnih sati i bolje uskladilo srednjoškolsko i tercijarno obrazovanje i obrazovanje odraslih s potrebama tržišta. Reforme će se provesti kako bi se svoj djeci u dobi od 4 godine do školske dobi, posebno djeci iz skupina u nepovoljnom socioekonomskom položaju, zajamčila mogućnost sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, što će pozitivno utjecati na stopu aktivnosti i ravnotežu između poslovnog i privatnog života roditelja, i to prvenstveno majki. Povećat će se broj obveznih nastavnih sati u osnovnoškolskom obrazovanju. Planiraju se i reforme za poboljšanje kvalitete srednjoškolskog strukovnog obrazovanja, visokog obrazovanja i obrazovanja odraslih te njihove relevantnosti za tržište rada.

Pitanje teritorijalne rascjepkanosti rješavat će se jačanjem teritorijalne i socijalne kohezije. Planirane mjere uključuju proširenje i nadogradnju mrežnih infrastruktura koje povezuju hrvatske regije te razvoj novih elektroničkih usluga i poboljšanje regulatornog okvira. Planiraju se znatna ulaganja u obnovu sustava javne odvodnje otpadnih voda i vodoopskrbnih sustava te poboljšanje zaštite od poplava u rizičnim područjima. Poboljšat će se upravljanje i fizička infrastruktura cestovnog, željezničkog i pomorskog prometa kako bi rjeđe naseljena područja postala pristupačnija i bolje povezana. Elektroenergetske mreže šest otoka povezat će se s kopnenima. U cjelokupnoj provedbi plana prednost će se dati ulaganjima u slabije razvijene regije.

U okviru 1 navode se ključne reforme i ulaganja čiji se dovršetak očekuje do kraja 2022. Taj popis nije iscrpan, a dodatne kvantitativne informacije o planu za oporavak i otpornost i njegovoj provedbi navedene su u prilogu 2.

Okvir 1:

Najvažniji ciljevi koji bi se trebali ostvariti na temelju plana za oporavak i otpornost u 2022.:

- povećanje uporabe energije iz obnovljivih izvora i uvođenje premijskog sustava potpore, uz donošenje strategije za vodik
- poboljšanje pravnog okvira za sektor vodnih usluga
- donošenje Plana gospodarenja otpadom za razdoblje 2023.–2028.
- donošenje Nacionalnog plana razvoja željezničke infrastrukture i Nacionalnog plana upravljanja željezničkom infrastrukturom i uslužnim objektima
- donošenje novog Zakona o komasaciji poljoprivrednog zemljišta
- donošenje Strategije razvoja održivog turizma do 2030.
- izmjena centraliziranog sustava selekcije za državnu upravu
- pružanje poticaja za dobrovoljna funkcionalna i fizička spajanja jedinica lokalne samouprave
- donošenje Strategije digitalne Hrvatske za razdoblje do 2030.
- donošenje izmjena Zakona o zaštiti osoba koje prijavljuju nepravilnosti
- donošenje modela financiranja sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
- donošenje novog Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju
- donošenje Zakona o suzbijanju neprijavljenog rada i novog Zakona o radu
- donošenje novog Zakona o socijalnoj skrbi
- izmjene Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju
- donošenje Programa energetske obnove zgrada javnog sektora za razdoblje 2021.–2030.
- potpisivanje ugovora za energetsku obnovu javnih i višestambenih zgrada.

PRIORITETI ZA BUDUĆNOST

Plan za oporavak i otpornost rješava važna pitanja na nacionalnoj razini donošenjem i provedbom strukturnih reformi i ključnih ulaganja, kako je navedeno u odjeljku 2. Međutim, u skladu s kratkim pregledom gospodarstva iznesenim u odjeljku 1 i prilozima ovom izvješću te u kontekstu nedavnih međunarodnih zbivanja Hrvatska se suočava s nizom dodatnih poteškoća navedenih u nastavku. Za njihovo uklanjanje bit će potrebne dodatne strukturne mjere.

Ubrzavanje dekarbonizacije i zelene tranzicije

Hrvatsko se gospodarstvo dekarbonizira, a brzina tog procesa razlikuje se među sektorima. Hrvatska je jedna od država članica EU-a s najnižim emisijama stakleničkih plinova po stanovniku. Međutim, intenzitet emisija i dalje je znatno viši od prosjeka EU-a (513 u odnosu na 271 g ekvivalenta $CO_2/EUR_{2015.}$ u EU-u 2020.). Hrvatska si je postavila okvirni cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova u sektorima sustava EU-a za trgovanje emisijama za najmanje 43 % do 2030. u odnosu na razine iz 2005. To je u skladu s trenutačnim ciljem za EU u cjelini. Ako se provedu sve dodatne mjere, očekuje se da će Hrvatska premašiti svoj obvezujući cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova do 2030. za sektore koji trenutačno nisu obuhvaćeni sustavom EU-a za trgovanje emisijama (primjerice zgrade, cestovni promet, mala industrija, otpad, poljoprivreda). Međutim, s obzirom na to da je udio tih emisija veći nego u EU-27 (68 % u odnosu na 61 % u 2019.), ima prostora za daljnja smanjenja.

U hrvatsku dugoročnu strategiju za dekarbonizaciju donesenu u lipnju 2021. nije uključena obveza postizanja klimatske neutralnosti do 2050. Umjesto toga postavljen je cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova za od 57 % do 73 % (isključujući korištenje zemljišta i šumarstvo) u odnosu na vrijednosti iz 1990. S obzirom na povećane ambicije na razini EU-a utvrđene u Europskom propisu o klimi i cilj klimatske neutralnosti do 2050. Hrvatska će se vjerojatno suočiti s mnogo naglašenijom krivuljom smanjenja nakon 2030.

Hrvatska je premašila svoj cilj u pogledu energije iz obnovljivih izvora za 2020., ali je uvođenje energije vjetra i solarne energije i dalje sporo. Postizanjem udjela od 31 % energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji energije u 2020. Hrvatska je nadmašila cilj EU-a od 20 %. Uklanjanje prepreka ulaganjima u energiju iz obnovljivih izvora i daljnja ulaganja u elektroenergetski sustav i skladištenje energije ključni su za smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima i izloženosti šokovima kad je riječ o cijeni energije. Time bi se pridonijelo i smanjenju ovisnosti o uvezenoj energiji, uključujući ruski plin. Osim toga, Hrvatska se obvezala na postupno ukidanje ugljena za proizvodnju električne energije do 2033. Provedbom manjih projekata u području energije iz obnovljivih izvora posebno se može pridonijeti diversifikaciji opskrbe i pritom osigurati atraktivne povrate ulaganja za kućanstva i lokalne zajednice. Međutim, provedbu većih projekata otežavaju administrativne, regulatorne i tehničke prepreke kao što su dugotrajni upravni postupci za odobravanje i izdavanje dozvola, nedovoljan ili neprivlačan pristup sustavu te složeni i nekoordinirani postupci koji nisu sustavno usklađeni sa Strategijom energetskog razvoja Hrvatske. Stvaranjem jedinstvenih kontaktnih centara povećala bi se transparentnost i razumijevanje postupaka za kućanstva. Povezivanje s energetskim zajednicama otežano je zbog strogog okvira, što se primjerice odnosi na ograničenja za dijeljenje energije i obvezu

zadržavanja unutar administrativnih granica rascjepkanih jedinica lokalne samouprave. U širem smislu, propisi za fotonaponske sustave na tlu pretjerano su restriktivni, što smanjuje učinkovitost i opseg ulaganja. Strogi su i postupci izdavanja dozvola, posebno u slučaju unošenja izmjena u projekt.

Hrvatska ima diversificiranu strukturu opskrbe plinom i naftom te manje ovisi o uvozu ruskih ugljikovodika od drugih država članica EU-a. Uvoz iz Rusije preko Mađarske činio je 22 % ukupne opskrbe Hrvatske prirodnim plinom 2021., 57 % plina uvezeno je iz drugih zemalja putem terminala za ukapljeni prirodni plin (aktivan od početka 2021.), a 21 % plina proizvedeno je na domaćem tržištu. .. Hrvatska nije posebno ovisna ni o ruskoj nafti: iz Rusije dolazi 9 % ukupnog hrvatskog uvoza, a većina potreba za naftom pokriva se uvozom iz Azerbajdžana (37 %), Italije (14 %) i Slovenije (11 %) (2) (3).

U Hrvatskoj postoji velik potencijal za povećanje energetske učinkovitosti, posebno u građevinskom sektoru. Stopa obnove zgrada trenutačno je niska, primjerice u 2020. iznosila je 0,7 %. Međutim, Hrvatska je pojačala planove ulaganja u energetsku obnovu privatnih i javnih zgrada u cilju postizanja stope obnove od 3 % do 2030. (4) Iako je dostizanje te stope nužan korak za ostvarenje ciljeva dekarbonizacije fonda zgrada (5), čini se da je zbog novih geopolitičkih kretanja potrebno dodatno ubrzanje. Trenutačna ulaganja za poboljšanje energetske učinkovitosti u građevinskom sektoru u velikoj se mjeri oslanjaju na bespovratna sredstva i subvencije (6). Ritam obnove ubrzao bi se upotrebom drugih financijskih i fiskalnih instrumenata kao što su povoljni zajmovi i javna jamstva, oslobođenja od poreza i smanjenja poreza ili mješoviti programi s potporom privatnog sektora. Djelomično zbog relativno neučinkovitog programa poticaja velik dio mjera za obnovu rezultira tek manjim poboljšanjima energetske učinkovitosti (ispod praga onoga što se smatra energetski učinkovitom obnovom). Hrvatska istovremeno relativno dobro napreduje kad je riječ o blagoj i srednjoj obnovi. Mjerama za energetsku učinkovitost smanjuje se ukupna potrošnja energije, stoga one mogu pridonijeti smanjenju ovisnosti o ruskim fosilnim gorivima.

Prometni sektor i dalje najviše pridonosi emisijama stakleničkih plinova te je u 2019. njegov udio u ukupnim emisijama bio veći od 27 % (22 % u EU-u). Posljednjih godina došlo je do velikog povećanja emisija te se predviđa da će one i dalje rasti. Udio energije iz obnovljivih izvora u prometnom sektoru (5,9 % u 2019.) među najnižima je u Uniji i znatno ispod razine cilja od 10 % do 2020. Uz poljoprivredu i industriju, prometni sektor znatno doprinosi onečišćenju zraka, što i dalje izaziva zabrinutost unatoč poboljšanjima posljednjih godina (vidi prilog 5.). Većim ulaganjima i poticajima za promicanje održivog javnog prijevoza doprinijelo bi se smanjenju emisija stakleničkih plinova. To se primjerice odnosi na željeznički putnički prijevoz, čiji je udio u prijevozu više nego upola manji od prosječne razine u zapadnoeuropskim državama.

Električna vozila i dalje se vrlo sporo uvode jer je financiranje poticaja za kupnju, subvencija i programa poticaja za zamjenu starih vozila ograničeno. Udio električnih automobila (baterijska električna vozila i punjiva hibridna električna vozila) među novoregistriranim automobilima u 2020. iznosio je 1,47 % za baterijska električna

(2) Izvori Eurostata

(3) Znatan udio u ukupnom uvozu nafte u Hrvatsku čini rafinerijska sirovina. Kad je riječ o rafinerijskoj sirovini, Hrvatska uvelike ovisi o ruskom uvozu jer iz Rusije dolazi 72 % ukupnog uvoza.

(4) To je znatno poboljšanje u odnosu na prethodne i postojeće trendove: vidjeti Castellazzi, L., Zangheri, P., Paci, D., Economidou, M., Labanca, N., Ribeiro Serrenho, T., Zancanella, P. i Broc, J., *Assessment of second long-term renovation strategies under the Energy Efficiency Directive* (Procjena drugih dugoročnih strategija obnove u skladu s Direktivom o energetskoj učinkovitosti), 2019., JRC114200.

(5) Vidjeti Zangheri, P., Armani, R., Kakoulaki, G., Bavetta, M., Martirano, G., Pignatelli, F. i Baranzelli, C., *Building energy renovation for decarbonisation and Covid-19 recovery* (Energetska obnova zgrada za dekarbonizaciju i oporavak nakon pandemije bolesti COVID-19), 2020., JRC122143.

(6) Izvješće JRC-a iz 2021. o napretku država članica u provedbi Direktive o energetskim svojstvima zgrada.

vozila i 0,62 % za punjiva hibridna električna vozila (7), što je jedan od najnižih zabilježenih udjela u Uniji. Poticanjem kupnje vozila s nultim emisijama i daljnjim uvođenjem odgovarajuće infrastrukture za punjenje i opskrbu doprinijelo bi se njihovu bržem uvođenju. Odvraćanje od upotrebe starijih vozila u poslovnim i korporativnim voznim parkovima također bi moglo doprinijeti smanjenju emisija stakleničkih plinova.

Napredak u kružnom gospodarstvu i gospodarenju otpadom ključan je za zelenu tranziciju Hrvatske. Kružna (sekundarna) upotreba materijala u Hrvatskoj iznosila je 4,8 % u 2014. i 5,1 % u 2020. u odnosu na prosjek EU-a od 12,8 %. Hrvatska je započela s provedbom reformi povezanih s kružnim gospodarstvom, kao što su donošenje novog Zakona o gospodarenju otpadom u srpnju 2021. i ažuriranje Nacionalnog plana gospodarenja otpadom za razdoblje 2017.–2022. Međutim, još uvijek nema sveobuhvatnu strategiju kružnog gospodarstva.

Hrvatska je posljednjih godina poboljšala praksu gospodarenja otpadom i vodama, ali i dalje postoje znatni izazovi. Stopa recikliranja komunalnog otpada posljednjih se godina znatno poboljšala. Međutim, 2020. je i dalje bila znatno ispod prosjeka EU-a (34,3 % u odnosu na 47,8 % u EU-u), a ciljna vrijednost za 2020. iznosila je 50 %. I dalje se koriste nezakonita i nezadovoljavajuća odlagališta, uključujući ona na kojima komunalni otpad završava na odlagalištima bez ikakve obrade. Ciljanim ulaganjima i reformama za nadogradnju postojeće infrastrukture za recikliranje i obradu otpada ubrzao bi se prelazak na kružno i resursno učinkovitije gospodarstvo. Onečišćenje vode i dalje je izazov, uglavnom zbog neodgovarajućih praksi u poljoprivrednom sektoru i ispuštanja koja nisu priključena na sustav odvodnje.

Ciljanim politikama oporezivanja mogla bi se poboljšati okolišna održivost. Porezi za zaštitu okoliša već imaju važnu ulogu u kombinaciji poreza u Hrvatskoj, uključujući, primjerice, naknade za odlaganje otpada u revidiranom planu gospodarenja otpadom za razdoblje 2017.–2022. Obuhvaćanjem vodnog sektora poreznim politikama ili uvođenjem poreza na temelju emisija mogla bi se ubrzati klimatska i energetska tranzicija.

Hrvatska je država članica u kojoj je razina bioraznolikosti među najvišima u Uniji, ali ima poteškoća s održavanjem i obnovom dobrog stanja ekosustava. Mreža teritorijalne zaštite uglavnom je dovršena te je 2021. mrežom Natura 2000 bilo obuhvaćeno 36,7 % kopnene površine Hrvatske (u usporedbi s prosjekom od 18,1 % u EU-u). Međutim, u 2018. dobro stanje očuvanosti utvrđeno je samo za 39,2 % procijenjenih staništa i 7,1 % zaštićenih vrsta u Hrvatskoj. Procjenjuje se da će u razdoblju 2021.–2027. biti potrebna ulaganja u iznosu od 1,25 milijardi EUR za bolje upravljanje područjima mreže Natura 2000, bolju zaštitu vrsta i obnovu staništa, u što su uključena ulaganja važna za ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbu tim promjenama.

Hrvatska je među državama članicama koje su osjetljivije na klimatske rizike. Brza provedba nedavno donesene strategije za prilagodbu klimatskim promjenama od iznimne je važnosti kad je riječ o sposobnosti prilagodbe sušama i poplavama, smanjenju vodostaja, šumskim požarima i toplinskim valovima. U tom kontekstu znatno oslanjanje Hrvatske na hidroenergiju kao izvor obnovljive energije može predstavljati dugoročni rizik za proizvodnju električne energije. Sredstva u okviru višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2021.–2027. omogućit će Hrvatskoj da poboljša prilagodbu na klimatske promjene, sprečavanje rizika i otpornost na katastrofe. Među ostalim, cilj je jačanjem svih komponenti civilne zaštite poboljšati zaštitu od požara i ojačati sustav upravljanja rizikom radi povećanja otpornosti na prirodne katastrofe i katastrofe uzrokovane ljudskim djelovanjem.

(7) EEA, 2020., https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/new-electric-vehicles-by-country

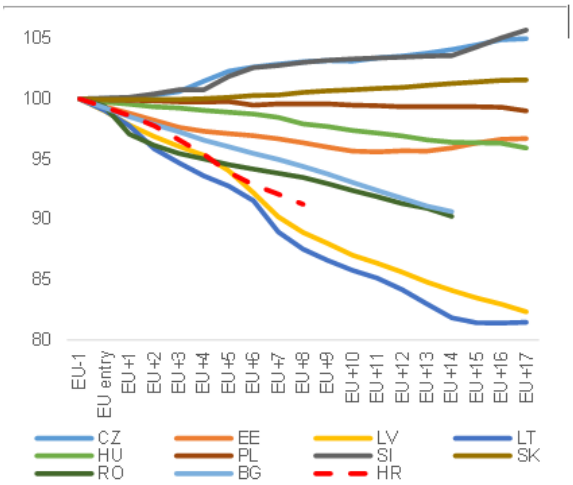
Suočavanje s demografskim izazovima i izazovima na tržištu rada

Hrvatsko tržište rada suočava se s izazovima povezanima sa znatnim smanjenjem broja stanovnika. Prema prvim rezultatima popisa stanovništva 2021. broj stanovnika Hrvatske smanjio je zbog iseljavanja na 3,89 milijuna, što je znatno ispod predviđene razine, a niska stopa nataliteta pridonosi visokom udjelu starijeg stanovništva. Smanjenje broja stanovnika Hrvatske od njezina pristupanja EU-u znatno je veće nego u drugim državama članicama EU-a. Nedavno usporavanje neto emigracije iz Hrvatske može se djelomično pripisati većoj imigraciji (vidjeti grafikon 3.1.).

Negativna demografska kretanja mogu znatno utjecati na ključne gospodarske varijable, među ostalim na potencijalni rast, održivost mirovinskog i zdravstvenog sustava te produktivnost rada. Relevantnost učinaka uglavnom ovisi o dobi i razini obrazovanja migranata.

Rješavanje problema odljeva mozgova moglo bi ublažiti negativne demografske trendove u Hrvatskoj i potaknuti gospodarski rast. Udio građana u dobi od 20 do 64 godine koji su rođeni u Hrvatskoj, a žive u drugoj zemlji EU-a bio je 2020. treći po veličini u EU-u (117 na 1000 stanovnika) na svim razinama obrazovanja i peti po veličini za osobe sa završenim visokim obrazovanjem (20 na 1000 stanovnika). Povećanje udjela obiju skupina u posljednjem desetljeću među najvećima je u EU-u (8). To je dovelo do manjka radne snage, posebno u malim i srednjim poduzećima, dok je zaposlenost u području istraživanja i razvoja i dalje niska. (9). Ukupni rashodi za istraživanje i razvoj kao postotak BDP-a na nacionalnoj razini bili su 2020. za jedan postotni bod niži od prosjeka u EU-27 (1,3 % u odnosu na 2,3 %) i neravnomjerno su raspoređeni po regijama. Udio diplomanata doktorskih studija 2021. i dalje je ispod prosjeka EU-a (48,1 %), uz zabrinjavajući pad u razdoblju od 2014. do 2021. (10). Postotak IKT stručnjaka u ukupnoj radnoj snazi u Hrvatskoj 2021. bio je manji od prosjeka Unije (3,6 % u odnosu na 4,5 % u EU-u). (vidjeti prilog 8.) (11). Namjenskim mjerama za rješavanje tog problema smanjio bi se odljev mozgova i povećao gospodarski rast, što bi doprinijelo postizanju glavnog cilja EU-a u pogledu zapošljavanja do 2030.

Grafikon 3.1.: **Demografska kretanja nakon pristupanja EU-u: HR i CEE10**

Izvor: Eurostat, DZS, procjena Komisije

Izvor: Eurostat, DZS, procjena Komisije

Rješavanje problema kašnjenja u plaćanju

Kašnjenje u plaćanju velik je problem u hrvatskom gospodarstvu. U Hrvatskoj je u četvrtom tromjesečju 2020. na vrijeme izvršeno samo 35 % plaćanja među poduzećima; 45 % hrvatskih MSP-ova smatra da su im kašnjenja u plaćanju jedan od triju najvećih problema (u usporedbi s 35 % u EU-u) (12). MSP-ovima je 2021. u prosjeku trebalo 66 dana za naplatu, u usporedbi s 54,6 dana u

(8) Podaci s portala Centra znanja o migracijama i demografiji (KCMD)

(9) Svjetska banka, 2020.: Nacionalna razvojna strategija Hrvatske do 2030.: Plan za bolju budućnost (*Roadmap for a Better Future*)

(10) Europska ljestvica uspjeha u inoviranju za 2021.

(11) Indeks gospodarske i društvene digitalizacije, 2022.

(12) Flash Eurobarometar od veljače do travnja 2020.

EU-u. Takva duga kašnjenja u plaćanju obično se šire u cijelom gospodarstvu: kad poduzeća kasne s plaćanjem, odgađaju plaćanja vlastitim dobavljačima. To utječe na druge lance opskrbe. Kašnjenje u plaćanju zbog likvidnosnih problema dužnika (5 % više od prosjeka EU-a) očekuje 53 % hrvatskih poduzeća, a 57 % ispitanika navelo je da su prihvatili dulje rokove plaćanja iako im to nije odgovaralo (u usporedbi s prosječno 49 % u EU-u) (13).

Kašnjenja u plaćanju posebno su problematična u javnom sektoru. Prosječan rok za plaćanja iz javnog sektora poduzećima iznosio je 59, u odnosu na 50 dana za plaćanja među poduzećima i 29 dana u transakcijama između potrošača i poduzeća. Iz toga slijedi da su stvarna plaćanja u javnom sektoru 29 dana iznad ograničenja od 30 dana iz Direktive o kašnjenju u plaćanju. Iako se učinkovitijim postupcima javne nabave iz plana za oporavak i otpornost rješavaju određeni strukturni nedostaci, potrebno je pomno pratiti razvoj događaja u zdravstvenom sektoru u kojem je to pitanje posebno problematično, ne samo radi likvidnosti u gospodarstvu nego i radi srednjoročne fiskalne održivosti.

(13) Intrum (2021.), *European Payment Report 2021* (Europsko izvješće o plaćanjima 2021.): https://www.intrum.com/publications/european-payment-report/european-payment-report-2021/

GLAVNI ZAKLJUČCI

Hrvatski plan za oporavak i otpornost uključuje mjere za rješavanje niza strukturnih izazova:

- potporu zelenoj tranziciji promicanjem energetske učinkovitosti i obnovljive energije, održive mobilnosti, kružnog gospodarstva, zaštite bioraznolikosti i ekosustava, učinkovitog upravljanja vodama, ulaganja u obnovu zgrada i dekarbonizacije poduzeća

- ubrzavanje digitalne tranzicije razvojem digitalnih procesa i jačanjem vještina u javnoj upravi, obrazovanju i poslovanju, smanjenje digitalnog jaza između urbanih i udaljenih ruralnih područja

- jačanje gospodarskog oporavka poticanjem privatnih ulaganja, ukidanjem regulatornih i administrativnih ograničenja, ubrzavanjem razvoja zelenog i digitalnoga gospodarstva te poticanjem istraživanja i inovacija

- provedbu politika tržišta rada i jačanje odgovarajućih vještina koje odgovaraju trenutačnoj potražnji i potražnji na tržištu rada, dajući prednost razvoju vještina potrebnih za zelenu i digitalnu tranziciju

- daljnje poboljšanje učinkovitosti i otpornosti javne uprave, pravosuđa i upravljanja državnom imovinom

- jačanje kvalitete, učinkovitosti, dostupnosti i financijske održivosti hrvatskog zdravstvenog sustava

- razvoj usluga koje se pružaju u obitelji i zajednici radi smanjenja siromaštva i integracije ranjivih skupina

- povećanje udjela djece u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, učenika koji pohađaju osnovnu školu u jednoj smjeni i učenika u općim srednjim školama. Poboljšanje kvalitete obrazovanja i povećanje njegove relevantnosti za tržište rada.

- rješavanje pitanja teritorijalne rascjepkanosti radi jačanja teritorijalne i socijalne kohezije.

Osim reformi i ulaganja u okviru plana za oporavak i otpornost, Hrvatskoj bi pomoglo sljedeće:

- jačanje i dopunjavanje reformi i ulaganja za dekarbonizaciju gospodarstva, ograničavanje potrošnje energije, povećanje energetske učinkovitosti i jačanje zelene tranzicije

- poticanje ulaganja u obnovljivu energiju, među ostalim u malim razmjerima iz izvora kao što su energija vjetra, solarna energija i geotermalna energija, kako bi se smanjila ovisnost o fosilnim gorivima i izloženost šokovima kad je riječ o cijeni energije

- djelovanje kojemu je cilj zaustaviti demografski pad i odljev mozgova te istodobno zadovoljiti potrebe tržišta rada

- rješavanje problema kašnjenja u plaćanju poduzećima, koje uvelike šteti gospodarskom oporavku i rastu.

PRILOZI

POPIS PRILOGA

Međusektoriski pokazatelji napretka 19

Prilog 1.: Ciljevi održivog razvoja 19

Prilog 2.: Plan za oporavak i otpornost — provedba 21

Prilog 3.: Drugi instrumenti EU-a za oporavak i rast 22

Prilog 4.: Napredak u provedbi preporuka za Hrvatsku 24

Održivost okoliša 27

Prilog 5: Zeleni plan 28

Prilog 6: Zapošljavanje i socijalni učinak zelene tranzicije 32

Produktivnost 33

Prilog 7.: Učinkovitost resursa i produktivnost 34

Prilog 8.: Digitalna tranzicija 36

Prilog 9.: Inovacije 38

Prilog 10.: Industrija i jedinstveno tržište 40

Prilog 11: Javna uprava 42

Pravednost 46

Prilog 12.: Zapošljavanje, vještine i socijalne politike u kontekstu europskog stupa socijalnih prava 44

Prilog 13.: Obrazovanje i vještine 48

Prilog 14.: Zdravlje i zdravstveni sustavi 50

Prilog 15.: Gospodarski i socijalni rezultati na regionalnoj razini 52

Makroekonomska stabilnost 54

Prilog 16.:Glavna kretanja u financijskom sektoru 52

Prilog 17.: Matrica ocjene postupka u slučaju makroekonomske neravnoteže 55

Prilog 18.: Oporezivanje 57

Prilog 19.: Glavni gospodarski i financijski pokazatelji 59

Prilog 20.: Analiza održivosti duga 60

POPIS TABLICA

Tablica A2.1.: Ključni elementi hrvatskog plana za oporavak i otpornost 21
Tablica A4.1.: Sažetak preporuka Hrvatskoj za 2019., 2021. i 2022. 25
Tablica A5.1.: Pokazatelji napretka u provedbi zelenog plana EU-a iz makroekonomske perspektive 31
Tablica A7.1.: Odabrani pokazatelji učinkovitosti resursa 35
Tablica A8.1.: Ključni pokazatelji indeksa gospodarske i društvene digitalizacije 37
Tablica A9.1.: Ključni pokazatelji istraživanja, razvoja i inovacija 39
Tablica A10.1.: Ključni pokazatelji jedinstvenog tržišta i industrije 41
Tablica A11.1.: Ključni pokazatelji javne uprave 43
Tablica A12.1.: Pregled socijalnih pokazatelja za Hrvatsku 45
Tablica A13.1.: Ciljevi na razini EU-a i drugi kontekstualni pokazatelji u strateškom kviru za europski prostor obrazovanja 48
Tablica A14.1.: Glavni zdravstveni pokazatelji 50
Tablica A15.1.: Hrvatska, odabrani pokazatelji na regionalnoj razini 52
Tablica A16.1.: Pokazatelji financijske stabilnosti 54
Tablica A17.1.: Matrica ocjene makroekonomskih neravnoteža 56
Tablica A18.1.: Pokazatelji oporezivanja 57
Tablica A19.1.: Glavni gospodarski i financijski pokazatelji 59
Tablica A20.1.: Analiza održivosti duga za Hrvatsku 60
Tablica A20.2.: Toplinska karta rizika za fiskalnu održivost Hrvatske 61

POPIS GRAFIKONA

Grafikon A1.1.: Napredak u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u Hrvatskoj u posljednjih pet godina 20
GrafikonA2.1.: Udio sredstava iz Mehanizma kojima se pridonosi svakom stupu politike 21
Grafikon A3.1.: ESIF 2014.–2020. Ukupni proračun po fondovima (u milijardama EUR, u %) 22
Grafikon A3.2.: Doprinos kohezijske politike ciljevima održivog razvoja (u milijardama EUR) 23
Grafikon A4.1.: Napredak Hrvatske u pogledu preporuka za razdoblje 2019.–2022. (ciklus europskog semestra) 24
Grafikon A5.1.: Fiskalni aspekti zelene tranzicije: oporezivanje i državni rashodi za zaštitu okoliša 28
Grafikon A5.2.: Tematsko područje – Energija: Udio u strukturi izvora energije (kruta goriva, nafta, plin, nuklearna energija, obnovljivi izvori energije) 28
Grafikon A5.3.: Tematsko područje – bioaznolikost: Kopnena zaštićena područja i ekološki uzgoj 29
Grafikon A5.4.: Tematsko područje – Mobilnost: Udio vozila s nultim emisijama (% novih registracija) 29
Grafikon A6.1.: Izazovi pravedne zelene tranzicije 33
Grafikon A6.2.: Energetsko siromaštvo prema dohodovnom decilu 33
GrafikonA7.1.: Gospodarska važnost i širenje kružnog gospodarstva: zapošljavanje i dodana vrijednost u sektorima kružnog gospodarstva 34
Grafikon A11.1.: Komparativni rezultati za e-upravu (lhs) i korisnike e-uprave (rhs) 42
Grafikon A11.2.: Indeks opsega neovisnih fiskalnih institucija (SIFI, rhs) i indeksi srednjoročnog proračunskog okvira (MTBF, rhs) 44
Grafikon A13.1.: Ograničenja iz pedagoškog standarda i prosječan stvarni broj upisane djece prema dobi 49
Grafikon A14.1.: Očekivani životni vijek pri rođenju, u godinama 50
50
Grafikon A15.1.: BDP po stanovniku (2010.) i rast BDP-a (2010.–2019.) u Hrvatskoj 52
Grafikon A15.2.: Područja u Hrvatskoj na koja najviše utječe klimatska tranzicija 52
Grafikon A15.3.: Emisije CO2 iz fosilnih goriva po stanovniku, 2018. 53
Grafikon A15.4.: Uspješnost u području inovacija u Hrvatskoj 53
Grafikon A15.5.: Pad zaposlenosti 53
Grafikon A18.1.: Porezni klin 58

U ovom se prilogu ocjenjuje napredak Hrvatske u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u četiri dimenzije konkurentne održivosti. Okvir politike na temelju UN-ova Programa održivog razvoja do 2030. obuhvaća 17 ciljeva održivog razvoja i s njima povezane pokazatelje. Cilj je iskorijeniti sve oblike siromaštva, boriti se protiv nejednakosti i riješiti pitanje klimatskih promjena te istodobno osigurati da nitko ne bude zapostavljen. EU i njegove države članice obvezali su se provoditi taj povijesni globalni okvirni sporazum i aktivno pridonositi ostvarivanju maksimalnog napretka u postizanju ciljeva održivog razvoja. Grafikon u nastavku temelji se na skupu pokazatelja EU-a za ciljeve održivog razvoja, čija je svrha praćenje napretka u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u EU-u.

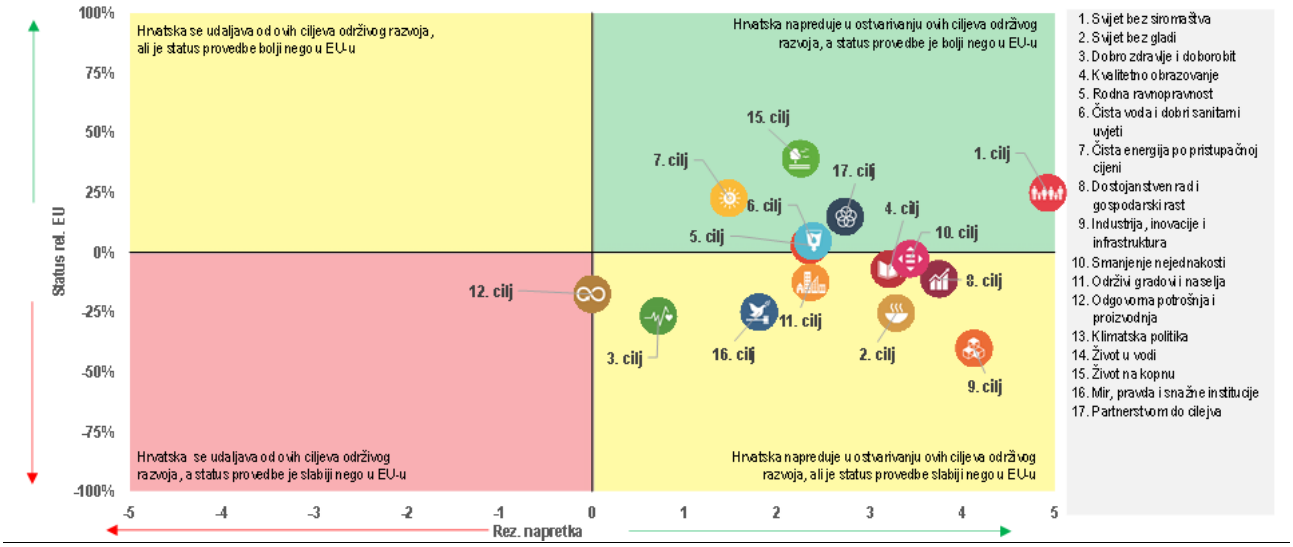
Hrvatska ostvaruje vrlo dobre rezultate ili napredak u većini pokazatelja ciljeva održivog razvoja povezanih s *održivosti okoliša* (2., 6., 7., 9., 11., 12., 13., 15. cilj održivog razvoja). „Udio energije iz obnovljivih izvora u bruto neposrednoj potrošnji energije" poboljšao se s 29 % u 2015. na 31 % u 2020. te je znatno iznad prosjeka EU-a (22,1 %). Međutim, nije bilo poboljšanja u potrošnji primarne energije ili neposrednoj potrošnji energije po glavi stanovnika. Kad je riječ o „Održivim gradovima i zajednicama" (11. cilj održivog razvoja), Hrvatska je ostvarila određeni napredak u pogledu udjela recikliranja komunalnog otpada, s 18 % u 2015. na 34,3 % u 2020., ali je prema tom pokazatelju i dalje znatno ispod prosjeka EU-a (47,8 % u 2020.). Mjerama za poboljšanje prakse gospodarenja otpadom iz plana za oporavak i otpornost dodatno se nastoji povećati uspješnost u tom području.

Hrvatska ostvaruje vrlo dobre rezultate ili napredak u većini pokazatelja ciljeva održivog razvoja koji se odnose na *pravednost* (1., 2., 4., 8., 10. cilj održivog razvoja), ali u nekima zaostaje (3., 5. cilj održivog razvoja). Kad je riječ o „kvalitetnom obrazovanju", Hrvatska je povećala sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (od treće godine do početka osnovne škole) na 78,8 % u 2020. u odnosu na 69,5 % u 2015. Stopa visokog obrazovanja povećala se s 32,8 % u 2016. na 35,7 % u 2021., ali je i dalje ispod prosjeka EU-a od 41,2 %. Rezultati su se poboljšali i u nekoliko pokazatelja zaposlenosti, kao što su „stopa dugotrajne nezaposlenosti" (6,6 % u 2016., 2,1 % u 2021.) ili „broj mladih koji ne rade i nisu u sustavu obrazovanja" (19,9 % 2016., 14,9 % 2021.), neovisno o nedavno zabilježenom pogoršanju za oba pokazatelja (vidjeti prilog 12. za dodatna objašnjenja). Sastavnica 4.1. plana za oporavak i otpornost uključuje mjere za daljnje rješavanje problema nezaposlenosti, posebno provedbom aktivnih politika tržišta rada za poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja povezanih sa zelenom i digitalnom tranzicijom.

Hrvatska ostvaruje napredak u pogledu pokazatelja ciljeva održivog razvoja povezanih s produktivnošću (4., 8., 9. cilj održivog razvoja). Međutim, istraživanje, razvoj i inovacije i dalje predstavljaju izazov. Hrvatska stalno povećava udio svojeg bruto domaćeg proizvoda dodijeljenog aktivnostima istraživanja i razvoja (s 0,83 % u 2015. na 1,25 % u 2020.), ali je i dalje među državama članicama s niskim izdvajanjima za istraživanje i razvoj (u usporedbi s prosjekom EU-a od 2,32 %). Hrvatska je ostvarila znatan napredak u pogledu pokazatelja „Udio kućanstava s mrežom vrlo velikog kapaciteta (VHCN)", koji se povećao s 10,1 % u 2015. na 51,7 % u 2021. Broj osoba koje posjeduju barem osnovne digitalne vještine iznad je prosjeka EU-a (63 % u usporedbi s 54 % u 2021.). Ulaganjima u okviru sastavnice 2.3. plana za oporavak i otpornost dodatno će se poboljšati digitalna infrastruktura Hrvatske, dok će se ciljanim mjerama u okviru sastavnice 3.2. poboljšati istraživanje, razvoj i inovacije.

Hrvatska ostvaruje napredak u pogledu nekih pokazatelja ciljeva održivog razvoja koji se odnose na makroekonomsku stabilnost (8., 16. cilj održivog razvoja). Napredak je ostvaren u većini pokazatelja povezanih s „gospodarskim rastom" i „zapošljavanjem" (8. cilj održivog razvoja). Na primjer, povećala je udio ulaganja u BDP-u s 19,3 % u 2015. na 22,3 % u 2020., čime je dosegnula prosjek EU-a. Sastavnice 2.6. i 2.9. plana za oporavak i otpornost uključuju mjere za učinkovitije sprečavanje i kažnjavanje korupcije, posebno na lokalnoj razini. Očekuje se da će se daljnjim jačanjem fiskalnog okvira dodatno poboljšati makroekonomska stabilnost.

Grafikon A1.1.: **Napredak u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u Hrvatskoj u posljednjih pet godina**

(1) Za detaljne skupove podataka o različitim ciljevima održivog razvoja vidjeti Eurostatovo godišnje izvješće „Održivi razvoj u Europskoj uniji", https://ec.europa.eu/eurostat/product?code=KS-09-22-019; Opsežni podaci o kratkoročnom napretku pojedinačnih država članica dostupni su ovdje: Najvažniji zaključci – Pokazatelji održivog razvoja – Eurostat (europa.eu).

Izvor: Eurostat, zadnji put ažurirano 28. travnja 2022. Podaci se uglavnom odnose na razdoblja 2015.–2020. i 2016.–2021.

Mehanizam za oporavak i otpornost okosnica je napora EU-a za potporu oporavku od pandemije bolesti COVID-19, ubrzavanje dvostruke tranzicije i jačanje otpornosti na buduće šokove. Hrvatska je svoj plan za oporavak i otpornost dostavila 14. svibnja 2021. Pozitivna ocjena Komisije od 8. srpnja i odobrenje Vijeća od 28. srpnja otvorili su put za isplatu 6,3 milijarde EUR bespovratnih sredstava u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost u razdoblju 2021.–2026. Sporazum o financiranju potpisan je 22. rujna 2021., a operativni aranžman potpisan je 9. veljače 2022. Hrvatska je prvi zahtjev za plaćanje podnijela u ožujku 2022. Ključni elementi hrvatskog plana za oporavak i otpornost navedeni su u tabliciA2.1.

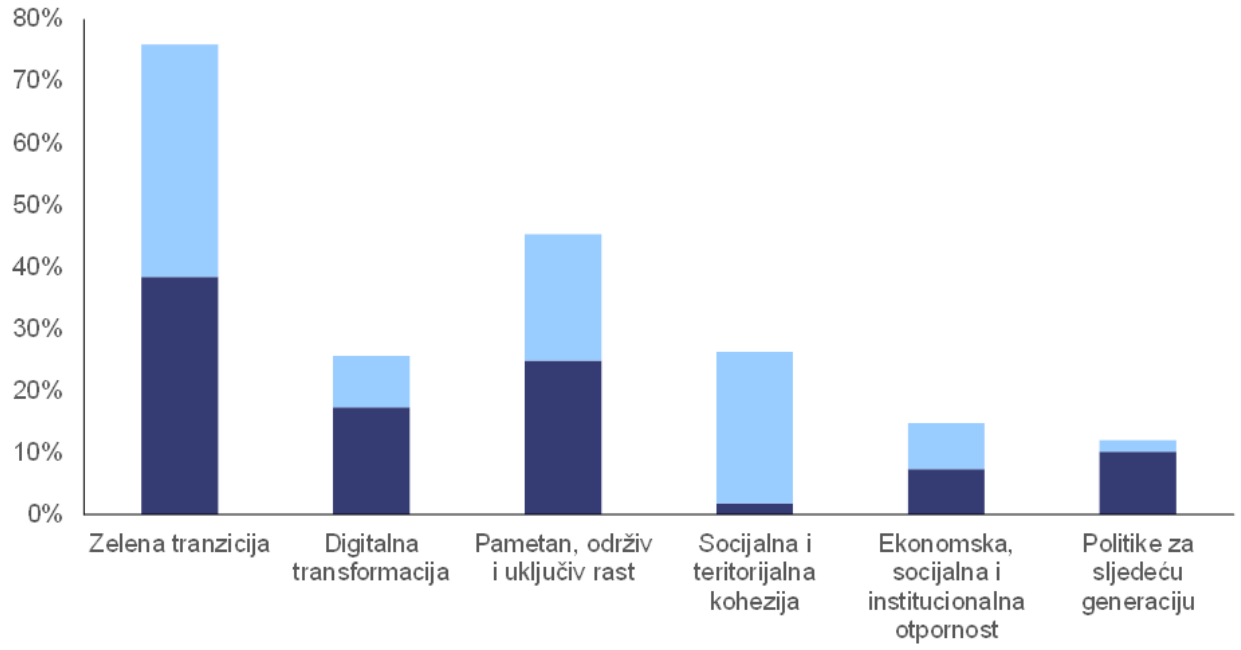
Napredak koji je Hrvatska ostvarila u provedbi svojeg plana objavljen je u Tablici pokazatelja za oporavak i otpornost**.** U Tablici pokazatelja jasno se i transparentno donosi i pregled napretka ostvarenog u provedbi Mehanizma za oporavak i otpornost u cjelini.

Tablica A2.1.: **Ključni elementi hrvatskog plana za oporavak i otpornost**

Ukupno dodijeljeno	6,3 milijardi eura bespovrat. sredstava (11, 6% BDPA-a 2019.)
Ulaganja i reforme	146 ulaganja i 76 reformi
Ukupno ključnih etapa i ciljnih vrijednosti	372
Procijenjeni makroekonomski učinak (1)	Porast BDP-a za 1,9–2,9 % do 2026. (0,6 % zbog učinaka prelijevanja)
Isplaćeno predfinanciranje	818 milijuna eura (rujan 2021.)
Prva isplata	Hrvatska je podnijela prvi zahtjev za isplatu u ožujku 2022.

(1) Vidjeti Pfeiffer, P., Varga, J. i in 't Veld, J. (2021.), *Quantifying Spillovers of NGEU investment* (Kvantificiranje prelijevanja ulaganja u okviru instrumenta Next Generation EU), European Economy Discussion Papers, br. 144 i Afman i dr. (2021.), *An overview of the economics of the Recovery and Resilience Facility* (Pregled gospodarskih aspekata Mehanizma za oporavak i otpornost), Quarterly Report on the Euro Area (QREA), sv. 20, br. 3, str. 7.–16.
Izvor: Europska komisija

Grafikon A2.1.: **Udio sredstava iz Mehanizma kojima se pridonosi svakom stupu politike**

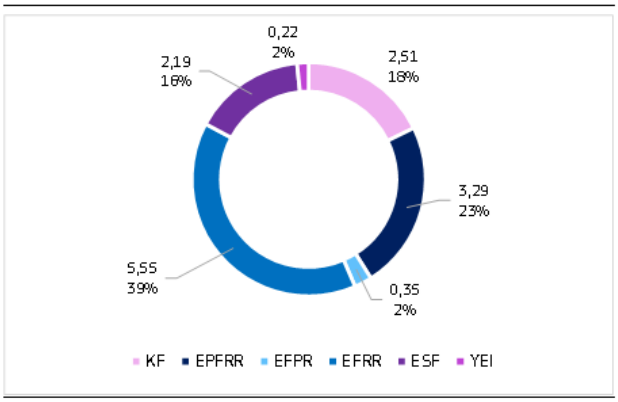

1. Svaka mjera pridonosi dvama područjima politika iz šest stupova, stoga ukupni doprinos svim stupovima prikazanima na ovom grafikonu iznosi 200 % procijenjenog troška hrvatskog plana za oporavak i otpornost. Donji dio predstavlja iznos primarnog stupa, a gornji dio iznos sekundarnog stupa. https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/country_overview.html
Izvor: Europska komisija

Proračun EU-a, koji je veći od 1,2 bilijuna EUR za razdoblje 2021.–2027., instrument je za ulaganja kojima se podupire provedba prioriteta EU-a. Proračun je pojačan dodatnim iznosom od oko 800 milijardi EUR u okviru instrumenta NextGenerationEU i njegova najvećeg instrumenta, Mehanizma za oporavak i otpornost, i pruža znatne kapacitete za potporu oporavku i održivom rastu.

U razdoblju 2021.–2027. iz fondova kohezijske politike EU-a (14**) pružit će se potpora dugoročnim razvojnim ciljevima Hrvatske s pomoću ulaganja u iznosu od 9,26 milijardi EUR (**15**).** To uključuje 185,9 milijuna EUR iz Fonda za pravednu tranziciju namijenjenih ublažavanju socioekonomskih posljedica zelene tranzicije u najugroženijim regijama. U sporazumu o partnerstvu te programima i fondovima kohezijske politike za razdoblje 2021.–2027. uzimaju se u obzir preporuke za Hrvatsku 2019.–2020. i smjernice za ulaganja u okviru europskog semestra. Osim toga, Hrvatska će u razdoblju 2023.–2027. primiti 3,4 milijarde EUR potpore u okviru zajedničke poljoprivredne politike, kojom će se podupirati socijalna, okolišna i gospodarska održivost i inovacije u poljoprivredi i ruralnim područjima, pridonositi europskom zelenom planu i osigurati dugoročna sigurnost opskrbe hranom.

Grafikon A3.1.: **ESIF 2014.–2020. Ukupni proračun po fondovima (u milijardama EUR, u %)**

Izvor: Europska komisija

U razdoblju 2014.–2020. Hrvatskoj je iz proračuna EU-a u okviru europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) dodijeljeno 12,09 milijardi EUR (16**), a dodatnih 14,1 milijarda EUR ostvareno je iz nacionalnog financiranja** (grafikon 3.1.). Riječ je o oko 4,07 % BDP-a godišnje u razdoblju 2014.–2020. i 91,07 % javnih ulaganja (17). Do 31. prosinca 2021, 122 % ukupnog proračuna strukturnih i investicijskih fondova dodijeljeno je za konkretne projekte, a prema izvješćima 59 % sredstava je utrošeno, te preostaje 5,84 milijardi EUR koji će se potrošiti do kraja 2023 (18). Od 11 ciljeva najrelevantniji ciljevi za financiranje sredstvima kohezijske politike u Hrvatskoj su poboljšanje kapaciteta za istraživanje, razvoj i inovacije, konkurentnost MSP-ova, zaštita okoliša i učinkovitost resursa, mrežna infrastruktura u prometu i energetici te održivo i kvalitetno zapošljavanje, socijalna uključenost, obrazovanje i strukovno osposobljavanje (ukupno 4,1 milijarda EUR). Do kraja 2020. ulaganjima u okviru kohezijske politike pružena je potpora za više od 12 000 poduzeća, otvoreno je više od 12 000 novih izravnih radnih mjesta, a potrošnja

(14) Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond plus (ESF+), Kohezijski fond, Fond za pravednu tranziciju, Interreg.

(15) Tekuće cijene, izvor: Otvorena podatkovna platforma za kohezijsku politiku.

(16) ESIF uključuje fondove kohezijske politike (EFRR, ESF+, KF, Interreg), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). U skladu s „pravilom N + 3" sredstva dodijeljena za razdoblje 2014.–2020. moraju se potrošiti najkasnije do 2023. (do 2025. za EPFRR). Izvor podataka: Otvorena podatkovna platforma za kohezijsku politiku, stanje na dan 31. prosinca 2021. za EFRR, ESF+, KF, Interreg; Stanje na dan 31. prosinca 2020. za EPFRR i EFPR.

(17) Javna ulaganja su bruto investicije u fiksni kapital plus kapitalni transferi, opća država.

(18) Uključujući REACT-EU. Podaci o ESIF-u na https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR

Grafikon A3.2.: **Doprinos kohezijske politike ciljevima održivog razvoja (u milijardama EUR)**

Izvor: Europska komisija

energije u javnim zgradama smanjena je za više od 81 milijuna kWh/godišnje.

Fondovi kohezijske politike već znatno doprinose ciljevima održivog razvoja. U Hrvatskoj se sredstvima kohezijske politike podupire 11 od 17 ciljeva održivog razvoja, a do 95 % rashoda pridonosi ostvarenju tih ciljeva.

Iz programa REACT-EU (Pomoć za oporavak za koheziju i europska područja) u okviru instrumenta NextGenerationEU Hrvatskoj su dodijeljena dodatna sredstva u iznosu od 561,5 milijuna EUR za kohezijsku politiku za razdoblje 2014.–2020. kako bi se osigurao uravnotežen oporavak, potaknula konvergencija i pružila ključna potpora regijama radi ublažavanja posljedica pandemije koronavirusa. Potpora Hrvatskoj iz programa REACT-EU usmjerena je na kupnju cjepiva, doprinos programima skraćenog radnog vremena, poboljšanje primarne zdravstvene skrbi, jačanje obrazovanja, osposobljavanja i razvoja vještina, promicanje energetske učinkovitosti, potporu poslovnoj konkurentnosti i smanjenje materijalne oskudice izravnim isporukama hrane.

Hrvatska je prvu hitnu potporu EU-a povezanu s pandemijom bolesti COVID-19 primila iz paketa mjera Investicijska inicijativa kao odgovor na koronaviru (19**).** Potpora je Hrvatskoj omogućila da preraspodijeli sredstva za hitne javnozdravstvene potrebe (47 milijuna EUR) i potporu poduzećima (388 milijuna EUR). Na primjer, Hrvatska je preusmjerila sredstva u kupnju zaštitne opreme i zdravstvenih materijala, potporu zdravstvenom osoblju, potporu obrtnom kapitalu i davanje malih zajmova malim i srednjim poduzećima (MSP-ovi). Hrvatskoj je odobreno i privremeno stopostotno financiranje EU-a za povezane mjere kohezijske politike (oko 199 milijuna EUR u 2021. u okviru stopostotnog sufinanciranja).

Hrvatska je primila potporu u okviru Europskog instrumenta za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji (SURE) za financiranje programa skraćenog radnog vremena i sličnih mjera. Vijeće je Hrvatskoj u rujnu 2020. odobrilo financijsku pomoć iz instrumenta SURE u maksimalnom iznosu od 1,02 milijarde EUR, koja je isplaćena do 16. ožujka 2021. Procjenjuje se da je potporom iz instrumenta SURE obuhvaćeno približno 40 % radnika i 35 % poduzeća tijekom najmanje mjesec dana 2020. te 15 % radnika i 20 % poduzeća u 2021., prvenstveno u sektoru usluga pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, proizvodnje te trgovine na veliko i malo. Procjenjuje se da je Hrvatska na temelju nižih kamatnih stopa u okviru instrumenta SURE uštedjela ukupno 160 milijuna EUR na kamatama.

Komisija u okviru Instrumenta za tehničku potporu (TSI) pruža prilagođeno stručno znanje kako bi Hrvatskoj pomogla u osmišljavanju i provedbi reformi za poticanje rasta, među ostalim reformi koje su Hrvatskoj potrebne za provedbu plana za oporavak i otpornost. Hrvatska je od 2016. primila pomoć u okviru 103 projekta

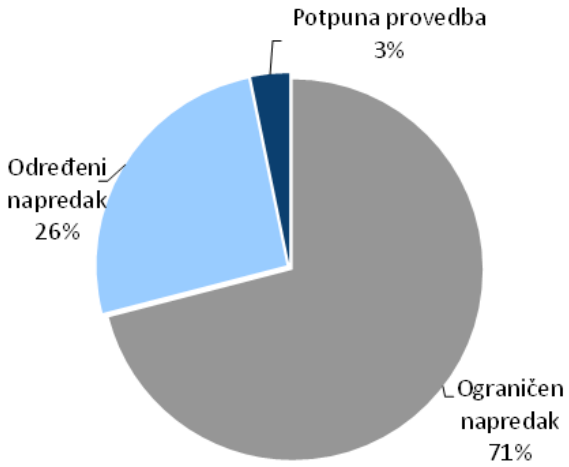
(19) Preraspodjela sredstava ESIF-a u skladu s Uredbom (EU) 2020/460 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. ožujka 2020. i Uredbom (EU) 2020/558 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2020.

tehničke potpore. Projekti provedeni 2021. bili su, među ostalim, usmjereni na informiranje i podizanje standarda u borbi protiv korupcije u međunarodnim poslovnim transakcijama, bolje upravljanje državnom imovinom ili izgradnju kapaciteta za provedbu revizije rashoda. Komisija je Hrvatskoj pomogla i u provedbi određenih reformi iz plana za oporavak i otpornost, kao što je provedba obnove zgrada oštećenih potresima. Novim projektima u 2022. podupirat će se, među ostalim, fiskalna održivost zdravstvenog sustava. Hrvatska će dobiti i dodatnu potporu za provedbu plana za oporavak i otpornost, za koju će prenijeti sredstva u skladu s člankom 7. Uredbe o uspostavi Instrumenta za tehničku potporu kako bi ojačala kapacitete za inovativnu javnu nabavu, optimizirala i digitalizirala svoje administrativne postupke i promicala izravna strana ulaganja.

Komisija je ocijenila provedbu preporuka upućenih Hrvatskoj za razdoblje 2019.–2021. (20) **u kontekstu europskog semestra.** U ocjeni se uzimaju u obzir mjere politike koje je Hrvatska dosad provela (21) te obveze iz plana za oporavak i otpornost (22). U ovoj ranoj fazi provedbe plana za oporavak i otpornost za ukupno 29 % preporuka Hrvatskoj usmjerenih na strukturna pitanja 2019. i 2020. zabilježen je barem „određen napredak", dok je za 71 % preporuka zabilježen „ograničen napredak" (vidjeti grafikon A4.1.). Očekuje se da će daljnjom provedbom plana za oporavak i otpornost Hrvatska u nadolazećim godinama ostvariti znatan dodatni napredak u provedbi strukturnih preporuka.

Grafikon A4.1.: **Napredak Hrvatske u pogledu preporuka za razdoblje 2019.–2022. (ciklus europskog semestra)**

Grafikon A4.1.: **Napredak Hrvatske u pogledu preporuka za razdoblje 2019.–2022. (ciklus europskog semestra)**

Izvor: Europska komisija

(20) Preporuke za Hrvatsku za 2021.: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32021H0729%2811%29&qid=1627675454457 Preporuke za Hrvatsku za 2020.: EUR-Lex - 32020H0826(11) - EN - EUR-Lex (europa.eu)

Preporuke za Hrvatsku za 2019.: EUR-Lex - 32019H0905(11) - EN - EUR-Lex (europa.eu)

(21) Uključujući mjere politike iz nacionalnog programa reformi i mjere iz izvješća o provedbi Mehanizma za oporavak i otpornost (dvogodišnja izvješća o napretku u provedbi ključnih etapa i ciljnih vrijednosti na temelju ocjene zahtjeva za plaćanje).

(22) Od država članica zatraženo je da u svojim planovima za oporavak i otpornost djelotvorno provedu sve ili znatan dio relevantnih preporuka koje je Vijeće izdalo 2019. i 2020. U toj ocjeni provedbe preporuka za Hrvatsku uzima se u obzir stupanj provedbe mjera iz plana za oporavak i otpornost i mjera provedenih izvan plana za oporavak i otpornost u trenutku ocjenjivanja. Mjere iz priloga donesenoj Provedbenoj odluci Vijeća o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost koje još nisu donesene ni provedene i za koje se smatra da su vjerodostojno najavljene, ali su prema metodologiji procjene preporuka za pojedine zemlje ocijenjene ocjenom „ograničen napredak". Nakon što se provedu, te mjere mogu dovesti do „određenog/znatnog napretka" ili „potpune provedbe", ovisno o njihovoj relevantnosti.

Tablica A4.1.: **Sažetak preporuka Hrvatskoj za 2019., 2021. i 2022.**

Hrvatska	Ocjena iz svibnja 2022.*	Preporuke Hrvatskoj obuhvaćene planom za oporavak i otpornost do 2026.
Preporuka 1. za 2019.	**Ograničeni napredak**	
Ojačati proračunski okvir i praćenje potencijalnih obveza na središnjoj i lokalnoj razini.	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2023. i 2025.
Smanjiti teritorijalnu rascjepkanost javne uprave i pojednostaviti funkcionalnu raspodjelu nadležnosti.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023. i 2025.
Preporuka 2. za 2019.	**Ograničeni napredak**	
Provesti reformu sustava obrazovanja i poboljšati pristup obrazovanju i osposobljavanju na svim razinama te njihovu kvalitetu i relevantnost za tržište rada.	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2025. i 2026.
Konsolidirati socijalne naknade i poboljšati njihov učinak na smanjenje siromaštva.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2023., 2024. i 2025.
Osnažiti mjere i institucije tržišta rada i poboljšati njihovu suradnju sa socijalnim službama.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023., 2024., 2025. i 2026.
U suradnji sa socijalnim partnerima uvesti usklađene okvire za određivanje plaća u javnoj upravi i javnim službama.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2023. i 2024.
Preporuka 3. za 2019.	**Ograničeni napredak**	
Usmjeriti investicijsku politiku na istraživanje i inovacije,	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2024., 2025. i 2026.
održivi gradski i željeznički promet,	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2024., 2025. i 2026.
energetsku učinkovitost, energiju iz obnovljivih izvora i okolišnu infrastruktura, vodeći računa o regionalnim razlikama.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2023., 2024., 2025. i 2026.
Povećati kapacitete nadležnih tijela za izradu i provedbu javnih projekata i politika.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2023. i 2025.
Preporuka 4. za 2019.	**Ograničeni napredak**	
Poboljšati korporativno upravljanje u poduzećima u državnom vlasništvu i intenzivirati prodaju tih poduzeća i neaktivne imovine.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2024. i 2026.
Unaprijediti sprečavanje i sankcioniranje korupcije, osobito na lokalnoj razini.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2024., 2025. i 2026.
Smanjiti trajanje sudskih postupaka i unaprijediti elektroničku komunikaciju na sudovima.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023., 2024. i 2026.
Smanjiti najveće parafiskalne namete	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023. i 2024.
i pretjeranu regulaciju tržišta proizvoda i usluga.	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023. i 2024.
Preporuka 1. za 2020.	**Ograničeni napredak**	
U skladu s općom klauzulom o odstupanju, poduzeti sve potrebne mjere kako bi se učinkovito odgovorilo na pandemiju, održati gospodarstvo i pružiti potporu oporavku koji će uslijediti. Kada to gospodarski uvjeti dopuste, provoditi fiskalne politike s ciljem postizanja razboritih srednjoročnih fiskalnih pozicija i osiguravanja održivosti duga, uz istodobno poticanje ulaganja.	Više nije relevantno	Nije primjenjivo
Unaprijediti otpornost zdravstvenog sustava. Promicati uravnoteženu zemljopisnu raspoređenost zdravstvenih radnika i ustanova, bližu suradnju upravnih tijela na svim razinama i ulaganja u e-zdravstvo.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2023., 2024., 2025. i 2026.

(nastavak na sljedećoj stranici)

Tablica (nastavak)

Preporuka 2. za 2020.	**Određeni napredak**	
Ograničiti jaz i rascjepe tržišta rada	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023., 2024., 2025. i 2026.
i poboljšati adekvatnost naknada za nezaposlene i socijalne minimalnog dohotka.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2023., 2024. i 2025.
Povećati pristup digitalnoj infrastrukturi i uslugama.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023., 2024., 2025. i 2026.
Promicati ulaganje vještina.	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2023. i 2026.
Preporuka 3. za 2020.	**Određeni napredak**	
Nastaviti provoditi mjere kojima se malim i srednjim poduzećima i samozaposlenim osobama osigurava likvidnost.	Potpuna provedba	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2025. i 2026.
Dodatno smanjiti porezne rashode	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023. i 2024.
i regulatorna ograničenja tržišta robe i usluga.	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023. i 2024.
Dati prednost već najavljenim projektima javnih ulaganja.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021. i 2022.
i promicati privatna ulaganja za poticanje oporavku gospodarstva.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2024., 2025. i 2026.
Usmjeriti ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju, osobito u okolišnu infrastrukturu,	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost. koje se planiraju za 2021., 2022., 2023., 2024., 2025. i 2026.
održivi gradski željeznički promet	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2024., 2025. i 2026.
čistu i učinkovitu proizvodnju i korištenje energije	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2023., 2024., 2025. i 2026.
te širokopojasni brzi internet.	Određeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2023. i 2026.
Preporuka 4. za 2020.	**Ograničeni napredak**	
Povećati učinkovitost i kapacitet javne uprave za dizajn i provedbu javnih projekata i politika na sredstvima i lokalnoj razini.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2021., 2022., 2023. i 2025.
Unaprijediti učinkovitost pravosuđa.	Ograničeni napredak	Relevantne mjere iz plana za oporavak i otpornost planirane za 2022., 2023., 2024. i 2026.
Preporuka 1. za 2021.	**Određeni napredak**	
U 2022. zadržati policijan smjer fiskalne politike, uključujući impuls iz Mehanizma za oporavak i otpornost, te očuvati ulaganja koja financira država. Držati pod kontrolom rast tekućih rashoda koje financira država.	Određeni napredak	Nije primjenjivo
Kad to gospodarski uvjeti dopuste, provoditi fiskalnu politiku s ciljem postizanja srednjoročnih fiskalnih pozicija i osiguravanja fiskalne održivosti u srednjoročnom razdoblju.	Znatan napredak	Nije primjenjivo
Istodobno policati ulaganja radi povećanja potencijala zarasti. Ostvariti proračunsku potporu za zaštitu javnih financija na prihodovnoj i rashodovnoj strani proračuna te na kvalitetu proračunskih mjera kako bi se osiguralo održiv i uključiv oporavak. Dati prednost održivim ulaganjima kojima se potiče rast, osobito onima koja podupiru zelenu i digitalnu tranziciju.	Određeni napredak	Nije primjenjivo
Dati prednost fiskalno-strukturnim reformama koje će pridonijeti financijskoj održivosti javnih financija, među ostalim jačanjem poreznosti, primjerenosti i održivosti zdravstvenih sustava i sustava socijalne zaštite za sve.	Ograničeni napredak	Nije primjenjivo

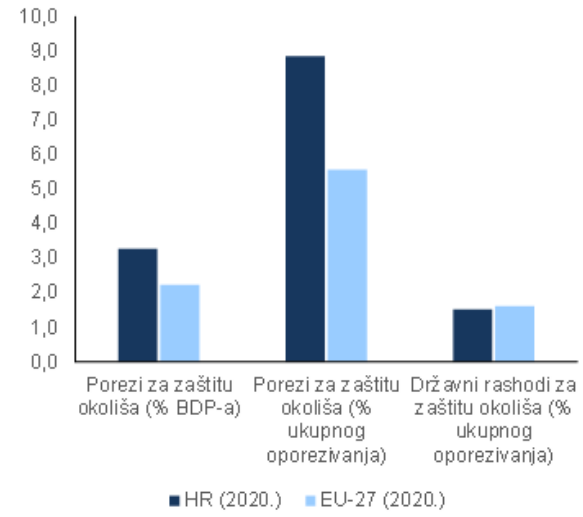
* Vidjeti bilješku 22.

Izvor: Europska komisija

Europskim zelenim planom EU se namjerava preobraziti u pravedno i prosperitetno društvo s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom u kojem 2050. neće biti neto emisija stakleničkih plinova i u kojem gospodarski rast neće biti povezan s uporabom resursa. Ovaj prilog donosi kratak pregled najznačajnijih i ekonomski najrelevantnijih kretanja u Hrvatskoj u odgovarajućim sastavnicama europskog zelenog plana. Dopunjen je prilogom 6. o zapošljavanju i socijalnom učinku zelene tranzicije i prilogom 7. o aspektima zelenog plana koji se odnose na kružno gospodarstvo.

Grafikon A5.1.: **Fiskalni aspekti zelene tranzicije: oporezivanje i državni rashodi za zaštitu okoliša**

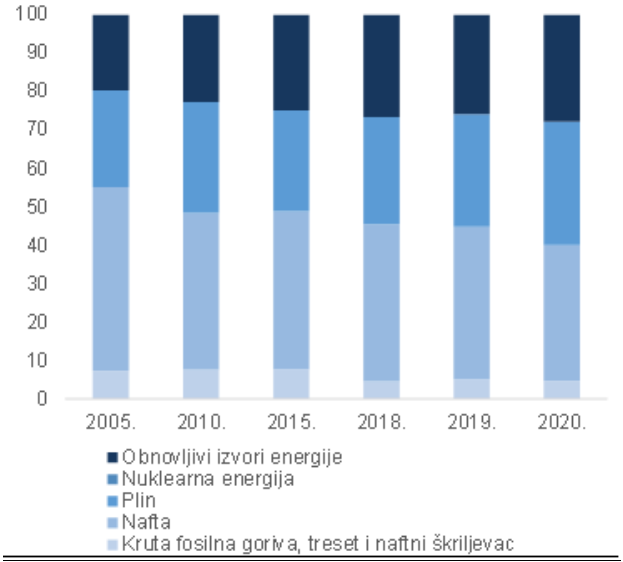
Grafikon A5.1.: **Fiskalni aspekti zelene tranzicije: oporezivanje i državni rashodi za zaštitu okoliša**

Izvor: Eurostat

Hrvatska je ostvarila svoj europski cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova za 2020., a očekuje se i da će ostvariti trenutačni cilj za 2030. za sektore izvan sustava trgovanja emisijama (ETS). Ukupne emisije stakleničkih plinova u Hrvatskoj znatno su se smanjile od 1990. do 2020., iako u manjoj mjeri nego u EU-u u cjelini. Međutim, intenzitet emisija stakleničkih plinova i dalje je znatno viši od prosjeka EU-a. Hrvatska je ostvarila svoj cilj za 2020. kad je riječ o sektorima izvan sustava EU-a za trgovanje emisijama (kao što su zgrade, cestovni promet, poljoprivreda, mala industrija i otpad). Provedu li se sve dodatne mjere, Hrvatska bi trebala ostvariti trenutačne ciljeve za 2030. i dosegnuti cilj koji je predložen u paketu „Spremni za 55 %" za sektore izvan ETS-a. Međutim, emisije u hrvatskom sektoru prometa, posebno u cestovnom prometu, zadnjih godina naglo rastu i predviđa se da će nastaviti rasti, što predstavlja rizik za postizanje potonjeg cilja. Hrvatska je u svojoj dugoročnoj strategiji za dekarbonizaciju postavila cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova u rasponu od 57 % do 73 % do 2050. (isključujući korištenje zemljišta i šumarstvo), no dekarbonizaciju će trebati ubrzati da bi do 2050. postala klimatski neutralna. Hrvatska je 40,3 % sredstava iz plana za oporavak i otpornost dodijelila klimatskim ciljevima. Taj plan isto tako obuhvaća važne reforme i ulaganja za brži prelazak na održivije, niskougljično gospodarstvo koje je otporno na klimatske promjene (23).

Grafikon A5.2.: **Tematsko područje – Energija: Udio u strukturi izvora energije (kruta goriva, nafta, plin, nuklearna energija, obnovljivi izvori energije)**

(1) Struktura izvora energije temelji se na bruto nacionalnoj energetskoj potrošnji i ne uključuje toplinsku i električnu energiju. Udio energije iz obnovljivih izvora uključuje biogoriva i neobnovljivi otpad.

Izvor: Eurostat

Hrvatska ima visoke prihode od poreza za zaštitu okoliša, i kao udio u ukupnom oporezivanju i u odnosu na BDP. Kad je riječ o kategorijama poreza za zaštitu okoliša, samo su porezi koji se naplaćuju na resurse i onečišćenje u prosjeku manji nego u EU-u (24). Državni rashodi

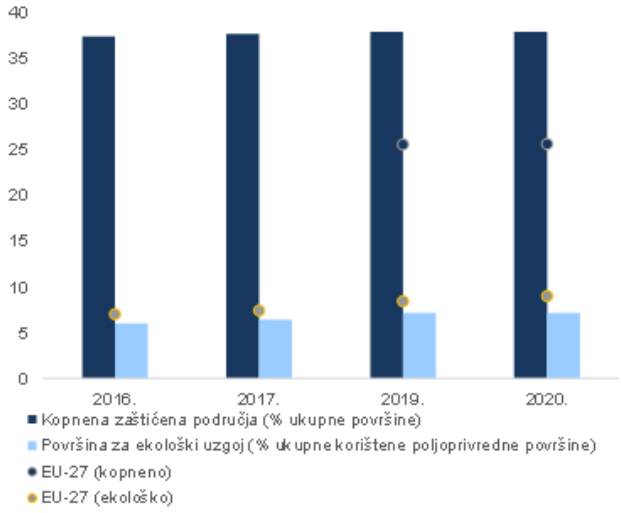
([23]) Udio dodijeljenih financijskih sredstava za klimatske ciljeve izračunan je na temelju Priloga VI. Uredbi o Mehanizmu za oporavak i otpornost.

([24]) Za više informacija o oporezivanju vidjeti prilog 18.

za zaštitu okoliša u prosjeku čine manji udio u ukupnim državnim rashodima nego u EU-u. Hrvatska je izložena klimatskim rizicima kao što su poplave, šumski požari ili suše, koji prvenstveno utječu na poljoprivredni, vodni i energetski sektor. Zbog naglašenih nedostataka u osiguranju, takvim su rizicima izložene i javne financije.

Struktura izvora energije u Hrvatskoj posljednjih se godina poboljšala, ali se i dalje uvelike oslanja na fosilna goriva. Fosilna goriva čine 67 % strukture izvora energije (32 % plina i 35 % nafte i naftnih derivata). Udio energije iz obnovljivih izvora u bruto nacionalnoj energetskoj potrošnji u Hrvatskoj dosegnuo je 2020. 28 %. Međutim, zbog administrativne složenosti postupaka za izdavanje dozvola za njihovu primjenu, energija vjetra i solarna energija čine samo 2,1 % strukture izvora energije (energija vjetra 13 %, a solarna energija 1 % ukupnih instaliranih kapaciteta za proizvodnju električne energije), dok kruta biogoriva čine 17 % ukupne strukture izvora energije. U zadnje vrijeme oko dvije trećine električne energije u Hrvatskoj potječe iz obnovljivih izvora, uglavnom hidroenergije (od 40 % do 60 %, ovisno o tome je li godina bila sušna ili kišna). Osim toga, Hrvatska se u 2020. oslanjala na prirodni plin za 71 % toplinske energije i na primarna kruta biogoriva do 24 %.

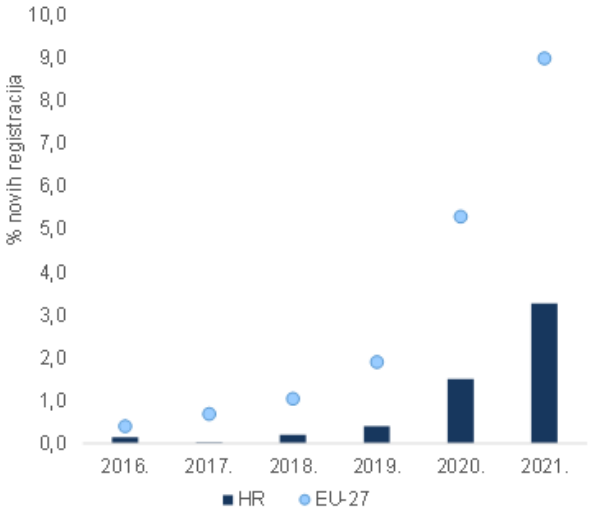
Grafikon A5.3.: **Tematsko područje – bioaznolikost: Kopnena zaštićena područja i ekološki uzgoj**

Izvor: Nedostaju podaci o zaštićenim kopnenim područjima za 2018. i podaci o prosjeku EU-a za ta područja (2016., 2017.); EEA (kopnena zaštićena područja) i Eurostat (ekološki uzgoj)

Kad je riječ o bioraznolikosti i zdravlju ekosustava, Hrvatska ima bogatu prirodnu baštinu koja obiluje vodama, iznimnu obalu, zaštićena prirodna područja te raznolik morski i kopneni ekosustav. Do 2021. mrežom Natura 2000 obuhvaćeno je 38,1 % kopnene površine Hrvatske (u odnosu na prosjek EU-a od 25,74 %). I dalje postoje nedostaci u zaštiti morskog okoliša, ali kopnena mreža uglavnom se može smatrati dovršenom. Ipak, podaci iz 2018. pokazuju da samo 39,2 % procijenjenih staništa i samo 7,1 % zaštićenih vrsta Hrvatske imaju dobro stanje očuvanosti. Šume i pošumljena tla pokrivaju 58 % državnog područja Hrvatske, a u više od 25 % procjena šuma utvrđeno je loše ili slabo stanje.

Grafikon A5.4.: **Tematsko područje – Mobilnost: Udio vozila s nultim emisijama (% novih registracija)**

(1) Vozila s nultim emisijama (osobni automobili) uključuju baterijska električna vozila (BEV) i vozila na gorivne ćelije (FCEV).
Izvor: Europski informativni portal za alternativna goriva

Kad je riječ o onečišćenju, emisije glavnih onečišćivača zraka u Hrvatskoj znatno su se smanjile zadnjih nekoliko godina, no kvaliteta zraka u Hrvatskoj i dalje je zabrinjavajuća. Prema najnovijim dostupnim godišnjim procjenama Europske agencije za okoliš oko 1,064 godine života izgubljeno je na 100 000 stanovnika zbog onečišćenja zraka koncentracijama sitnih čestica (PM 2,5), a 42 godine zbog onečišćenja koncentracijama dušikova dioksida.

U području ozelenjivanja mobilnosti ima prostora za poboljšanja. Još ima dosta prostora za povećanje broja novoregistriranih osobnih automobila s nultim emisijama u Hrvatskoj. Trebalo bi poduzeti mjere za daljnje ubrzanje obnove voznog parka uvođenjem programa poticaja za zamjenu starih vozila u okviru kojeg bi se pružala potpora za kupnju vozila s nultim

emisijama kao zamjene za staro vozilo, uz dodatne poticaje za prilagodbu starih vozila ili mjere za odvraćanje od upotrebe starijih vozila u poslovnim i korporativnim voznim parkovima. Potrebno je ubrzati prelazak na održivija prijevozna sredstva povećanjem broja putnika u željezničkom prometu i osoba koje se koriste javnim prijevozom i aktivnim vrstama prijevoza, među ostalim poboljšanjem kvalitete energetske učinkovitosti voznog parka i usluga. Modalni udio željeznice u kopnenom prijevozu putnika iznosi oko 2,5 %, što je znatno ispod prosjeka EU-a (8 %), dok je modalni udio željeznice u kopnenom prijevozu tereta 21 %, što je nešto više od prosjeka EU-a (19 %). Potrebno je uložiti dodatne napore u dovršetak izgradnje osnovne mreže transeuropske prometne mreže (TEN-T) do 2030., posebno željezničke mreže, koja zaostaje u smislu modernih veza i usklađenosti s mrežom TEN-T.

Tablica A5.1.: **Pokazatelji napretka u provedbi zelenog plana EU-a iz makroekonomske perspektive**

					Ciljna vrijednost	Odstupanje		Spremni za 55 %		
		2005.	2019.	2020.	2030.	Postojeće mjere	Dodatne mjere	Ciljna vrijednost 2030.	Odstupanje: Postojeće mjere	Odstupanje: Dodatne mjere
Cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova iz sektora izvan sustava trgovanja emisijama [1]	Ekvivalent MtCO2, % postotnih bodova [1a]	18,1	-8%	-9%	-7%	5	11	-17%	-5	1

		2005.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Nacionalni doprinos cilju EU-a do 2030.
Udio energije iz obnovljivih izvora u krajnjoj bruto potrošnji energije [2]	%	24%	28%	27%	28%	28%	31%	36%
Energetska učinkovitost: potrošnja primarne energije [2]	Mtoe	9,1	8,0	8,5	8,2	8,2	7,8	8,2
Energetska učinkovitost: konačna potrošnja energije [2]	Mtoe	7,2	6,6	6,9	6,9	6,9	6,5	6,9

		HRVATSKA						EU		
		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
Porezi za zaštitu okoliša (% BDP-a)	% BDP-a	3,5	3,4	3,5	3,5	3,5	3,3	2,4	2,4	2,2
Porezi za zaštitu okoliša (% ukupnih poreza)	% poreza [3]	9,1	9,5	9,4	9,4	9,2	8,9	6,0	5,9	5,6
Državni rashodi za zaštitu okoliša	% ukupnih rashoda	1,36	1,41	1,37	1,45	1,44	1,52	1,66	1,70	1,61
Ulaganja u zaštitu okoliša	% BDP-a [4]	0,50	0,52	0,48	0,47	-	-	0,42	0,38	0,41
Subvencije za fosilna goriva	EUR2020mld	0,11	0,14	0,16	0,15	0,16	-	56,87	55,70	-
Razlika u zaštiti klime [5]	bodovi 1-4	2,4 od 4 (blagi porast u odnosu na povijesnu razinu od 2,3). To je kategorija niskog/srednjeg rizika (4 je visoki rizik).								
Neto emisije stakleničkih plinova	1990. = 100	75	76	79	76	76	75	79	76	69
Intenzitet emisija stakleničkih plinova gospodarstva	kgEUR'10	0,55	0,52	0,51	0,48	0,46	0,49	0,52	0,51	0,50
Energetski intenzitet gospodarstva	kgoeEUR'10	0,19	0,18	0,18	0,17	0,17	0,17	0,12	0,11	0,11
Konačna potrošnja energije (FEC)	2015. = 100	100,0	100,8	105,1	104,0	104,9	98,3	103,5	102,9	94,6
FEC u sektoru stambenih zgrada	2015. = 100	100,0	99,1	98,5	94,6	92,1	93,7	101,9	101,3	101,3
FEC u sektoru uslužnih zgrada	2015. = 100	100,0	102,3	107,1	109,1	109,5	99,2	102,4	100,1	94,4
Intenzitet emisija prekursora smoga (u odnosu na BDP) [6]	tona/EUR'10 [6]	1,85	1,74	1,72	1,65	1,58	-	0,99	0,93	-
Godine života izgubljene zbog onečišćenja zraka koncentracijama sitnih čestica (PM 2,5)	na 100 000 stanovnika	1110	1219	1216	1337	1064	-	863	762	-
Godine života izgubljene zbog onečišćenja zraka NO2	na 100 000 stanovnika	105	60	77	23	42	-	120	99	-
Nitrati u podzemnim vodama	mg NO3/litra	-	-	-	-	-	-	21,7	20,7	-
Zaštićena kopnena područja	% ukupnog broja	-	37,5	37,8	-	38,0	38,0	-	25,7	25,7
Zaštićena morska područja	% ukupnog broja	-	9,1	-	-	9,5	-	-	10,7	-
Ekološka poljoprivreda	% ukupno korištene poljoprivredne površine	4,9	6,1	6,5	6,9	7,2	7,2	8,0	8,5	9,1

		2000.–2006.	2006.–2012.	2012.–2018.	2000.–2006.	2006.–2012.	2012.–2018.
Neto preuzimanja zemljišta	na 10 000 km2	16,5	8,0	7,0	13,0	11,0	5,0

		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
Intenzitet emisija stakleničkih plinova iz prometa (u odnosu na BDV) [7]	kgEUR'10	0,72	0,69	0,75	0,73	0,81	0,92	0,89	0,87	0,83
Udio vozila s nultom razinom emisija [8]	% novih registracija	0,2	0,1	0,0	0,2	0,4	1,5	1,0	1,9	5,4
Broj električnih vozila na punjenje po mjestu za punjenje		2	5	2	2	2	5	8	8	12
Udio elektificiranih željeznica	%	37,5	37,2	37,2	37,2	37,1	-	55,6	56,0	-
Zagušenje (prosječan broj sati provedenu zagušenju na cestama godišnje po reprezentativnom vozaču u prijevozu)		26,0	25,7	25,7	24,0	23,1	-	28,9	28,8	-

		Godina	HR	EU
Udio pametnih brojila u ukupnom broju mjernih točaka [9] - električna energija	% ukupnog broja	2018.	2,3	35,8
Udio pametnih brojila u ukupnom broju mjernih točaka [9] - plin	% ukupnog broja	2018.	0,0	13,1
IKT koji se koristi za okolišnu održivost [10]	%	2021.	7,49	65,9

(1) Cilj emisija stakleničkih plinova izvan ETS-a za 2030. temelji se na Uredbi o raspodjeli tereta. Ciljevi strategije „Spremni za 55 %" temelje se na prijedlogu Komisije o povećanju klimatskih ambicija EU-a do 2030. Ciljevi za obnovljive izvore energije i energetsku učinkovitost i nacionalni doprinosi temelje se na Uredbi o upravljanju (Uredba (EU) 2018/1999). (2) Odstupanje od ciljne vrijednosti razlika je između cilja država članica za 2030. na temelju Uredbe o raspodjeli tereta i predviđenih emisija, uz postojeće mjere odnosno dodatne mjere, izraženo kao postotak emisija u baznoj godini 2005. (3) Postotak ukupnih prihoda od poreza i socijalnih doprinosa (isključujući imputirane socijalne doprinose). Prihodi od ETS-a uključeni su u prihode od poreza za zaštitu okoliša (2017. iznosili su 1,5 % ukupnih prihoda od poreza za zaštitu okoliša na razini EU-a). (4) Obuhvaća rashode za bruto investicije u fiksni kapital namijenjene proizvodnji usluga zaštite okoliša (tj. smanjivanje i sprečavanje onečišćenja) za sve sektore, tj. državu, industriju i specijalizirane pružatelje usluga. (5) Pokazatelj razlika u zaštiti klime dio je europske strategije za prilagodbu klimatskim promjenama (iz veljače 2021.) i definira se kao udio gospodarskih gubitaka koji nisu obuhvaćeni osiguranjem, a uzrokovani su katastrofama povezanima s klimatskim promjenama.
(6) Sumporovi oksidi (ekvivalent SO2), amonijak, čestice < 10µm, dušikovi oksidi u ukupnom gospodarstvu (podijeljeni s BDP-om). (7) Prijevoz i skladištenje (odjeljak H NACE-a) (8) Vozila s nultom stopom emisija uključuju baterijska električna vozila (BEV) i električna vozila na gorivne ćelije (FCEV). (9) Izvješće Europske komisije (2019.) „Vrednovanje uvođenja pametnog mjerenja u EU-28".
(10) Europska komisija (2021.) Svake godine DESI se retroaktivno ponovno izračunava za sve zemlje kako bi se uzele u obzir sve moguće promjene u izboru pokazatelja i ispravci osnovnih podataka. Stoga je moguće da se rezultati i poredak država razlikuju u odnosu na prethodna izvješća.
Izvori: Eurostat, JRC, Europska komisija, EEA, EAFO.

Zelena tranzicija ne obuhvaća samo poboljšanja održivosti okoliša nego ima i značajnu socijalnu dimenziju. Iako se mjerama u tom pogledu pružaju mogućnosti za održivi rast i otvaranje radnih mjesta, treba osigurati i da se nikog ne ostavi postrani i da sve skupine društva imaju koristi od te tranzicije. Zelena tranzicija Hrvatske mogla bi imati koristi od nedavnih mjera politike i može pridonijeti otvaranju kvalitetnih radnih mjesta. S druge strane, najveći izazovi te tranzicije vjerojatno će se odraziti na skupinama s nižim dohotkom.

U hrvatskom planu za oporavak i otpornost navedene su važne reforme i ulaganja za potporu pravednoj zelenoj tranziciji. Očekuje se da će se donošenjem novih mjera aktivne politike tržišta rada potaknuti zapošljavanje i samozapošljavanje povezano sa zelenom i digitalnom tranzicijom i povećati konkurentnost i zapošljivost radne snage u skladu s potrebama tržišta rada. Takve će se mjere provoditi u kombinaciji s novouspostavljenim sustavom vaučera, čiji je cilj poduprijeti cjeloživotno učenje i stjecanje novih vještina, posebno zelenih i digitalnih vještina. U oba slučaja naglasak će biti na aktivaciji ranjivih skupina na tržištu rada. U okviru inicijative za obnovu zgrada u planu za oporavak i otpornost predviđena je objava Nacionalnog plana za razvoj vještina. Tim će se planom promicati stjecanje zelenih vještina u kontekstu energetske obnove i obnove nakon potresa u Hrvatskoj na temelju revizije i prilagodbe postojećih obrazovnih programa. Dodatna potpora zelenoj tranziciji pružit će se iz programa ESF+ (25) i Fonda za pravednu tranziciju. Integriranim nacionalnim energetskim i klimatskim planom Republike Hrvatske iz prosinca 2019. samo se djelomično otklanja učinak tranzicije na gospodarstvo, tržište rada i socioekonomske uvjete. U njemu je najavljena izrada programa za suzbijanje energetskog siromaštva, koji uključuje: i. pružanje savjetodavnih usluga za energetski siromašne građane, ii. praćenje energetskog siromaštva i iii. povećanje energetske učinkovitosti. Međutim, u programu nije naveden konkretan broj obuhvaćenih kućanstava.

Hrvatska je blago smanjila svoj ugljični otisak. U tom su pogledu glavne energetski intenzivne industrije i dalje ispod prosjeka EU-a, no veličina zelenog gospodarstva malo je iznad prosjeka EU-a i ima potencijal za otvaranje kvalitetnih radnih mjesta. Intenzitet emisija stakleničkih plinova hrvatskog gospodarstva blago se smanjio u razdoblju od 2015. do 2020. (u smislu bruto dodane vrijednosti), ali je 78 % iznad prosjeka EU-a. Prosječan ugljični otisak po radniku u Hrvatskoj iznosi 10,44 tona emisija stakleničkih plinova (u odnosu na 13,61 tona u EU-u) (vidjeti sliku 1.). Rafinerije nafte i proizvodnja energije koja se temelji na fosilnim gorivima prepoznati su kao sektori u opadanju (26), a predviđena je transformacija industrije kemikalija i cementa, što će zahtijevati usavršavanje i prekvalifikaciju radnika. Energetski intenzivna industrija u Hrvatskoj, uključujući proizvodnju metala, kemikalija i papira (27), zapošljava 2 % ukupne zaposlene radne snage i njima će mogućnosti usavršavanja i prekvalifikacije biti posebno važne (vidjeti prilog 15.). Sektor ekoloških dobara i usluga već zapošljava relativno velik udio zaposlenog stanovništva (2,3 % u odnosu na 2,2 % u EU-u) (28). Potencijal energije vjetra i solarne energije te poboljšanja energetske učinkovitosti pružaju dodatne mogućnosti za zelena radna mjesta (29). S druge strane, u energetskom sektoru utvrđen je manjak radne snage (30).

Kad je riječ o socijalnom aspektu zelene tranzicije, općenito se čini da osiguravanje pristupa prijevozu i energetskim uslugama za Hrvatsku nije velik izazov, ali rizik od siromaštva u ruralnim područjima i dalje je visok. Relativno visok udio stanovništva izloženog riziku od siromaštva živi u ruralnim područjima (24,2 % u odnosu na 18,7 % u EU-u) (31). Udio stanovništva koji svoj dom ne može održavati dovoljno toplim smanjio se s 9,9 % u 2015. na

(25) Europski socijalni fond +

(26) SWD(2021) 275 final.

(27) Europski semestar 2020.: Pregled investicijskih smjernica za Fond za pravednu tranziciju u razdoblju 2021.–2027. po državi članici (Prilog D)

(28) Trenutačno ne postoji opća definicija zelenih radnih mjesta na razini EU-a. Podaci o sektoru ekoloških dobara i usluga odnose se samo na gospodarski sektor u kojem se proizvode ekološki proizvodi, tj. robu i usluge proizvedene za zaštitu okoliša ili upravljanje resursima.

(29) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126047

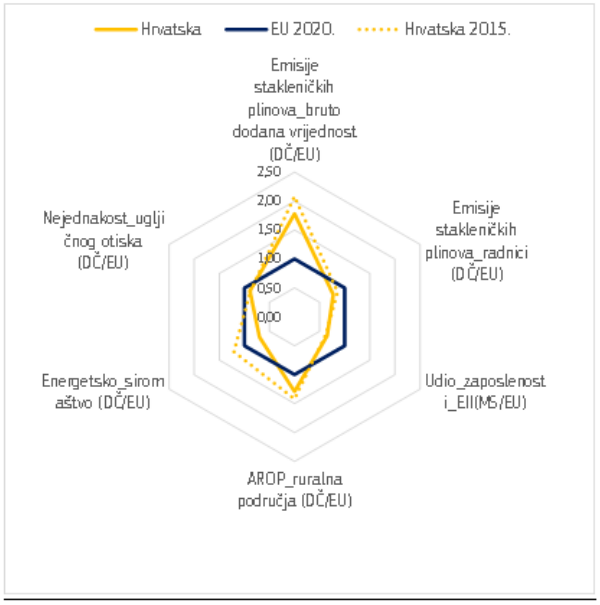
(30) Eurofound, 2021.

(31) Na temelju COM(2021) 568 final (Prilog I.) Kao zamjena za potencijalne izazove u području prometa u kontekstu zelene tranzicije (npr. zbog osjetljivosti na cijene goriva) (vidjeti COM(2021) 568 final).

5,7 %, što je ispod prosjeka EU-a od 8,2 % u 2020. Najviše su pogođene skupine s nižim dohotkom (vidjeti sliku 2.). Obrasci potrošnje variraju u stanovništvu: prosječan ugljični otisak 10 % najvećih onečišćivača otprilike je pet puta veći od otiska najsiromašnijih 50 % stanovništva (5,3 puta u EU-u).

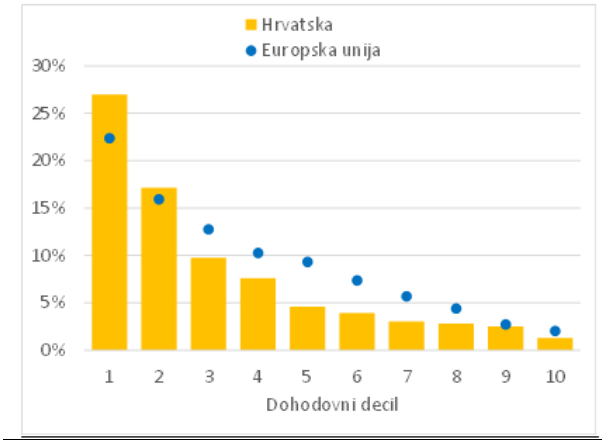
Porezni sustavi ključni su za osiguravanje pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti (32**).** Prihodi Hrvatske od ukupnih poreza za zaštitu okoliša neznatno su se povećali s 3,33 % bruto domaćeg proizvoda (BDP) u 2015. na 3,46 % BDP-a u 2019., ali su se ponovno smanjili na 3,28 % u 2020. (u usporedbi s 2,24 % u EU-u). Porezni klin na rad za osobe s niskim dohotkom (33) smanjio se s 32,8 % u 2015. na 31,3 % u 2019. (također 31,3 % u 2021.), u usporedbi s 31,9 % u EU-u 2021. (vidjeti prilog 18.).

Grafikon A6.1.: **Izazovi pravedne zelene tranzicije**

(1) Brojevi su normalizirani pokazatelj uspješnosti, koji označava faktore u odnosu na prosjek EU-27
Izvori: Eurostat, Svjetska baza podataka o nejednakosti

Grafikon A6.2.: **Energetsko siromaštvo prema dohodovnom decilu**

Izvor: Istraživanje Eurostata EU-SILC (2020.)

(32) COM(2021) 801 final

(33) Porezni klin za radnika samca na razini od 50 % prosječne nacionalne plaće (baza podataka o porezima i naknadama, Europska komisija/OECD).

PRILOG 7.: UČINKOVITOST RESURSA I PRODUKTIVNOST

Učinkovita upotreba resursa ključna je za osiguravanje konkurentnosti i otvorene strateške autonomije uz minimalni utjecaj na okoliš. Zelena tranzicija europskoj industriji pruža veliku priliku da stvori tržišta za čiste tehnologije i proizvode. To će utjecati na cijele lance vrijednosti u sektorima kao što su energetika i promet, građevinarstvo i obnova zgrada, hrana i elektronika, čime će se doprinijeti stvaranju održivih, lokalnih i dobro plaćenih radnih mjesta u cijeloj Europi.

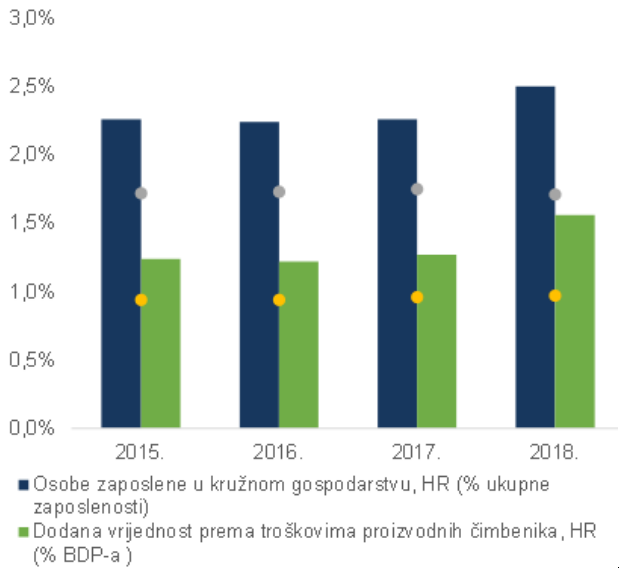
Hrvatska je ostvarila određeni napredak u kružnoj upotrebi sekundarnih materijala u proteklom desetljeću (5,1 % u 2020.), ali i dalje znatno zaostaje za prosjekom EU-a (12,8 %). U svoj plan za oporavak i otpornost uključila je reforme povezane s kružnim gospodarstvom, kao što su novi pravni okvir za lakše sprečavanje nastanka otpada, ponovnu upotrebu i recikliranje, reforma za povećanje održivosti turističkog sektora s novim turističkom modelom kojim se doprinosi zelenoj tranziciji i poštuju načela kružnog gospodarstva te razvoj okvira za izradu i provedbu strategija zelene urbane obnove usmjerenih na razvoj modela za kružno gospodarenje prostorom i zgradama. Hrvatskoj bi ipak koristila opsežnija strategija kružnog gospodarstva.

Produktivnost resursa u Hrvatskoj (1,8 pariteta kupovne moći (PPS)/kg u 2020.) i dalje je znatno ispod prosjeka EU-a (2,23 PPS/kg) i zadnjih se godina nije poboljšavala. Produktivnost resursa pokazuje koliko se gospodarstvo učinkovito koristi materijalnim resursima za proizvodnju bogatstva. Poboljšanjem produktivnosti resursa može se smanjiti negativan utjecaj na okoliš i ovisnost o nestabilnim tržištima sirovina.

Gospodarski rast Hrvatske i dalje je povezan sa stvaranjem otpada. U zadnjem je desetljeću ostvarila spor, ali kontinuirani napredak u povećanju stope recikliranja komunalnog otpada. Unatoč tomu, stopa recikliranja komunalnog otpada 2020. iznosila je 34,3 %, što je znatno ispod cilja da se do 2020. dosegne stopa od 50 % recikliranja komunalnog otpada. Osim toga, postoje naznake da u Hrvatskoj postoji znatan broj nezakonitih i nezadovoljavajućih odlagališta, uključujući primjere odlaganja komunalnog otpada bez ikakve obrade, što usporava zelenu tranziciju zemlje. Unatoč nastojanjima da se zatvore i saniraju nezakonita odlagališta otpada, i dalje ima prostora za poboljšanje.

Za uspješan prelazak na kružno gospodarstvo potrebne su socijalne i tehnološke inovacije jer se puni potencijal kružnog gospodarstva može ostvariti samo ako se te socijalne i tehnološke inovacije primijene u svim lancima vrijednosti. Zbog toga su ekoinovacije važan čimbenik uspjeha kružnog gospodarstva. Hrvatska je u Pokazatelju rezultata ekoinovacija 2021. bila 21. na ljestvici zemalja EU-a s ukupno 86 bodova.

Grafikon A7.1.: **Gospodarska važnost i širenje kružnog gospodarstva: zapošljavanje i dodana vrijednost u sektorima kružnog gospodarstva**

Izvor: Eurostat

Tablica A7.1.: **Odabrani pokazatelji učinkovitosti resursa**

POTPODRUČJE POLITIKE	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	EU-27	godina EU-27
Kružnost								
Produktivnost resursa (paritet kupovne moći (PPS) po kilogramu)	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9	1,8	2,2	2020.
Intenzitet materijala (kg/EUR)	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,4	2020.
Stopa kružne upotrebe materijala (%)	4,6	4,6	5,2	5,0	5,2	5,1	12,8	2020.
Otisak materijala (tone po stanovniku)	12,0	12,3	13,1	13,5	14,2	–	14,6	2019.
Otpad								
Stvaranje otpada (kg po stanovniku, ukupni otpad)	–	1286	–	1355	–	–	5234	2018.
Odlaganje otpada na odlagališta (% ukupnog obrađenog otpada)	–	47,6	–	42,0	–	–	38,5	2018.
Stopa recikliranja (% komunalnog otpada)	18,0	21,0	23,6	25,3	30,2	34,3	47,8	2020.
Opasni otpad (% komunalnog otpada)	–	3,2	–	3,1	–	–	4,3	2018.
Konkurentnost								
Bruto dodana vrijednost u sektoru ekoloških dobara i usluga (% BDP-a)	1,6	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	2,3	2019.
Privatna ulaganja u kružno gospodarstvo (% BDP-a)	0,2	0,1	0,1	0,2	–	–	0,1	2018.

Izvor: Eurostat

Indeksom gospodarske i društvene digitalizacije (DESI) prati se digitalni napredak država članica EU-a. Ljudski resursi, digitalna povezivost, integracija digitalnih tehnologija u poduzećima i digitalne javne usluge četiri su glavna područja politike o digitalnom desetljeću (34). U ovom su prilogu opisani rezultati Hrvatske prema DESI-ju.

Planom za oporavak i otpornost predviđena su digitalna ulaganja u ukupnom udjelu od 20,4 %. Velik dio tih digitalnih ulaganja usmjeren je na digitalizaciju javne uprave kako bi se povećalo pružanje i kvaliteta digitalnih javnih usluga. Osim toga, predviđene su reforme i ulaganja u povezivost uz mjere za pružanje pristupa mrežama vrlo velikog kapaciteta u ruralnim područjima.

Nedostatak stručnjaka za IKT jedan je od ključnih problema ljudskog kapitala u Hrvatskoj. Udio stručnjaka za IKT u ukupnoj radnoj snazi u Hrvatskoj manji je od prosjeka EU-a. Postotak stručnjakinja za IKT neznatno je iznad prosjeka EU-a. Nedostatak stručnjaka osjeća se i na tržištu rada: 68 % (35) poduzeća (u usporedbi s 55 % u EU-u) koja zapošljavaju ili pokušavaju zaposliti stručnjake za IKT izjavilo je da ima poteškoća s pronalaskom prikladnih kandidata. Manjak stručnjaka za IKT može izravno ograničiti kapacitet poduzeća za inovacije ili pružanje novih digitalnih usluga i proizvoda.

Hrvatska ostvaruje neujednačene rezultate u području digitalne povezivosti. Pokrivenost fiksnim mrežama vrlo velikog kapaciteta (VHCN), uključujući svjetlovod do korisničkog prostora (FTTP), u stalnom je porastu, ali je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a. Penetracija usluga brzine 100 Mbps i povezani indeks cijena širokopojasnog pristupa znatno je ispod prosjeka EU-a (16 % u usporedbi s prosjekom EU-a od 41 % odnosno 57 % u usporedbi s prosjekom EU-a od 73 %). Hrvatska je dodijelila sav spektar za 5G u „pionirskim" pojasevima (stopostotna spremnost za 5G), ali je pokrivenost 5G mrežom još ispod prosjeka EU-a.

Hrvatska poduzeća uspješno integriraju digitalne tehnologije. Udio MSP-ova s barem osnovnom razinom digitalnog intenziteta i dalje je ispod prosjeka EU-a. Međutim, hrvatska poduzeća dobro iskorištavaju mogućnosti digitalnih tehnologija. Na primjer, upotreba umjetne inteligencije i računalstva u oblaku premašuje prosjek EU-a, a upotreba velikih podataka sada je na razini prosjeka EU-a.

Hrvatska i dalje ima slabe rezultate u području digitalnih javnih usluga. Dostupnost i upotreba digitalnih internetskih usluga u Hrvatskoj ispod su prosjeka EU-a kad jer riječ o građanima i, posebice, poduzećima. Upotreba digitalnih javnih usluga iznosi 69 % za građane (prosjek EU-a je 75 %) i 68 % za poduzeća (prosjek EU-a je 82 %).

(34) Komunikacija „Digitalni kompas za 2030.: europski pristup za digitalno desetljeće", COM(2021) 118 final.

(35) Izvor: Eurostat – Istraživanje Europske unije o upotrebi IKT-a i e-trgovini u poduzećima

Tablica A8.1.: **Ključni pokazatelji indeksa gospodarske i društvene digitalizacije**

Ljudski kapital	Hrvatska DESI za 2020.	Hrvatska DESI za 2021.	Hrvatska DESI za 2022.	EU DESI za 2022.	Najbolji rezultati u EU-u DESI za 2022.
Najmanje osnovna razina digitalnih vještina	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	63%	54%	79%
% građana			2021.	2021.	2021.
Stručnjaci za IKT	3,2%	3,7%	3,6%	4,5%	8,0%
% zaposlenih u dobi od 15 do 74 godine	2019.	2020.	2021.	2021.	2021.
Stručnjakinje za IKT	21%	18%	21%	19%	28%
% stručnjaka za IKT	2019.	2020.	2021.	2021.	2021.
Povezivost					
Pokrivenost nepokretnom mrežom vrlo velikog kapaciteta	43%	47%	52%	70%	100%
% kućanstava	2019.	2020.	2021.	2021.	2021.
Pokrivenost 5G mrežom (*)	Nije primjenjivo	0%	34%	66%	99,7%
% naseljenih područja		2020.	2021.	2021.	2021.
Integracija digitalne tehnologije					
MSP-ovi koji imaju barem osnovnu razinu digitalnog intenziteta	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	50%	55%	86%
% MSP-ova			2021.	2021.	2021.
Velike količine podataka	10%	14%	14%	14%	31%
% poduzeća	2018.	2020.	2020.	2020.	2020.
Oblak	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	35%	34%	69%
% poduzeća			2021.	2021.	2021.
Umjetna inteligencija	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	9%	8%	24%
% poduzeća			2021.	2021.	2021.
Digitalne javne usluge					
Digitalne javne usluge za građane	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	69	75	100
Bodovi (od 0 do 100)			2021.	2021.	2021.
Digitalne javne usluge za poduzeća	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	68	82	100
Bodovi (od 0 do 100)			2021.	2021.	2021.

(*) Pokazateljem pokrivenosti 5G mrežom ne mjeri se korisničko iskustvo na koje mogu utjecati različiti čimbenici, npr. vrsta uređaja koja se upotrebljava, okolišni uvjeti, broj paralelnih korisnika i kapacitet mreže. Pokrivenost 5G mrežom odnosi se na postotak naseljenih područja prema podacima operatera i nacionalnih regulatornih tijela.
Izvor: Indeks gospodarske i društvene digitalizacije

Ovaj prilog sadržava opći pregled uspješnosti hrvatskog sustava istraživanja, razvoja i inovacija. Prema izdanju iz 2021. Europske ljestvice uspjeha u inoviranju ([1]) Hrvatska je novi inovator. Smanjuje se razlika između Hrvatske i vodećih inovatora u EU-u. Ukupni intenzitet istraživanja i razvoja dosegao je u 2020. 1,25 % bruto domaćeg proizvoda (BDP), što je i dalje ispod prosjeka EU-a, ali je očit uzlazan trend. Rashodi za istraživanje i razvoj i dalje bi trebali biti uravnoteženije raspodijeljeni po regijama.

Potrebno je dodatno poboljšati okvir kako bi se poduzećima pružili uvjeti za inovacije i ulaganja u istraživanje i razvoj. Ostvaren je napredak i rashodi poduzeća za istraživanje i razvoj povećali su se s 0,4 % u 2015. na 0,6 % u 2020., no i dalje su prilično niski (prosjek EU-a iznosi 1,53 %). Potpora javnog sektora poduzećima posebno je niska (0,038 % u 2019. u usporedbi s prosjekom EU-a od 0,196 %) iako ima naznaka znatnih relativnih povećanja od 2018. Kako bi se poboljšali ti uvjeti i promicale inovacije poduzeća, jedan je od ciljeva reformi u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost analizirati postojeći program poreznih poticaja i izmijeniti i dopuniti pravni okvir za porezne poticaja za istraživanje i razvoj kako bi se privatni sektor potaknuo na povećanje intenziteta ulaganja u istraživanje.

Hrvatska i dalje proizvodi znanstvene rezultate skromne kvalitete i ima poteškoća s poticanjem suradnje između znanstvene i poslovne zajednice. Udio hrvatskih znanstvenih publikacija među 10 % najčešće citiranih znanstvenih publikacija u svijetu raste od 2013. (4,0 % u 2018., u usporedbi s 2,7 % u 2010.), ali je i dalje ispod prosjeka EU-a (9,9 % u 2018.). Kad je riječ o suradnji između znanstvene i poslovne zajednice, broj se zajedničkih znanstvenih publikacija javnog i privatnog sektora povećao, ali je još ispod prosjeka EU-a (8,1 % u usporedbi s prosjekom EU-a za 2020. od 9,05 %). Udio rashoda za istraživanje i razvoj koje financiraju poduzeća u BDP-u i dalje je posebno nizak. Hrvatski plan za oporavak i otpornost sadržava opsežne reforme za rješavanje tih i povezanih problema koje obuhvaćaju unapređenje sustava financiranja sveučilišta i javnih istraživačkih organizacija, jačanje istraživačkih karijera i poboljšanje učinkovitosti programa potpore za istraživanje, razvoj i inovacije u cilju promicanja prijenosa znanja i komercijalizacije inovacija. Uz mjere iz plana za oporavak i otpornost poželjno bi bilo uvesti dodatne mjere radi jačanja veza među relevantnim dionicima u području istraživanja i inovacija (kao što su Hrvatska zaklada za znanost i HAMAG-BICRO). Time bi se potaknula suradnja između znanstvene i poslovne zajednice i stvorili temelji za stabilno upravljanje programima istraživanja i inovacija.

Tablica A9.1.: **Ključni pokazatelji istraživanja, razvoja i inovacija**

Hrvatska	2010.	2015.	2018.	2019.	2020.	Složena godišnja stopa rasta 2010.-2020.	Prosjek EU-a
Ključni pokazatelji							
Intenzitet istraživanja i razvoja (GERD kao % BDP-a)	0,74	0,83	0,95	1,08	1,25	5,4	2,32
Javni rashodi za istraživanje i razvoj kao % BDP-a	0,41	0,4	0,49	0,55	0,65	4,7	0,78
Rashodi poduzeća za istraživanje i razvoj (BERD) kao % BDP-a	0,32	0,42	0,46	0,53	0,6	6,3	1,53
Kvaliteta sustava istraživanja i inovacija							
Znanstvene publikacije zemlje među 10 % najčešće citiranih znanstvenih publikacija u svijetu kao % svih publikacije te zemlje	2,7	3,6	4	:	:	4,9	9,9
Patentne prijave po milijardi BDP-a (u paritetu kupovne moći)	0,8	0,4	0,5	:	:	-6,9	3,5
Suradnja između znanstvene i poslovne zajednice							
Zajedničke znanstvene publikacije javnog i privatnog sektora kao % svih publikacija	7,5	6,9	7,7	8,5	8,1	0,7	9,05
Javni rashodi za istraživanje i razvoj koje financiraju poduzeća (nacionalni) kao % BDP-a	0,03	0,033	0,007	0,08	0,03	-0,02	0,054
Dostupnost ljudskog kapitala i vještina							
Novi diplomanti u području znanosti i inženjerstva na tisuću stanovnika u dobi 25–34	11,8	12,8	15	15,9	:	5	16,3
Javna potpora za rashode poduzeća za istraživanje i razvoj (BERD)							
Ukupna potpora javnog sektora za BERD kao % BDP-a	0,013	0,005	0,024	0,038	:	12,5	0,196
Zelene inovacije							
Udio patenata povezanih s okolišem u ukupnom broju prijavljenih patenata (%)	16,7	12,8	7,4	:	:	-9,6	12,8
Financiranje inovacija i gospodarske obnove							
Rizični kapital (statistički podaci tržišta) kao % BDP-a	0,003	0,006	0,006	0,004	0,006	7,3	0,054
Zaposlenost u brzorastućim poduzećima u 50 % najinovativnijih sektora	2,6	3,3	4	4,2	:	5,5	5,5

Izvori: Europska komisija, OECD

Rast produktivnosti izuzetno je važan pokretač dugoročnog gospodarskog blagostanja, dobrobiti i konvergencije. Važan izvor produktivnosti u gospodarstvu EU-a funkcionalno je jedinstveno tržište, na kojem je osigurano pošteno i učinkovito tržišno natjecanje i povoljno poslovno okruženje u kojem mala i srednja poduzeća (MSP-ovi) mogu bez poteškoća poslovati i uvoditi inovacije. Poduzeća i industrija u velikoj se mjeri oslanjaju na stabilne lance opskrbe, a suočavaju se s uskim grlima koja negativno utječu na razinu produktivnosti, zapošljavanje, prihode i stope ulaska i izlaska poduzeća na tržištu. To bi moglo utjecati na sposobnost država članica za ostvarivanje zelene i digitalne transformacije u Europi.

Produktivnost rada u Hrvatskoj zaostaje za usporedivim gospodarstvima u regiji (36). Iako se povećala od 2019. do 2021. (1,7 % godišnje u usporedbi s 0,5 % u EU-u), i dalje je ispod prosjeka EU-a i znatno se razlikuje među regijama. Hrvatska ima slabe rezultate u području vještina (19 % poduzeća navodi manjak radne snage, u usporedbi s 14 % poduzeća u EU-u), ukupnoj faktorskoj produktivnosti i alokativnoj efikasnosti, što negativno utječe na produktivnost.

Unatoč poboljšanjima, Hrvatska ima slabe rezultate kad je riječ o poslovnom okruženju. Zakašnjela plaćanja velika su prepreka otpornosti i rastu MSP-ova (48 % MSP-ova bilo je izloženo kašnjenjima u plaćanju u zadnjih šest mjeseci u usporedbi s 32 % u EU-u). Prema podacima Eurobarometra 2020. to je bila druga najveća prepreka za MSP-ove i novoosnovana poduzeća (37). Pristup financiranju poboljšao se zahvaljujući uspješnim programima kreditiranja Hrvatske banke za obnovu i razvitak i novom fondu rizičnog kapitala osnovanog u okviru projekta suradnje s Europskim investicijskim fondom. Međutim, pristup vlasničkom kapitalu i dalje je ograničen, posebno za MSP-ove (0,06 u usporedbi s 0,18 u EU-u). Plan za oporavak i otpornost uključuje mjere za uspostavu financijskih instrumenata za mikropoduzeća i MSP-ove te vlasničkih i kvazivlasničkih instrumenata. Iako u odnosu na EU Hrvatska ima prosječne rezultate u pogledu javne nabave, razina sudjelovanja MSP-ova u postupcima javne nabave niža je od prosjeka EU-a. Kako bi se riješio taj problem, Hrvatska je u svoj plan za oporavak i otpornost uključila mjere za izradu smjernica kojima bi se povećalo sudjelovanje MSP-ova u postupcima javne nabave.

Iako se hrvatsko gospodarstvo integriralo u jedinstveno tržište, u njemu i dalje postoje prepreke. Unatoč nedavnim reformama više je zanimanja (odvjetnici, arhitekti, inženjeri, porezni savjetnici) izloženo većim regulatornim ograničenjima nego u drugim državama članicama EU-a. Očekuje se da će se planom za oporavak i otpornost ukloniti takva ograničenja ukidanjem najmanje 50 regulatornih zahtjeva na temelju drugog i trećeg akcijskog plana Hrvatske za liberalizaciju tržišta usluga.

Ukupno gledajući, poremećaji u globalnim lancima opskrbe manje su pogodili hrvatsko gospodarstvo nego druga gospodarstva EU-a zato što se Hrvatska malo manje oslanja na uvoz izvan EU-a i manje ovisi o ključnim sirovinama u odnosu na prosjek EU-a. To se djelomično može objasniti niskim udjelom prerađivačke industrije u gospodarstvu. Nedostatak materijala ili opreme u 2021. zabilježilo je samo 15 % poduzeća (prosjek EU-a iznosi 26 %). Razina javnih ulaganja održana je iskorištavanjem sredstava EU-a, ali poslovna ulaganja ostala su niža nego u EU-u (2020.), djelomično zbog restriktivnog poslovnog okruženja, jake prisutnosti države u gospodarstvu i nerazvijenosti hrvatskog tržišta poduzetničkog kapitala. Plan za oporavak i otpornost uključuje mjere za smanjenje parafiskalnih nameta koji opterećuju poduzeća i broja nestrateških poduzeća u državnom vlasništvu.

(36) Usporediva gospodarstva u regiji uključuju Mađarsku, Poljsku i Sloveniju.

(37) Flash Eurobarometer 486

Tablica A10.1.: **Ključni pokazatelji jedinstvenog tržišta i industrije**

PODRUČJE POLITIKE	NAZIV POKAZATELJA	OPIS	2021.	2020.	2019.	2018.	2017.	Stope rasta	Prosjek EU-27(1)
GLAVNI POKAZATELJI									
Gospodarska struktura	Dodana vrijednost po izvoru (domaća)	Dodana vrijednost koja ovisi o domaćim međuproizvodima, % [izvor: OECD (trgovina u smislu dodane vrijednost), 2018.]				64,83			**62,6%**
	Dodana vrijednost po izvoru (EU)	Dodana vrijednost uvezena iz ostatka EU-a, % [izvor: OECD (trgovina u smislu dodane vrijednost), 2018.]				22,74			**19,7%**
	Dodana vrijednost po izvoru (izvan EU-a)	% dodane vrijednosti uvezene iz ostatka svijeta, % [izvor: OECD (trgovina u smislu dodane vrijednost), 2018.]				12,4			**17,6%**
Troškovna konkurentnost	Cijena energije proizvođača (industrija)	Indeks (2015. = 100) [izvor: Eurostat, sts_inppd_a]	122,6	95,2	102,8	101,7	94,8	**29,3%**	**127,3**
OTPORNOST									
Nedostaci/poremećaji u lancu opskrbe	Nedostatak materijala prema podacima iz istraživanja	(Međusektorski) prosjek poduzeća koja se suočavaju s ograničenjima, % [izvor: ECFIN DZS]	15	9	5	8	11	**36%**	**26%**
	Manjak radne snage prema podacima iz istraživanja	(Međusektorski) prosjek poduzeća koja se suočavaju s ograničenjima, % [izvor: ECFIN DZS]	19	15	34	30	25	**-24%**	**14%**
	Cijene sektorskih proizvođača	(Međusektorski) prosjek, u 2021. u usporedbi s 2020. i 2019., indeks [izvor: Eurostat]						**2,4%**	**5,4%**
Strateške ovisnosti	Koncentracija odabranih sirovina	Uvozna koncentracija, košarica kritičnih sirovina, indeks [izvor: COMEXT]	0,14	0,15	0,13	0,12	0,13	**8%**	**17%**
	Instalirani kapacitet za električnu energiju iz obnovljivih izvora	Udio električne energije iz obnovljivih izvora u ukupnom kapacitetu, % [izvor: Eurostat, nrg_inf_epc]		69,30	64,60	59,10	58,80	**18%**	**47,8 %**
Investicijska dinamika	Neto privatna ulaganja	Promjena količine privatnog kapitala, bez vrijednosti amortizacije, % BDP-a [izvor: Ameco]		1,6	3,9	4	4,2	**-61,9%**	**2,6%**
	Neto javna ulaganja	Promjena količine javnog kapitala, bez vrijednosti amortizacije, % BDP-a [izvor: Ameco]		1,8	1,1	0,2	-0,6	**-400%**	**0,4%**
JEDINSTVENO TRŽIŠTE									
Integracija jedinstvenog tržišta	Trgovina unutar EU-a	Omjer trgovine unutar EU-a i trgovine izvan EU-a, indeks [izvor: Ameco]	3,05	2,74	2,84	2,65	2,45	**24%**	**1,59**
Ograničenost profesionalnih usluga	Pokazatelj regulatornih ograničenja	Ograničenost pristupa i bavljenja reguliranim profesijama (profesije s ograničenošću iznad medijana, od 7 profesija analiziranih u SWD(2021) 185 [izvor: SWD(2021) 185; SWD(2016) 436 final])	6				6	**0%**	**3,37**
Priznavanje stručnih kvalifikacija	Odluke o priznavanju bez kompenzacije	Stručnjaci koji su stekli kvalifikacije u drugoj državi članici EU-a koji se prijavljuju u državu članicu domaćina, % ukupnih odluka države članice domaćina [izvor: baza podataka reguliranih profesija]	57						**45%**
Usklađenost – suradnja EK i država članica	Prenošenje u nacionalno pravo – ukupno	5 potpokazatelja, zbroj bodova [izvor: Pregled stanja jedinstvenog tržišta]		Ispod prosjeka	Iznad prosjeka	Iznad prosjeka	Ispod prosjeka		
	Povrede – ukupno	4 potpokazatelja, zbroj bodova [izvor: Pregled stanja jedinstvenog tržišta]		Iznad	Prosjek	Prosjek	Prosjek		
Zaštita ulaganja	Povjerenje u zaštitu ulaganja	Poduzeća koja imaju povjerenja da su njihova ulaganja zaštićena zakonom i sudovima države članice u slučaju da nešto pođe po krivu, % svih ispitanih poduzeća [izvor: Flash Eurobarometer 504]	49						**56%**
POSLOVNO OKRUŽENJE – MSP-ovi									
Poslovna demografija	Stečajevi	Indeks (2015. = 100) [izvor: Eurostat, sts_rb_a]	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	**nije primjenjivo**	**70,1**
	Registracije poduzeća	Indeks (2015. = 100) [izvor: Eurostat, sts_rb_a]		110,4	151,2	140,6	125	**–11,7 %**	**105,6**
Pristup financiranju	Zakašnjela plaćanja	Udio MSP-ova koji su u zadnjih 6 mjeseci doživjeli zakašnjela plaćanja, % [izvor: SAFE]	48	50,7	50,2	nije primjenjivo	nije primjenjivo	**-4%**	**45%**
	EIF indeks pristupa financiranju – zajmovi	Kompozit: vanjsko financiranje MSP-ova u zadnjih 6 mjeseci, indeks od 0 do 1 (što viši, to bolje) [izvor: EIF indeks pristupa MSP-ova financiranju]		0,65	0,71	0,54	0,28	**130,6%**	**0,56**
	EIF indeks pristupa financiranju – vlasnički kapital	Kompozit: rizični kapital/BDP, inicijalne javne ponude/BDP, MSP-ovi koji koriste vlasnički kapital, indeks od 0 do 1 (što viši, to bolje) [izvor: EIF indeks		0,06	0,09	0,08	0,05	**19,4%**	**0,18**
	% odbijenih zajmova	MSP-ovi čiji su zahtjevi za bankovne zajmove odbijeni, % [izvor: SAFE]	2,7	9,9	6,3	5	0	**nije primjenjivo**	**12,4%**
Javna nabava	Podizvođači MSP-ova	Podizvođači koji su MSP-ovi, % ukupnog broja [izvor: Pregled stanja jedinstvenog tržišta]	51	51	47	48	48	**6,3%**	**63%**
	Ponude MSP-ova	Ponude MSP-ova, % ukupnog broja [izvor: Pregled stanja jedinstvenog tržišta]	41	41	37	50	53	**-23%**	**70,8%**

(1) Najnoviji dostupni podaci

Izvor: izvor za svaki pokazatelj naveden je u tablici u stupcu „opis"

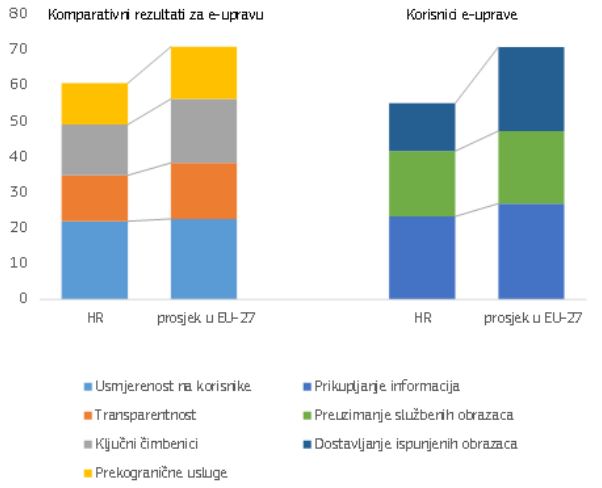
Dobar administrativni kapacitet omogućuje gospodarsko blagostanje, društveni napredak i pravednost. Javne uprave na svim razinama vlasti moraju pružiti odgovor na krize, osigurati pružanje javnih usluga i pridonositi izgradnji otpornosti radi održivog razvoja gospodarstva EU-a.

Hrvatska je po učinkovitosti javne uprave znatno ispod prosjeka EU-27 ([1]). Velika rascjepkanost i nedovoljni financijski i administrativni kapaciteti lokalne samouprave dovode do velikih razlika u pružanju javnih usluga. Planom za oporavak i otpornost namjerava se poticati spajanje lokalnih tijela vlasti, poboljšati učinkovitost javne uprave i ojačati donošenje politika.

U donošenju politika u Hrvatskoj ima znatnog prostora za poboljšanje. Rezultati pokazatelja za donošenje politika na temelju dokaza ispod su prosjeka EU-a, posebno u pogledu *ex ante* i *ex post* evaluacije zakonodavstva, što odražava ograničeni analitički kapacitet ministarstava. U planu za oporavak i otpornost predviđeno je poboljšanje koordinacije među relevantnim ministarstvima i postupaka procjene učinaka propisa.

Hrvatska zaostaje u pokazateljima za e-upravu i odabranim pokazateljima za fiskalni okvir iako je u zadnje vrijeme ostvaren određeni napredak. Udio korisnika e-uprave zadnjih se godina povećao (s 47 % 2017. na 55 % 2021.), ali je i dalje znatno više ispod prosjeka EU-a nego u drugim aspektima komparativnih pokazatelja za e-upravu (grafikon A11.1.). Plan za oporavak i otpornost sadržava razne mjere za digitalizaciju javne uprave, poboljšanje interoperabilnosti te povećanje pružanja i kvalitete digitalnih javnih usluga. Međutim, nedostaju ciljane mjere za razvoj digitalnih vještina u javnoj upravi. Rezultati su ispod prosjeka EU-a i kad je riječ o ovlastima nezavisnih fiskalnih institucija i strukturi nacionalnog srednjoročnog proračunskog okvira (grafikon A11.2.) Međutim, novim Zakonom o proračunu donesenim u prosincu 2021. (također kao dio plana za oporavak i otpornost) ojačana je usklađenost i utjecaj srednjoročnog proračunskog okvira. Hrvatska općenito ima prosječne rezultate u javnoj nabavi, koji su u nekoliko aspekata ipak ispod prosjeka EU-a. Glavni razlozi za to su relativno visok udio dodijeljenih ugovora u slučajevima u kojima je postojao samo jedan ponuditelj i nizak udio centralizirane nabave. Planom za oporavak i otpornost obuhvaćena su oba pitanja.

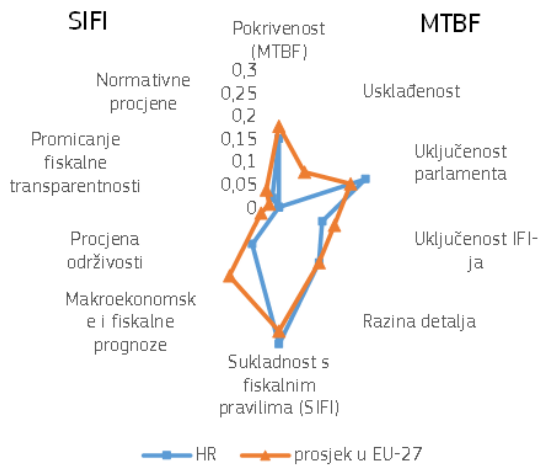
Grafikon A11.1.: **Komparativni rezultati za e-upravu (lhs) i korisnike e-uprave (rhs)**

Izvori: Eurostat (istraživanje o upotrebi IKT-a) i komparativno izvješće o e-upravi (*E-Government Benchmark*)

Plan za oporavak i otpornost sadržava nekoliko mjera povezanih s upravljanjem državnom službom. Iako planovi za depolitizaciju i profesionalizaciju središnje uprave nisu u potpunosti provedeni, ostvaren je određeni napredak u vezi s upravljanjem unutarnjim upravnim strukturama unutar ministarstava, koje je povjereno višim državnim službenicima. Niska je i stopa sudjelovanja državnih službenika u obrazovanju odraslih. Stoga su planom za oporavak i otpornost predviđeni uvođenje novih modela plaća i rada u javnom sektoru, nadogradnja sustava upravljanja ljudskim resursima i uspostava uvjeta koji pogoduju mobilnosti. Namjerava se i unaprijediti postupak zapošljavanja jačanjem sustava prijema u državnu službu i poboljšanjem kompetencija državnih službenika.

Grafikon A11.2.: **Indeks opsega neovisnih fiskalnih institucija (SIFI, rhs) i indeksi srednjoročnog proračunskog okvira (MTBF, rhs)**

Izvor: Europska komisija, Baza podataka o fiskalnom upravljanju, 2020.

Ima prostora za poboljšanje učinkovitosti i kvalitete pravosuđa. Pravosudni sustav proširio je upotrebu elektroničke komunikacije i smanjio broj neriješenih predmeta na višim razinama sudova, ali i dalje postoje znatni problemi u pogledu učinkovitosti i kvalitete. Broj neriješenih predmeta i trajanje postupaka nastavili su se smanjivati na razini drugostupanjskih sudova i Vrhovnog suda, a uglavnom su se povećali ili stagniraju na razini prvostupanjskih sudova te su i dalje među najznačajnijima u EU-u. Kad je riječ o kvaliteti pravosudnog sustava, upravni sudovi uključeni su u jedinstveni IKT sustav te se povećala upotreba elektroničke komunikacije, ali i dalje ima dosta prostora za poboljšanje. Problem manjka ljudskih resursa u Državnom sudbenom vijeću i Državnoodvjetničkom vijeću rješava se kadrovskim pojačanjima te su predviđeni ciljevi i mjere za skraćivanje sudskih postupaka. Nisu zabilježeni sustavni nedostaci neovisnosti pravosuđa.([2])

Tablica A11.1.: **Ključni pokazatelji javne uprave**

HR	Pokazatelj (1)	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	EU-27
E-uprava							
1	Udio građana koji su prošle godine koristili internet za interakciju s javnim tijelima (%)	47,0	48,0	41,0	52,0	55,0	70,8
2	Komparativni ukupni rezultati za e-upravu za 2021. (2)	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	60,6	70,9
Otvorene državne i neovisne fiskalne institucije							
3	Indeks zrelosti otvorenih podataka 2021.	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	83,7	81,1
4	Indeks opsega fiskalnih institucija	25,0	25,0	42,5	42,5	na	56,8
Stupanj postignutog obrazovanja, obrazovanje odraslih, rodni paritet i starenje							
5	Udio zaposlenika javne uprave s visokim obrazovanjem, razine 5.–8. (3)	46,7	45,8	49,7	49,3	49,9	55,3
6	Stopa sudjelovanja zaposlenika javne uprave u obrazovanju odraslih (3)	2,5	3,2	3,7	3,8	8,0	18,6
7	Rodni paritet na višim položajima u državnoj službi (4)	12,8	8,0	9,4	14,2	15,2	21,8
8	Udio zaposlenika u javnom sektoru od 55 do 74 godina (3)	17,1	18,8	20,9	20,1	21,5	21,3
Upravljanje javnim financijama							
9	Indeks srednjoročnog proračunskog okvira	0,60	0,60	0,60	0,60	nije primjenjivo	0,72
10	Indeks snage fiskalnih pravila	-0,2	-0,2	1,4	1,4	nije primjenjivo	1,5
11	Kompozitni pokazatelj javne nabave	-0,3	2,7	4,7	1,7	nije primjenjivo	-0,7
Donošenje politika utemeljeno na dokazima							
12	Indeks praksi regulatorne politike i upravljanja u područjima angažmana dionika, procjena učinaka propisa i *ex post* evaluacija zakonodavstva	1,57	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	nije primjenjivo	1,6

(1) Visoke vrijednosti označavaju dobre rezultate, osim u pokazateljima br. 7 i 8.
(2) Mjeri se usmjerenost na korisnike (među ostalim za prekogranične usluge) i transparentnost digitalnih javnih usluga te postojanje ključnih čimbenika za pružanje tih usluga.
Izvori: Eurostatovo istraživanje o upotrebi IKT-a (br. 1); komparativno izvješće o e-upravi (br. 2); Izvješće o zrelosti otvorenih podataka (br. 3); Baza podataka o fiskalnom upravljanju (br. 4, 9, 10), Eurostatovo istraživanje o radnoj snazi (br. 5, 6, 8), Europski institut za ravnopravnost spolova (br. 7), kompozitni pokazatelj javne nabave iz Pregleda stanja jedinstvenog tržišta (br. 11); OECD, pokazatelji regulatorne politike i upravljanja (br. 12).

PRILOG 12.: ZAPOŠLJAVANJE, VJEŠTINE I SOCIJALNE POLITIKE U KONTEKSTU EUROPSKOG STUPA SOCIJALNIH PRAVA

Europski stup socijalnih prava kompas je za uzlaznu konvergenciju prema boljim radnim i životnim uvjetima u EU-u. Provedbom 20 načela o jednakim mogućnostima i pristupu tržištu rada, pravednim uvjetima rada, socijalnoj zaštiti i uključenosti, uz potporu glavnih ciljeva EU-a za 2030. u pogledu zapošljavanja, vještina i smanjenja siromaštva, ojačat će se napredak EU-a prema digitalnoj, zelenoj i pravednoj tranziciji. Ovaj prilog donosi pregled napretka Hrvatske u postizanju ciljeva u okviru europskog stupa socijalnih prava.

Stopa zaposlenosti u Hrvatskoj postupno se poboljšava od 2014., ali je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a (4,9 postotnih bodova u 2021.). Program za očuvanje radnih mjesta pomogao je ublažiti posljedice krize uzrokovane bolešću COVID-19. Međutim, na tržištu rada i dalje postoje određene slabosti. Stopa mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) od 2019. stalno raste, a mjere prevencije i informiranja za neaktivne NEET-ove još nisu dovoljne. Stopa zaposlenosti osoba s invaliditetom jedna je od najnižih u EU-u (36,9 % u 2020.), a razlika u zaposlenosti na temelju invaliditeta i dalje je velika (32,9 postotnih bodova u 2020.), što je znatno iznad prosjeka EU-a (24,5 postotnih bodova). To je jasan pokazatelj da Hrvatska treba početi rješavati problem diskriminacije tako da osigura potrebne prilagodbe na radnome mjestu i procijeni uspješnost kvotnog sustava na otvorenom tržištu rada. Razlika u zaposlenosti žena i muškaraca stalno je rasla od 2015., ali se 2021. poboljšala i dosegnula 10,5 % (0,3 postotna boda ispod prosjeka EU-a). Nadalje, stopa zaposlenosti niskokvalificiranih radnika (42,1 % u 2021.) znatno zaostaje za stopama zaposlenosti srednjekvalificiranih (67,1 %) i visokokvalificiranih radnika (84,1 %). Istodobno, nedostatak radne snage ukazao je na potrebu za ciljanom prekvalifikacijom i usavršavanjem radne snage. Dodjela vaučera za obrazovanje u okviru plana za oporavak i otpornost za najmanje 30 000 korisnika, uključujući one u ranjivim skupinama, pridonijet će rješavanju tog problema. Teritorijalne su razlike u zapošljavanju velike, a situacija je nepovoljnija u Slavoniji i Baranji. Ima prostora za jačanje strategija za aktiviranje neaktivnog stanovništva i ulaganje napora u suzbijanje neprijavljenog rada promicanjem formalnog zapošljavanja. Kohezijskim fondovima EU-a i dalje će se podupirati mjere aktivne politike tržišta rada. Rješavanjem tih izazova Hrvatska će moći pridonijeti postizanju glavnog cilja EU-a u pogledu zapošljavanja do 2030.

Tablica A12.1.: **Pregled socijalnih pokazatelja za Hrvatsku**

Pregled socijalnih pokazatelja za HRVATSKU

Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada	Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje (% stanovništva u dobi 18-24) (2021.)	2,4
	Pojedinačni stupanj digitalnih vještina (% stanovništva u dobi 16-74) (2021.)	63,0
	Mlade osobe u NEET statusu (% ukupnog stanovništva u dobi 15-29) (2021.)	14,9
	Razlika u zaposlenosti između žena i muškaraca (postotni bodovi) (2021.)	10,5
	Kvintilni omjer dohotka (S80/S20) (2020.)	4,6
Dinamična tržišta rada i pravedni uvjeti rada	Stopa zaposlenosti (% stanovništva u dobi 20-64) (2021.)	68,2
	Stopa nezaposlenosti (% stanovništva u dobi 15-74) (2021.)	7,6
	Dugotrajna nezaposlenost (% stanovništva u dobi 15-74) (2021.)	2,8
	Rast BDK-a po stanovniku (2008=100) (2020.)	110,7
Socijalna zaštita i uključenost	Izloženost riziku od socijalne isključenosti (u %) (2020.)	20,5
	Izloženost riziku od socijalne isključenosti kod djece (u %) (2020.)	18,4
	Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (% smanjenja AROP-a) (2020.)	23,1
	Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (omjer) (2020.)	32,9
	Preopterećenost troškovima stanovanja (% stanovništva) (2020.)	4,2
	Djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi (% mlađih od tri godine) (2020.)	20,4
	Samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi (% stanovništva starijeg od 16 godina) (2020.)	1,5

Kritično stanje | Potrebno praćenje | Slabi rezultati koji se poboljšavaju | Dobri rezultati, ali je potrebno praćenje | Prosječni rezultati | Bolji rezultati od prosjeka | Najbolji rezultati

Ažurirano 29. travnja 2022. Države članice razvrstavaju se u Pregledu socijalnih pokazatelja u skladu sa statističkom metodologijom dogovorenom s Odborom za zapošljavanje (EMCO) i Odborom za socijalnu zaštitu (SPC). Zajednički se razmatraju razine i promjene pokazatelja u odnosu na odgovarajuće prosjeke EU-a te se države članice razvrstavaju u sedam kategorija. Pojedinosti o metodologiji mogu se naći u Zajedničkom izvješću o zaposlenosti 2021. Zbog razlika u definiciji razine digitalnih vještina poedinaca u 2021. u ocjeni ovog pokazatelja iznimno su upotrijebljene samo razine; NEET: ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih; BRDK: bruto raspoloživi dohodak kućanstva.

Izvor: Europska komisija

Hrvatska se suočava s raznim izazovima u području obrazovanja i osposobljavanja (vidjeti i prilog 13.). Udio djece mlađe od tri godine u formalnoj skrbi za djecu i dalje raste (na 20,4 % u 2020.). Međutim, ta je stopa i dalje ispod prosjeka EU-a od 32,3 %. Prevelik naglasak na teoretskom znanju i nedovoljan razvoj praktičnih vještina u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju i dalje dovodi do neusklađenosti između obrazovanja i vještina osoba s diplomom i

potreba tržišta rada. Ako se novi programi usklade s hrvatskim sustavom standarda zanimanja i kvalifikacija, očekuje se da će se povećati relevantnost obrazovanja i osposobljavanja za tržište rada, što će pridonijeti smanjenju neusklađenosti vještina i nedostatka radne snage. Sudjelovanje u obrazovanju odraslih u posljednja četiri tjedna znatno je ispod prosjeka EU-a (5,1 % u odnosu na 10,8 % u 2021.), posebno za niskokvalificirane radnike. Novim Zakonom o obrazovanju odraslih trebalo bi se pridonijeti postizanju glavnog cilja EU-a u pogledu obrazovanja odraslih do 2030.

Udio stanovništva izloženog riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) u Hrvatskoj u stalnom je padu i trenutačno je nešto ispod prosjeka EU-a, no slabosti u sustavu socijalne zaštite i dalje su izražene. Stopa AROPE-a među starijim osobama i dalje je visoka (32,4 % u odnosu na 20,3 % u EU-u u 2020.), posebno za žene i osobe s invaliditetom. Jaz rizika od siromaštva (28,0 %) i stopa dugotrajnog rizika od siromaštva u 2020. (12,9 %) i dalje su iznad prosjeka EU-a, što upućuje na to da kućanstva s nižim dohotkom nemaju koristi od poboljšanih gospodarskih uvjeta. Prema Eurostatovim brzim procjenama dohotka u 2020. rizik od siromaštva vjerojatno se povećao tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19. Ionako slab učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva dodatno je oslabio 2020. (23,1 % u odnosu na 32,7 % u EU-u). Konkretno, zajamčeni minimalni dohodak ima slab kapacitet za smanjenje siromaštva zbog nedostatne primjerenosti i ograničenog obuhvata, no u planu za oporavak i otpornost predviđa se da će se oba aspekta poboljšati. Isto tako, naknade za nezaposlene nisu adekvatna sigurnosna mreža za otpuštene radnike jer su i obuhvat naknada i njihova primjerenost nedostatni. Postoje i nedostaci u dostupnosti socijalne zaštite, na što upućuju niski udjeli radnika s ugovorima na određeno vrijeme (5,3 % u usporedbi s prosjekom EU-a od 40,9 % u 2019.) i samozaposlenih osoba (4 % u odnosu na 12,9 % u EU-u u 2019.) koji primaju naknade kada su u opasnosti od siromaštva. Ima prostora za jačanje pružanja socijalnih usluga i dugotrajne skrbi jer one ne dopiru do mnogih osoba kojima su potrebne, no mjerama iz plana za oporavak i otpornost nastoje se ukloniti nedostaci. Hrvatska se suočava s vrlo brzim demografskim starenjem, a jedan je od razloga i kontinuirano iseljavanje, što će uzrokovati poteškoće u mirovinskom i zdravstvenom sustavu te sustavu dugotrajne skrbi. Ukupna stopa zamjene (ARR), koja je 2020. iznosila 39 %, i dalje je među najnižima u EU-u. Rješavanjem tih izazova Hrvatska će pridonijeti ostvarenju glavnog cilja EU-a za 2030. u pogledu smanjenja broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Tomu bi mogle pridonijeti razne mjere u okviru plana za oporavak i otpornost i fondova kohezijske politike, kao i pomoć u podupiranju razvoja socijalnih usluga, promicanju deinstitucionalizacije i olakšavanju prelaska na skrb u obitelji i zajednici.

U ovom se prilogu na temelju analize iz Pregleda obrazovanja i osposobljavanja za 2021. opisuju glavni izazovi za hrvatski sustav obrazovanja i osposobljavanja s obzirom na ciljeve strateškog okvira za europski prostor obrazovanja na razini EU-a i druge kontekstualne pokazatelje. Izazovi u obrazovanju u Hrvatskoj jesu slabo sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te niska razina osnovnih vještina i stjecanja visokog obrazovanja. Isto tako, postoje regionalne razlike i manjak nastavnika u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te razlike između spolova i jaz između urbanih i ruralnih područja u stjecanju visokog obrazovanja. Sudjelovanje romske djece i učenika u obrazovanju znatno je niže na svim razinama.

Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju poboljšava se, ali je i dalje nisko te postoje znatne regionalne razlike. Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju od treće godine života povećalo se za 11,8 postotnih bodova od 2014., ali je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a i novog cilja na razini EU-a. Regionalne su razlike velike, a posebno zaostaju ruralne općine: u 40 % njih nema jaslica, a u više od 25 % nema dječjeg vrtića. Sudjelovanje romske djece također je znatno niže: 23 % u razdoblju 2016.–2017. I dalje postoje izazovi u pogledu kvalitete (tj. Hrvatskoj nedostaje okvir za kvalitetu, a razredi imaju prevelik broj učenika, kako je prikazano u tablici A13.1.) te nedostatka nastavnika u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju zbog neprivlačnih radnih uvjeta.

Udio učenika koji rano napuštaju školovanje nije velik, ali osnovne su vještine često slabe. Udio osoba koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje najniži je u EU-u (2,4 % u odnosu na 9,7 % u EU-u), iako je mnogo veći za romske učenike, a posebno romske djevojčice (78 % djevojčica). Postotak petnaestogodišnjaka sa slabim rezultatima u osnovnim vještinama iznad je cilja na razini EU-a od 15 % i prosjeka EU-a za sva tri ispitana predmeta, a među najvišima je u EU-u kad je riječ o matematici (31,2 %) i znanosti (25,4 %). Aktualnom reformom obrazovanja uz potporu plana za oporavak i otpornost trebali bi se poboljšati obrazovni ishodi. Isto tako, planom za oporavak i otpornost nastoji se povećati broj nastavnih sati i postotak učenika u školama s jednom smjenom (na 70 %) u cilju prelaska na cjelodnevnu školu.

Stopu stjecanja tercijarnog obrazovanja karakteriziraju znatne razlike između spolova i jaz između urbanih i ruralnih područja. Stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja ispod je prosjeka EU-a i cilja na razini EU-a, a na nju utječe nizak udio učenika u općem srednjoškolskom obrazovanju. Postoji i velika razlika između spolova

Tablica A13.1.: **Ciljevi na razini EU-a i drugi kontekstualni pokazatelji u strateškom okviru za europski prostor obrazovanja**

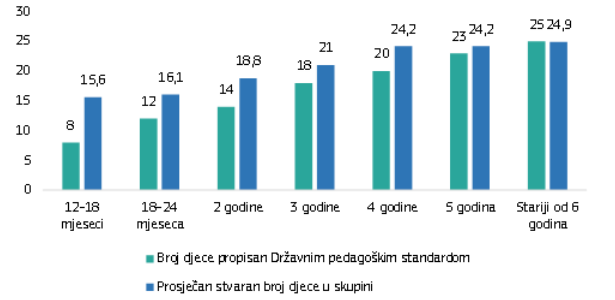
				2015.		2021.	
Pokazatelji			**Cilj**	**Hrvatska**	**EU-27**	**Hrvatska**	**EU-27**
Sudjelovanje u ranom obrazovanju (iznad 3. godine starosti)			**96 %**	**69,5%**	**91,9%**	**79,4%** [2019]	**92,8%** [2019]
Slabi rezultati 15-godišnjaka u sljedećem:		**Čitanje**	**< 15 %**	**19,9%**	**20,4%**	**21,6%** [2018]	**22,5%** [2018]
		Matematika	**< 15 %**	**32,0%**	**22,2%**	**31,2%** [2018]	**22,9%** [2018]
		Znanost	**< 15 %**	**24,6%**	**21,1%**	**25,4%** [2018]	**22,3%** [2018]
Rano napuštanje obrazovanja i osposobljavanja (18-24 godine)	**Ukupno**		**< 9 %**	**2,8%** [u]	**11,0%**	**2,4%** [u]	**9,7%**
	Prema spolu	*Muškarci*		3,5% [u]	12,5%	3,0% [u]	11,4%
		Žene		2,0% [u]	9,4%	1,8% [u]	7,9%
	Prema stupnju urbanizacije	*Gradovi*		1,6% [u]	9,6%	2,0% [u]	8,7%
		Ruralna područja		3,3% [u]	12,2%	2,5% [u]	10,0%
		Autohtono stanovništvo		2,7% [u]	10,0%	2,2% [u]	8,5%
	Prema zemlji rođenja	*Rođeni u EU-u*		: [u]	10,7%	: [u]	21,4%
		Rođeni izvan EU-a		: [u]	23,4%	: [u]	21,6%
Rano napuštanje obrazovanja i osposobljavanja (18-24 godine)	**Ukupno**		**45%**	**30,8%**	**36,5%**	**35,7%**	**41,2%**
	Prema spolu	*Muškarci*		23,5%	31,2%	27,5%	35,7%
		Žene		38,3%	41,8%	44,1%	46,8%
	Prema stupnju urbanizacije	*Gradovi*		43,1%	46,2%	47,9%	51,4%
		Ruralna područja		22,9%	26,9%	23,5%	29,6%
		Autohtono stanovništvo		31,2%	37,7%	34,9%	42,1%
	Prema zemlji rođenja	*Rođeni u EU-u*		57,5% [u]	32,7%	49,6%	40,7%
		Rođeni izvan EU-a		22,2% [u]	27,0%	46,1%	34,7%
Udio školskih nastavnika (ISCED 1-3) koji su stariji od 50 godina				29,5%	38,3%	29,8% [2019]	38,9% [2019]

(1) U prosjek EU-a za 2018. za rezultate u čitanju prema istraživanju PISA-e nije uključena Španjolska; b = prekid vremenskog niza, u = niska pouzdanost, : = nije dostupno; Podaci još nisu dostupni za preostale ciljeve na razini EU-a iz strateškog okvira za europski prostor obrazovanja, koji se odnose na slabe rezultate u području digitalnih vještina, izloženosti osoba sa završenim strukovnim obrazovanjem učenju na radnome mjestu i sudjelovanja odraslih u obrazovanju.
Izvor: Eurostat (UOE, LFS); OECD (PISA).

(16,6 postotnih bodova) i znatan jaz između urbanih i ruralnih područja (24,4 postotna boda). Jedan je od razloga činjenica da je postotak učenika u općim srednjim školama među najnižima u EU-u (31 % u odnosu na 52 % u EU-u), a u slabije razvijenim županijama još je niži. Iako su učenici četverogodišnjih programa strukovnog obrazovanja često usmjereni na visoko obrazovanje, mnogo je vjerojatnije da neće položiti potrebne prijemne ispite u odnosu na učenike koji pohađaju opće srednjoškolsko obrazovanje (37,8 % u odnosu na 3,9 % u 2020.) te da će napustiti visoko obrazovanje. Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile visoko obrazovanje (77,2 % u 2020., što je manje od prosjeka EU-a od 83,7 %) jedna je od najnižih u Uniji te se u razdoblju od 2019. do 2020. smanjila za 1,9 postotnih bodova.

Grafikon A13.1.: **Ograničenja iz pedagoškog standarda i prosječan stvarni broj upisane djece prema dobi**

Grafikon A13.1.: **Ograničenja iz pedagoškog standarda i prosječan stvarni broj upisane djece prema dobi**

Izvor: Raditi u dječjim vrtićima: rezultati istraživanja uvjeta rada u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, Ivšić, Jaklin, 2020., str. 83.

Ukupan broj učenika brzo se smanjuje zbog smanjenja broja stanovnika. Od 2013. broj učenika u srednjoškolskom obrazovanju smanjio se za 19,2 %, a u ruralnim područjima i za 36 %. To smanjenje od gotovo 34 500 učenika u osam godina dovelo je i do 11 031 praznih mjesta na sveučilištima u školskoj godini 2021./2022. jer broj mjesta nije prilagođen.

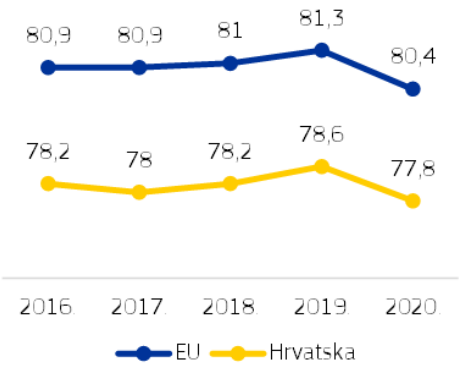
Reformama i ulaganjima u okviru plana za oporavak i otpornost nastoje se riješiti glavna pitanja u obrazovanju. Cilj je glavne obrazovne reforme povećati sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te poboljšati obrazovne ishode povećanjem broja nastavnih sati. To se podupire dvama velikim infrastrukturnim ulaganjima u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te osnovne škole. Drugim mjerama nastoji se uravnotežiti srednjoškolsko obrazovanje te poboljšati stopa stjecanja i kvaliteta visokog obrazovanja.

Otporna zdravstvena zaštita preduvjet je za održivo gospodarstvo i društvo, što je posebno važno u kontekstu aktualne pandemije bolesti COVID-19. U ovom se prilogu donosi kratki pregled zdravstvenog sektora u Hrvatskoj.

Očekivani životni vijek u Hrvatskoj kraći je nego u EU-u u cjelini, a 2020. zbog bolesti COVID-19 smanjio se za više od devet mjeseci. Hrvatska je 17. travnja 2022. prijavila 3,88 kumulativnih smrtnih slučajeva uzrokovanih bolešću COVID-19 na 1000 stanovnika i 274 potvrđena kumulativna slučaja bolesti COVID-19 na 1000 stanovnika. U Hrvatskoj je smrtnost od izlječivih bolesti daleko iznad prosjeka EU-a, što upućuje na moguće nedostatke u pružanju pravodobne i učinkovite skrbi.

Rashodi za zdravstvo u odnosu na bruto domaći proizvod (BDP) u Hrvatskoj bili su 2019. ispod prosjeka EU-a. Potrošnja za zdravstvo po glavi stanovnika niža je u Hrvatskoj nego u većini drugih zemalja EU-a i posljednjih je godina relativno stabilna. Međutim, javna su sredstva u ukupnim rashodima 2019. činila 81,9 %, odnosno postotak je bio viši nego u većini zemalja EU-a s usporedivim razinama rashoda. Udio javnog financiranja bio je veći od prosjeka EU-a za sva područja skrbi, a javnim su se sredstvima u najvećoj mjeri pokrivali stomatološka skrb i lijekovi. Predviđa se da će se javni rashodi za zdravstvo do 2070. povećati za 0,7 postotnih bodova BDP-a (u usporedbi s 0,9 postotnih bodova u EU-u).

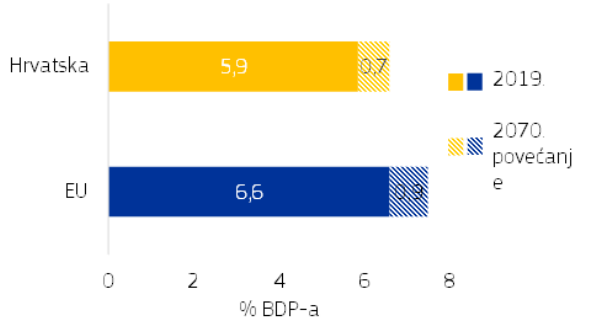
Grafikon A14.1.: **Očekivani životni vijek pri rođenju, u godinama**

Izvor: Europska komisija

Zemljopisna raspoređenost zdravstvene infrastrukture i ljudskih resursa znatno varira. Najveći broj ustanova i zdravstvenih radnika ima središnja Hrvatska, a u udaljenijim područjima taj broj opada. Broj osoba koje su u Hrvatskoj 2020. prijavile nezadovoljavanje zdravstvenih potreba zbog udaljenosti bio je manji od prosjeka EU-a (1,5 %, EU 1,9 %). S druge strane, mnoge bolnice smještene relativno blizu jedna drugoj nude iste vrste usluga.

Grafikon A14.2.: **Predviđeno povećanje javnih rashoda za zdravstvenu zaštitu u razdoblju 2019.–2070. (referentni scenarij)**

Izvor: Europska komisija

Hrvatska u okviru plana za oporavak i otpornost planira uložiti 353 milijuna EUR u zdravstvenu zaštitu, uglavnom kako bi poboljšala prevenciju, dijagnosticiranje i liječenje pacijenata oboljelih od raka i drugih bolesti, unaprijedila infrastrukturu bolnica te povećala dnevnu skrb, osposobljavanje medicinskih sestara, digitalizaciju zdravstvenih usluga i njihovo pružanje u ruralnim područjima s pomoću pokretnih ambulanti.

Tablica A14.1.: **Glavni zdravstveni pokazatelji**

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Prosjek EU-a (zadnja godina)
Smrtnost od izlječivih bolesti na 100 000 stanovnika (smrtnost koja se mogla izbjeći boljom kvalitetom zdravstvene zaštite)	139,5	139,1	133,1	128,3		92,1 (2017.)
Smrtnost od raka na 100 000 stanovnika	333,9	321,8	323,9	311,0		252,5 (2017.)
Trenutačni rashodi za zdravstvenu zaštitu, % BDP-a	6,8	6,8	6,9	7,0		9,9 (2019.)
Javni udio u rashodima za zdravstvenu zaštitu, % trenutačnih rashoda za zdravstvenu zaštitu	82,5	82,5	82,0	81,9		79,5 (2018.)
Potrošnja na prevenciju, % trenutačnih rashoda za zdravstvenu zaštitu	3,1	3,1	3,1	3,0		2,8 (2018.)
Broj kreveta u akutnoj skrbi na 100 000 stanovnika	348,3	350,5	350,5	354,3		387,4 (2019.)
Broj liječnika na 1000 stanovnika *	3,2	3,4	3,4	3,5		3,8 (2018.)
Broj med. sestara na 1000 stanovnika *	6,3	6,6	6,7	6,9		8,2 (2018.)
Upotreba antibakterijskih sredstava za sustavnu primjenu u zajednici, dnevno određena doza na 1000 stanovnika dnevno **	17,1	16,8	17,0	16,9	14,1	14,5 (2020.)

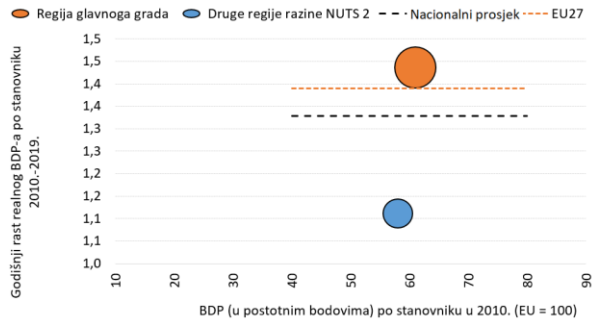
(1) Podaci o broju liječnika odnose se na aktivne liječnike, osim za Finsku, Grčku i Portugal (licencija za obavljanje djelatnosti) i Slovačku (profesionalno aktivni). Podaci o broju medicinskih sestara odnose se na aktivne medicinske sestre (imputacija iz 2014. za Finsku), osim za Irsku, Francusku, Portugal i Slovačku (profesionalno aktivne) i Grčku (samo medicinske sestre koje rade u bolnicama).

Izvor: baza podataka Eurostata; osim: *Baza podataka Eurostata i OECD, ** ECDC.

Regionalna dimenzija važan je čimbenik u procjeni gospodarskih i socijalnih kretanja u državama članicama EU-a. Uzimanjem u obzir te dimenzije omogućuje se dobro prilagođen i ciljan odgovor politike kojim se potiče kohezija te osigurava održiv i otporan gospodarski razvoj u svim regijama.

Bruto domaći proizvod (BDP) Hrvatske po stanovniku u 2020. iznosio je 64 % prosjeka EU-a te je obilježen znatnim regionalnim razlikama, od grada Zagreba (118 %) do županija u istočnoj Hrvatskoj (samo 36 % prosjeka EU-a). Te bi razlike mogle dovesti do uskih grla te usporiti zelenu i digitalnu tranziciju u zemlji.

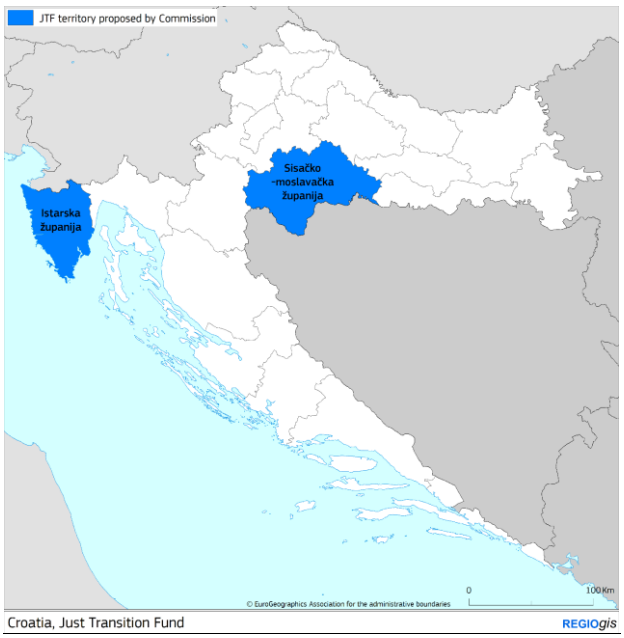
Grafikon A15.1.: **BDP po stanovniku (2010.) i rast BDP-a (2010.–2019.) u Hrvatskoj**

Izvor: Eurostat

Iza trajnog približavanja Hrvatske prosjeku EU-a na nacionalnoj razini kriju se sve veće teritorijalne nejednakosti. Hrvatski BDP po stanovniku (u postotnim bodovima) stalno je rastao od 2014. do 2019. u odnosu na prosjek EU-27, sa 60 % na 65 %. To pokazuje snažan i trajan proces konvergencije zemlje u cjelini s EU-om. Međutim, u tim podacima nisu vidljive znatne teritorijalne razlike: BDP po stanovniku (u postotnim bodovima) u odnosu na prosjek EU-a.

Grafikon A15.2.: **Područja u Hrvatskoj na koja najviše utječe klimatska tranzicija**

Izvor: Europska komisija

Razlika u BDP-u po stanovniku između regije glavnoga grada i slabije razvijenih regija povezana je s razlikama u produktivnosti rada. Nacionalna produktivnost rada mjerena stvarnom bruto dodanom vrijednošću po radniku iznosila je 2019. 43 % prosjeka EU-a. Ta se razlika smanjila u razdoblju 2000.–2005. i otada je ostala gotovo nepromijenjena. To upućuje na činjenicu da je posljednjih godina proces konvergencije BDP-a po stanovniku na nacionalnoj razini postignut povećanjem razine zapošljavanja (stopa zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine povećala se za 9 postotnih bodova u razdoblju 2002.–2020.), a ne s pomoću produktivnosti. Do te je razlike došlo zbog nekoliko čimbenika: na primjer, ljudski kapital i specijalizacija u sektorima visoke tehnologije ili negativan učinak demografskih kretanja na zemlju. Hrvatska je od 2011. do 2019. zabilježila znatan ukupni pad broja

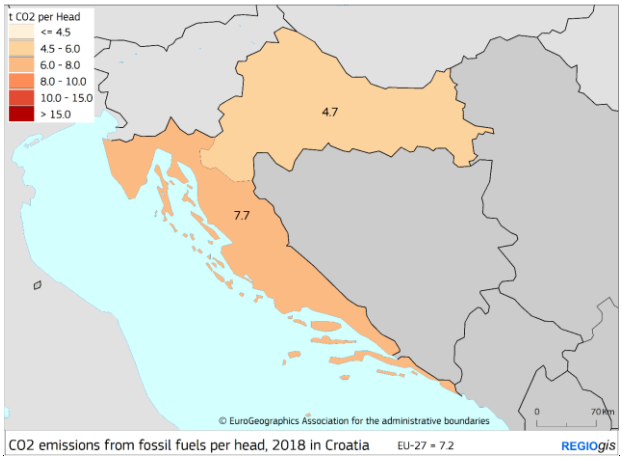
Tablica A15.1.: **Hrvatska, odabrani pokazatelji na regionalnoj razini**

	EU-27=100, 2019.	EU-27=100, 2018.	Prosječna promjena u % u odnosu na proteklu godinu, 2010.-2019.	Ukupna promjena u %, 2011.-2019.	% aktivnog stanovništva, 2020.	% BDP-a, 2018.	Raspon 0-100, 2019.	Ekvivalent tCO_2, 2018.	Regionalna skupina prema razini uspješnosti
Europska unija	100	100	1,39	1,8	7,1	2,19	57,3	7,2	
Hrvatska	65	68	1,33	-5,4	7,5	0,97	32,3		
Jadranska Hrvatska	64	69	1,11	-2,8	7,5	0,46	30,4	7,7	Novi inovator +
Kontinentalna Hrvatska	66	67	1,44	-6,7	7,5	1,22	33,3	4,7	

Izvor: Eurostat, *baza podataka EDGAR.

stanovnika od 5,4 %, za razliku od prosječnog rasta stanovništva EU-a od 1,8 %, uz znatne razlike između regije glavnoga grada i ostalih regija.

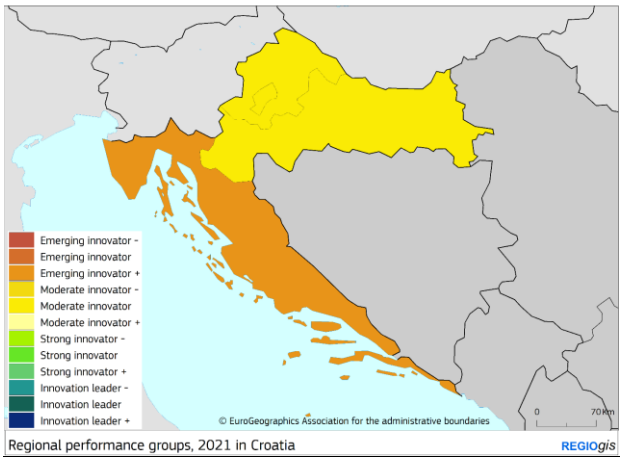
Grafikon A15.3.: **Emisije CO_2 iz fosilnih goriva po stanovniku, 2018.**

Izvor: Europska komisija

Hrvatska sve više uvodi inovacije, uz velike teritorijalne razlike. Ukupni nacionalni rashodi za istraživanje i razvoj (0,97 %) bili su 2018. manji od polovine prosjeka EU-27 (2,2 %) i neravnomjerno raspoređeni po regijama: samo 0,5 % u Jadranskoj Hrvatskoj u odnosu na 1,2 % u Kontinentalnoj Hrvatskoj.

Grafikon A15.4.: **Uspješnost u području inovacija u Hrvatskoj**

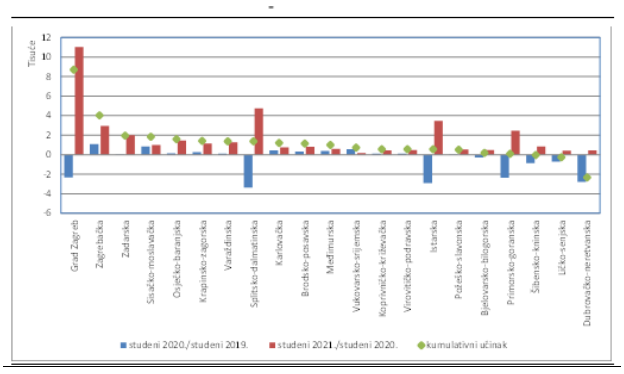
Izvor: Europska komisija

Stopa nezaposlenosti slična je u objema hrvatskim regijama razine NUTS 2 (38)**.** Obje su regije ispod prosjeka EU-a. Međutim, razlika između stopa u Jadranskoj i Kontinentalnoj Hrvatskoj iznosi 3 postotna boda. Postoje veće razlike na razini županija.

Pandemija bolesti COVID-19 na sličan je način utjecala na sve hrvatske regije. Nacionalna stopa smrtnosti od 9. tjedna 2020. do 30. tjedna 2021. bila je gotovo 11 % veća od prosječne smrtnosti u istim tjednima u razdoblju 2015.–2019. Pandemija je utjecala i na godišnju promjenu stope zaposlenosti, koja se smanjila za 1,4 postotna boda u usporedbi s očekivanim kretanjem na temelju trenda u razdoblju 2015.–2019. Pad je u sličnoj mjeri utjecao na obje regije razine NUTS 2, s nešto lošijim rezultatima u Kontinentalnoj Hrvatskoj (–1,54 postotna boda). Stopa nezaposlenosti povećala se 2020. za oko 1 % u objema regijama razine NUTS 2. Stopa stanovništva u teškoj materijalnoj oskudici u objema regijama razine NUTS 2 povećala se 2020. za oko 1,5 postotnih bodova u usporedbi s očekivanim kretanjem na temelju trenda u razdoblju 2015.–2019.

Na razini NUTS 3 najveći pad zaposlenosti na kraju 2019. zabilježile su županije koje se uvelike oslanjaju na turizam (npr. Splitsko-dalmatinska, Istarska, Primorsko-goranska, Dubrovačko-neretvanska, Grad Zagreb). Među županijama s najvećim kumulativnim porastom zaposlenosti četiri su županije pogođene potresima 2020. (Sisačko-moslavačka, Grad Zagreb, Zagrebačka i Krapinsko-zagorska).

Grafikon A15.5.: **Pad zaposlenosti**

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

(38) Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku, https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/nuts/nuts-maps

PRILOG 16.: GLAVNA KRETANJA U FINANCIJSKOM SEKTORU

Ovaj prilog donosi pregled najvažnijih kretanja u hrvatskom financijskom sektoru. Hrvatski bankarski sektor vrlo je koncentriran i uglavnom je u stranom vlasništvu. Ukupna imovina bankarskog sektora činila je u trećem tromjesečju 2021. 124,6 % BDP-a. Pet najvećih banaka u sustavu posjeduje oko 80,5 % ukupne imovine. U trećem tromjesečju 2021. u domaćem je vlasništvu bilo svega 8,9 % lokalnih zajmodavaca. Omjer tržišta i financiranja iznosio je 53,8 % u 2020. To pokazuje da se gospodarstvo oslanja i na nebankarske posrednike. Omjer kredita i depozita iznosio je u trećem tromjesečju 2021. 79 % (u odnosu na 86,5 % u EU-u).

Hrvatski bankarski sektor bio je stabilan unatoč pandemiji bolesti COVID-19. Omjer solventnosti banaka dosegnuo je u trećem tromjesečju 2021. 23,7 % (u odnosu na 19,3 % u EU-u). Profitabilnost bankarskog sektora bila je i dalje visoka, a povrat na vlasnički kapital (ROE) iznosio je u trećem tromjesečju 2021. 8,5 % (u odnosu na 7,1 % u EU-u). Kvaliteta imovine poboljšala se i za poduzeća i za kućanstva, a omjer troškova i prihoda ostao je stabilan. Injekcije dodatne likvidnosti središnje banke u financijski sustav (otprilike 0,7 % ukupnih obveza u trećem tromjesečju 2021.) pridonijele su koeficijentu likvidnosne pokrivenosti (LCR) u trećem tromjesečju 2021. Izazovi za hrvatski bankarski sektor uključuju mogući porast broja neprihodonosnih kredita s istekom moratorija u 2021. i rast cijena stambenih nekretnina.

Na tržištu stambenih nekretnina prisutne su srednjoročne slabosti. Europski odbor za sistemske rizike (ESRB) (2022.) utvrdio je nekoliko glavnih slabosti: znakovi precijenjenosti stambenih nekretnina, povišen rast cijena stambenih nekretnina, visok rast hipotekarnih kredita, znakovi slabljenja standarda kreditiranja. Precijenjenost stambenih nekretnina može se djelomično objasniti povećanjem broja stranih kupaca i smanjenjem raspoloživog stambenog fonda koji odgovara protupotresnim standardima. Zaduženost je kućanstava niska, a rast kreditiranja u trećem tromjesečju 2021. iznosio je 4,9 %. ESRB je upozorio da je trenutačna kombinacija politika u Hrvatskoj tek djelomično primjerena i djelomično dostatna za ublažavanje rizika te je predložio osiguravanje kvalitete podataka o standardima kreditiranja, aktiviranje drugih mjera namijenjenih zajmoprimcima i dopunjavanje trenutačnog implicitnog ograničenja omjera otplate duga i dohotka te, ako je potrebno, prilagođavanje politika jer državne subvencije za stambene nekretnine i zajmovi za financijsku potporu mogu pridonijeti povećanju precijenjenosti nekretnina i zaduženosti kućanstava.

Tablica A16.1.: **Pokazatelji financijske stabilnosti**

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Ukupna imovina bankarskog sektora (% BDP-a)	117,1	114,3	109,2	127,8	124,6
Udio (ukupne imovine) pet najvećih banaka (%)	72,8	79,4	79,8	80,5	-
Udio (ukupne imovine) domaćih kreditnih institucija (%)[1]	9,2	9,4	8,9	8,9	9,0
Pokazatelji financijske stabilnosti:[1]					
- neprihodonosni krediti (% ukupnog iznosa kredita)	8,8	7,3	5,2	5,3	4,6
- stopa adekvatnosti kapitala (%)	21,4	21,1	22,5	23,2	23,7
- povrat na vlasnički kapital (%)	5,9	8,8	9,1	4,7	8,5
Rast kredita nefinancijskih društava (% godšnje promjene)	5,0	2,2	4,4	5,6	2,0
Rast kredita kućanstava (% godšnje promjene)	4,8	5,8	7,5	2,0	4,9
Omjer troškova i prihoda (%)[1]	52,1	50,7	50,3	51,5	50,3
Omjer kredita i depozita (%)[1]	82,1	82,1	82,3	78,8	79,0
Likvidnost središnje banke kao % obveza	0,4	0,6	0,5	1,2	-
Dug privatnog sektora (% BDP-a)	96,3	92,0	88,3	98,0	-
Dugoročne kamatne stope u odnosu na državne obveznice (bazni bodovi	245,0	177,6	154,0	134,3	82,2
Omjer tržišta i financiranja (%)	53,4	53,6	54,8	53,8	-
Izdavanje zelenih obveznica (u milijardama EUR)	-	-	-	-	-

(1) Najnoviji podaci: treće tromjesečje 2021.
Izvor: ESB, Eurostat, Refinitiv

PRILOG 17.: MATRICA OCJENE POSTUPKA U SLUČAJU MAKROEKONOMSKE NERAVNOTEŽE

Matrica postupka u slučaju makroekonomske neravnoteže prikazuje glavne elemente detaljnog preispitivanja provedenog za Hrvatsku u skladu s člankom 5. Uredbe (EU) br. 1176/2011 o sprečavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža, kako je sažeto u radnom dokumentu službi Komisije (SWD(2022) 633 final) (39). Za države članice odabrane u Izvješću o mehanizmu upozoravanja za 2022., matrica prikazuje, zasebno za svaki izvor neravnoteža i prilagodbu, glavne zaključke o ozbiljnosti i razvoju utvrđenih izazova te odgovoru i nedostacima u okviru politika.

Unatoč niskom potencijalnom rastu znatno su se smanjile slabosti Hrvatske povezane s visokim vanjskim, privatnim i državnim dugom. Udio privatnog duga u BDP-u Hrvatske znatno se smanjio u razdoblju od 2010. do 2019., sa 122 % na 88 % BDP-a. Naglo povećanje potaknuto pandemijom u 2020. smanjilo se snažnim gospodarskim oporavkom 2021. Saldo tekućeg računa vratio se 2021. u suficit nakon privremenog marginalnog deficita u 2020. Neto stanje međunarodnih ulaganja premašilo je bonitetni prag i indikativni prag PMN-a od -35 % BDP-a u 2021. Državni dug i dalje je iznad praga od 60 %. Udio državnog duga u BDP-u vratio se 2021. na silaznu putanju, ali s više razine nego prije pandemije. Potencijalni rast proizvodnje ubrzao se, ali je i dalje ispod potencijalne stope rasta u usporedivim novim državama članicama.

Očekuje se da će se makroekonomske slabosti u Hrvatskoj i dalje smanjivati. Udio javnog duga trebao bi se nastaviti smanjivati s obzirom na smanjenje deficita i nastavak rasta. Na silaznoj putanji trebali bi ostati i udjeli privatnog duga i neprihodonosnih kredita. U 2022. očekuje se daljnje povećanje vanjskih neravnoteža jer je saldo tekućeg računa i dalje pozitivan, a neto stanje međunarodnih ulaganja trebalo bi dodatno ojačati, iznad indikativnog praga od -35 %. Potencijalni rast trebao bi se dodatno ubrzati u srednjoročnom razdoblju uz potporu ulaganja i reformi iz plana za oporavak i otpornost, što će dodatno pridonijeti smanjenju javnog, privatnog i vanjskog duga. Nepovoljni globalni šokovi ili promjene povjerenja u tržište mogli bi naštetiti realnom gospodarstvu.

Daljnjem smanjenju slabosti trebale bi pridonijeti mjere iz plana za oporavak i otpornost i potencijalno uvođenje eura. Plan za oporavak i otpornost Republike Hrvatske sadržava mjere kojima bi se trebala povećati učinkovitost i održivost javnog sektora, poboljšati stečajni postupci i promicati financiranje vlasničkog kapitala za privatni sektor te povećati konkurentnost i produktivnost hrvatskoga gospodarstva. Novi Zakon o proračunu donesen je krajem 2021., a reforme u zdravstvenom sektoru trebale bi se provesti 2022. Kad je riječ o mjerama povezanima s privatnim dugom, hrvatska tijela obvezala su se da će tijekom 2022. uvesti nove financijske instrumente temeljene na vlasničkom kapitalu, donijeti izmjene Stečajnog zakona i Zakona o stečaju potrošača te nastaviti sa smanjenjem administrativnog opterećenja. Osim toga, u 2022. trebala bi se provesti reforma sustava poticaja za istraživanje i razvoj te mjere za jačanje kapaciteta za istraživanje i razvoj u javnom istraživačkom sektoru. Naposljetku, uspješnim uvođenjem eura smanjile bi se izloženosti tečajnom riziku.

Zbog tih razloga i, općenitije, na temelju detaljnog preispitivanja provedenog za Hrvatsku u skladu s Uredbom (EU) br. 1176/2011 o sprečavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža, kako je sažeto u radnom dokumentu službi Komisije (SWD(2022) 633 final), **Komisija u svojoj Komunikaciji „Europski semestar – proljetni paket 2022." (COM(2022) 600 final) smatra da u Hrvatskoj više ne postoje makroekonomske neravnoteže.**

(39) Europska komisija (2022.), RADNI DOKUMENT SLUŽBI KOMISIJE – Detaljno preispitivanje za Hrvatsku u skladu s člankom 5. Uredbe (EU) br. 1176/2011 o sprečavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža.

Tablica A17.1.: **Matrica ocjene makroekonomskih neravnoteža**

	Ozbiljnost izazova	Razvoj i izgledi	Odgovor politika
Javni dug	Nakon pet godina uzastopnog pada, udio javnog duga u BDP-u Hrvatske povećao se u 2020. na rekordno visoku razinu od 87,3 %. S obzirom na to da se uslijed pandemije smanjila gospodarska proizvodnja i nazivnik, stvorila se i potreba za dodatnom potrošnjom, zbog čega je državni saldo u velikoj mjeri postao negativan (–7,4 % BDP-a u 2020.).	Udio javnog duga smanjio se za više od 7 postotnih bodova na 79,8 % BDP-a u 2021. Smanjenje je posljedica gospodarskog oporavka u obliku slova V, koji je porastao za 10,2 %, kao i znatnog postupnog ukidanja rashoda povezanih s bolešću COVID-19, što je pridonijelo smanjenju deficita.	Relativno razborita fiskalna politika Hrvatske proteklih je godina pridonijela poboljšanju kreditnog rejtinga u investicijskom razredu. To je omogućilo strukturno smanjenje raspona kamatnih stopa, što je pogoršalo pozitivan učinak okruženja niskih kamatnih stopa. Zbog toga je većina najskupljeg javnog duga Hrvatske refinancirana po znatno nižim stopama, čime su ostvarene znatne uštede i poboljšana održivost. Mogućim pristupanjem Hrvatske europodručju od 1. siječnja 2023. dodatno bi se smanjili rizici povezani s dugom, posebno komponenta tečaja.
		Očekuje se da će se udio javnog duga u 2022. nastaviti smanjivati s daljnjim povećanjem proizvodnje i poboljšanjem javnih financija. Očekuje se da će se javni deficit do 2023. smanjiti na 1,8 % BDP-a, što će omogućiti pad duga na oko 73 % BDP-a u 2023.	
Dug kućanstava i poduzeća te financijski sektor	Nakon znatnog razduživanja u razdoblju 2010.–2019. (–34 postotna boda) udio privatnog duga u BDP-u Hrvatske znatno se povećao u 2020., s oko 83 % na 98 % BDP-a. Povećanje udjela duga kućanstava i poduzeća uglavnom je potaknuto znatnim padom nazivnika.	Dug privatnog sektora nastavio se 2021. smanjivati zbog snažnog oporavka gospodarske aktivnosti. Ukupni privatni dug smanjio se s 98 % BDP-a u 2020. na 91 % u 2021., pri čemu su se udjeli duga poduzeća i kućanstava smanjili na 55 % odnosno 36 % BDP-a. Oba su omjera bila ispod bonitetnih pragova. U međuvremenu se u 2021. ubrzao rast hipotekarnih kredita, čime se nastavio rast cijena stambenih nekretnina.	Mjere fiskalne potpore nefinancijskim društvima tijekom krize uzrokovane pandemijom spriječile su nakupljanje viška duga. Istodobno je mjerama politike kao što su moratoriji na zajmove i posebni programi jamstava ublažen učinak na umanjenje vrijednosti kredita. U kontekstu predviđenih povoljnih gospodarskih kretanja ne očekuje se da će postupno ukidanje tih mjera dovesti do povećanja duga ili pogoršanja neprihodonosnih kredita, iako bi se sektori koji najviše ovise o turizmu mogli i dalje suočavati s poteškoćama.
	Rizici od stranih valuta povezani s visokim udjelima duga kućanstava (45 %) i poduzeća (65 %) izraženim u stranoj valuti (uglavnom EUR) i dalje su prisutni, ali ih treba promatrati u kontekstu visoke razine euroizacije hrvatskog gospodarstva i stabilnosti kune.	Nakon blagog povećanja 2020. udio neprihodonosnih kredita smanjio se na 4,3 % u 2021. Udio neprihodonosnih kredita nefinancijskih društava i dalje je visok i, unatoč poboljšanju u 2021., iznosi 9,9 %. Na temelju uočenih trendova u pogledu nesolventnosti i kredita umanjene vrijednosti može se očekivati da će se blaga poboljšanja nastaviti. Bankarski sektor i dalje je stabilan i likvidan.	Dokazi upućuju na to da program subvencija za stanovanje pridonosi povećanju cijena stambenih nekretnina.
	Nakon pada za više od 8 postotnih bodova od 2014. udio neprihodonosnih kredita neznatno se povećao na 5,3 % u 2020. zbog posljedica krize uzrokovane pandemijom.		
Vanjske obveze i trgovinski rezultati	Desetogodišnje poboljšanje neto stanja međunarodnih ulaganja, s –94 % u 2010. na –47 % BDP-a u 2019., kratko je prekinuto 2020., kada se popelo na –48 %.	Poboljšanje neto stanja međunarodnih ulaganja nastavljeno je 2021., kada se poboljšalo za više od 14 postotnih bodova na –34 % BDP-a, što ga je uskladilo s bonitetnim referentnim mjerilom (–44 %) i s indikativnim pragom od 35 % u 2022.	Izvozu usluga u Hrvatskoj pridonijeli su relativno niska ovisnost hrvatskog turizma o zračnom prijevozu, visok udio privatnog smještaja i nešto manje stroge mjere povezane s bolešću COVID-19 u usporedbi s većinom drugih država članica EU-a. Izvoz robe brzo se oporavio zahvaljujući relativno niskoj izloženosti uskim grlima u lancu opskrbe i velikoj potražnji u ključnim trgovinskim partnerima. Nadalje, unatoč snažnoj fiskalnoj potpori plaćama u realnom sektoru, vrijednost realnog efektivnog deviznog tečaja smanjena utjecajem troškova po jedinici rada nastavila se smanjivati. Srednjoročno i dugoročno, očekuje se da će konkurentnost imati koristi od provedbe ulaganja i reformi iz plana za oporavak i otpornost usmjerenih na daljnje smanjenje administrativnog opterećenja, digitalizaciju, komercijalizaciju izvoznih proizvoda, poticaje za istraživanje i razvoj itd.
	Sastav vanjskih obveza Hrvatske ostao je povoljan jer se neto stanje međunarodnih ulaganja, isključujući instrumente bez rizika neispunjavanja obveza, dodatno poboljšao na gotovo uravnoteženi položaj od –0,3 % u 2020.	Tekući račun oporavio se brže od očekivanog te je u 2021. zabilježio suficit od 3,1 % BDP-a, uglavnom zahvaljujući dobrim trgovinskim rezultatima i unatoč i dalje nepotpunom oporavku međunarodnog turizma. Očekuje se da će u srednjoročnom razdoblju i dalje bilježiti suficit, među ostalim i zbog daljnjeg oporavka turističke djelatnosti, te unatoč pogoršanju energetske bilance koje je djelomično utjecalo na tekući račun već 2021.	
	Nakon razdoblja stabilnog suficita tekući račun 2020. postao je blago negativan, uz deficit od 0,1 % BDP-a. Neto kreditiranje ukupnog gospodarstva poduprto je znatnim suficitom na kapitalnom računu.		
Potencijalni rast proizvodnje	Ubrzanje potencijalnog rasta proizvodnje u 2018. i 2019. završilo je 2020. Stopa nezaposlenosti povećala se sa 6,6 % u 2019. na 7,5 % u 2020., čime je prekinut srednjoročni trend smanjenja. To je djelomično posljedica blagog povećanja stope aktivnosti u 2020., koja je ipak ostala na relativno niskoj razini. Doprinos ukupne faktorske produktivnosti potencijalnom rastu nizak je za sustižuće gospodarstvo kao što je hrvatsko.	Stopa zaposlenosti povećala se 2021. na 68,2 % jer se tržište rada oporavilo od posljedica krize uzrokovane pandemijom. Stope aktivnosti i zaposlenosti u Hrvatskoj i dalje su među najnižima u EU-u, iako preliminarni podaci iz popisa stanovništva upućuju na određeno podcjenjivanje. Očekuje se da će se 2022. i 2023. rastom proizvodnje nastaviti otvarati radna mjesta. Trebalo bi povećati doprinos ulaganja rastu jer se očekuje da će se produbljivanjem kapitala povećati potencijalna proizvodnja.	Očekuje se da će potencijalna proizvodnja profitirati od produbljivanja kapitala potaknutog daljnjim ulaganjima, uključujući ulaganja planirana u okviru plana za oporavak i otpornost, posljedičnog otvaranja novih radnih mjesta i rasta produktivnosti uz potporu opsežnih reformi predviđenih u planu za oporavak i otpornost. Potonje posebno uključuje reforme povezane sa smanjenjem administrativnog i parafiskalnog opterećenja, upravljanjem poduzećima u državnom vlasništvu te učinkovitošću javne uprave i pravosuđa.
	Općenito, potencijalni rast nizak je u odnosu na usporedive zemlje, što usporava konvergenciju Hrvatske s EU-om.		

Izvor: Europska komisija

Ovaj prilog donosi pregled hrvatskog poreznog sustava koji se temelji na pokazateljima. Sadržava informacije o poreznoj strukturi, tj. vrstama poreza od kojih Hrvatska ostvaruje većinu prihoda, poreznom opterećenju za radnike te progresivnosti i učinku preraspodjele poreznog sustava. Pruža i informacije o naplati poreza i izvršavanju poreznih obveza te rizicima agresivnog poreznog planiranja.

Porezni prihodi u Hrvatskoj nešto su niži od prosjeka EU-a u odnosu na bruto domaći proizvod (BDP), pri čemu se porezni sustav posebno snažno oslanja na oporezivanje potrošnje, a manje na poreze na rad, kapital i nekretnine. Ukupni porezni prihodi u 2020. iznosili su 37 % BDP-a, a prosjek EU-a bio je 40,1 %. Hrvatska se oslanja na prihode od poreza na potrošnju, koji je među najvišima u EU-u (18,2 % BDP-a u 2020. u usporedbi s prosjekom EU-a od 10,8 %), dok su prihodi od poreza na rad i kapital niži. Porezna reforma, koja je na snazi od 1. siječnja 2021., uključuje daljnja smanjenja stopa poreza na osobni dohodak te poreza na dobit i dividende. Prihodi od poreza za zaštitu okoliša relativno su visoki, dok su prihodi od periodičnih poreza na nekretnine nešto niži od prosjeka EU-a (iako viši nego u većini država članica srednje i istočne Europe).

Porezno opterećenje rada u Hrvatskoj blizu je prosjeka EU-a za različite razine plaća u cijeloj raspodjeli dohotka. Porezni klin za rad bio je 2021. vrlo blizu prosjeka EU-a na različitim razinama dohotka, tj. za samce s prosječnom plaćom (100 %) te 50 %, 67 % i 167 % prosječne plaće. Istodobno je sposobnost sustava poreznih olakšica da smanji dohodovnu nejednakost (kako je izmjerena Ginijevim koeficijentom) 2020. bila ispod prosjeka EU-a, što upućuje na to da bi sustav mogao biti još progresivniji.

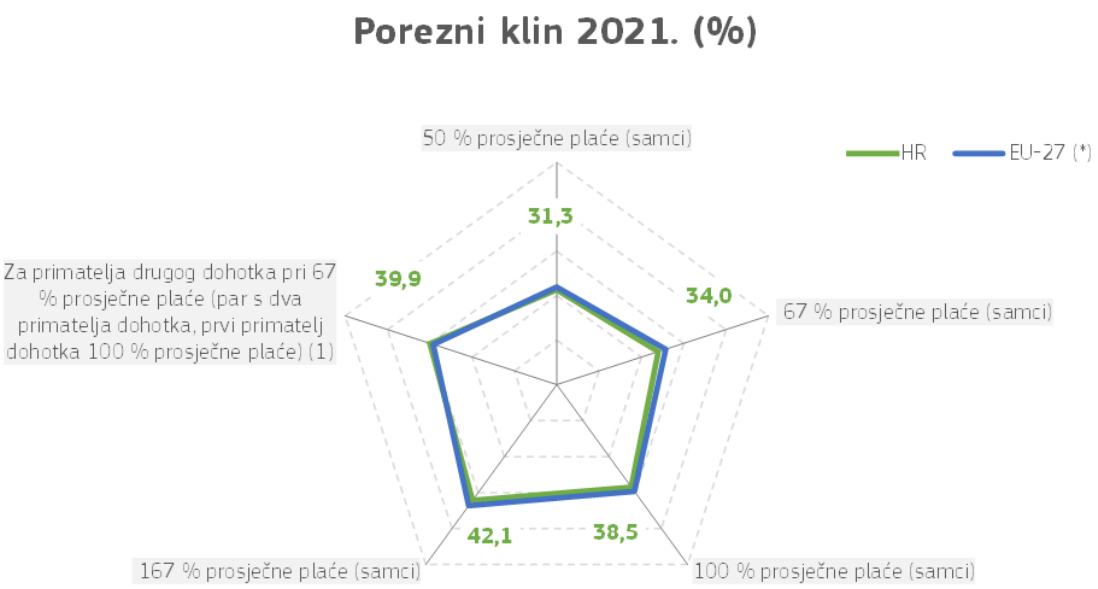
Tablica A18.1.: **Pokazatelji oporezivanja**

		Hrvatska					EU-27				
		2010.	2018.	2019.	2020.	2021.	2010.	2018.	2019.	2020.	2021.
Porezna struktura	Ukupni porezi (uključujući obvezne stvarne socijalne doprinose) (% BDP-a)	35,8	37,6	37,6	37,0		37,9	40,1	39,9	40,1	
	Porezi na rad (% BDP-a)	15,2	13,8	13,6	14,1		20,0	20,7	20,7	21,5	
	Porezi na potrošnju (% BDP-a)	16,9	19,0	19,1	18,2		10,8	11,1	11,1	10,8	
	Porezi na kapital (% BDP-a)	3,7	4,8	4,8	4,7		7,1	8,2	8,1	7,9	
	Ukupni porezi na imovinu (% BDP-a)	1,0	1,1	1,1	1,1		1,9	2,2	2,2	2,3	
	Periodični porezi na nekretnine (% BDP-a)	0,6	0,7	0,7	0,7		1,1	1,2	1,2	1,2	
	Porezi za zaštitu okoliša, % BDP-a	3,0	3,5	3,5	3,3		2,4	2,4	2,4	2,2	
Progresivnost i pravednost	Porezni klin pri 50 % prosječne plaće (samci) (*)		31,7	31,3	31,3	31,3	33,9	32,4	32,0	31,5	31,9
	Porezni klin pri 100 % prosječne plaće (samci) (*)		39,8	39,8	39,7	38,5	41,0	40,2	40,1	39,9	39,7
	Porez na dobit - prosječene efektivne porezne stope (1) (*)		16,5	16,5	16,5			19,8	19,5	19,3	
	Razlika u Ginijevom koeficijentu prije i poslije poreza i socijalnih transfera (iz socijalnih transfera isključene su mirovine)	9,2	7,4	7,3	6,6		8,4	7,9	7,4	8,3	
Porezna uprava i disciplina	Nepodmireni porezni dugovi: ukupni porezni dug na kraju godine (uključujući dug koji se smatra nenaplativim) / ukupni prihodi (u %) (*)		19,9	16,6				31,9	31,8		
	Jaz PDV-a (% ukupne porezne obveze PDV-a)		7,4	1,0				11,2	10,5		
Rizik financijske aktivnosti	Dividende, kamate i licencije (plaćene i primljene) kao udio BDP-a (%)		2,4	2,8	1,4			10,7	10,5		
	Tokovi izravnih stranih ulaganja putem subjekata posebne namjene, % svih takvih tokova (ulaz i izlaz)		0,0	0,0	0,0			47,8	46,2	36,7	

(1) Efektivna porezna stopa usmjerena na budućnost (OECD).
(*) Jednostavan prosjek EU-27 jer ne postoji agregirana vrijednost za EU-27.

Izvor: Europska komisija

Grafikon A18.1.: **Porezni klin**

(1) Prosječnim poreznim klinom primatelja drugog dohotka mjeri se iznos dodatnog poreza na dohodak uvećan za doprinose za socijalno osiguranje zaposlenika i poslodavca koji će obitelj morati platiti kao rezultat ulaska primatelja drugog dohotka u radni odnos, kao udio bruto dohotka primatelja drugog dohotka uvećan za doprinose poslodavca za socijalno osiguranje koji se zaračunava na dohodak primatelja drugog dohotka. Za detaljnije informacije vidjeti OECD (2016.), *Taxing Wages 2016* (Oporezivanje plaća 2016.), OECD Publishing, Pariz. http://dx.doi.org/10.1787/tax_wages-2016-en
(*) Jednostavan prosjek EU-27 jer ne postoji agregirana vrijednost za EU-27.
Izvor: Europska komisija

Tablica A19.1.: **Glavni gospodarski i financijski pokazatelji**

	2004-07.	2008-12.	2013-18.	2019.	2020.	2021.	prognoza 2022.	prognoza 2023.
Realni BDP (godišnja promjena)	4,6	-1,0	1,9	3,5	-6,1	10,2	3,4	3,0
Potencijalni rast (godišnja promjena)	3,2	0,0	1,0	2,5	1,8	2,7	2,9	2,7
Privatna potrošnja (godišnja promjena)	3,9	-1,8	1,0	4,1	-5,3	10,0	2,4	3,6
Javna potrošnja (godišnja promjena)	4,5	0,3	1,1	3,3	4,1	3,1	2,6	2,2
Bruto investicije u fiksni kapital (godišnja promjena)	4,7	-5,0	2,8	9,8	-6,1	7,6	6,5	6,2
Izvoz robe i usluga (godišnja promjena)	6,2	-1,7	6,3	6,8	-22,7	33,3	6,4	5,5
Uvoz robe i usluga (godišnja promjena)	6,2	-4,3	6,4	6,5	-12,3	14,7	6,1	6,0
Doprinos rastu BDP-a:								
Domaća potražnja (godišnja promjena)	4,5	-2,4	1,3	5,0	-3,5	8,3	3,4	4,5
Zalihe (godišnja promjena)	0,7	-0,6	0,7	-1,6	0,7	-4,9	0,0	0,0
Neto izvoz (godišnja promjena)	-0,6	1,1	-0,1	0,1	-5,3	6,8	0,1	-1,5
Doprinos rastu potencijalnog BDP-a:								
Ukupni rad (u satima) (godišnja promjena)	0,7	-0,6	-0,3	1,2	1,2	1,2	1,4	1,0
Akumulacija kapitala (godišnja promjena)	1,7	1,0	0,5	0,8	0,5	0,7	0,8	1,0
Ukupna faktorska produktivnost (godišnja promjena)	0,8	-0,3	0,8	0,4	0,2	0,8	0,7	0,7
Jaz outputa	3,3	-0,4	-1,2	3,6	-6,5	0,3	0,8	1,1
Stopa nezaposlenosti	11,9	11,8	13,9	6,6	7,5	7,6	6,3	6,0
Deflator BDP-a (godišnja oznova)	3,7	2,5	0,7	1,9	-0,1	3,2	3,8	2,4
Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (HICP, godišnja oznova)	2,8	2,9	0,7	0,8	0,0	2,7	6,1	2,8
Nominalna plaća po zaposleniku (godišnja oznova)	4,8	2,0	-0,2	0,4	2,1	5,6	3,0	2,7
Produktivnost rada (realna, radni sati, godišnja oznova)	2,5	0,2	1,9	-1,1	-6,8	0,9	0,3	-0,4
Jedinični troškovi rada (JTR, cijelo gospodarstvo, godišnja oznova)	2,1	1,9	-1,1	0,0	9,8	-3,1	1,1	1,5
Realni jedinični troškovi rada (godišnja oznova)	-1,5	-0,6	-1,7	-1,9	10,0	-6,1	-2,6	-0,9
Realni efektivni i devizni tečaj (JTR, godišnja oznova)	1,7	-1,1	-1,6	-3,1	.	.	.	.
Realni efektivni i devizni tečaj (HIPC, godišnja oznova)	0,8	-0,7	0,7	-1,5	-0,5	0,6	.	.
Stopa štednje kućanstava (neto štednja kao postotak neto raspoloživog dohotka)	0,4	0,5	2,6	3,9	7,5	.	.	.
Kreditni tok privatnog sektora, konsolidirano (% BDP-a)	14,7	3,6	0,2	1,1	1,3	.	.	.
Dug privatnog sektora, konsolidiran (% BDP-a)	160,0	117,4	105,5	88,3	98,0	.	.	.
od čega dug kućanstava, konsolidirano (% BDP-a)	32,3	40,3	36,5	33,0	37,6	.	.	.
od čega dug nefinancijskih poduzeća, konsolidirano (% BDP-a)	53,8	77,1	69,0	54,5	60,4	.	.	.
Bruto nepriho dujući dug (% ukupnih dužničkih instrumenata i ukupnih kredita i predujmova) (2)	.	.	10,5	4,6	4,7	.	.	.
Poduzeća, neto kreditiranje (+) ili neto zaduživanje (-) (% BDP-a)	-5,8	-0,7	1,3	0,2	1,3	.	.	.
Poduzeća, suficit bruto poslovanja (% BDP-a)	17,8	19,6	20,1	20,1	18,7	.	.	.
Kućanstva, neto kreditiranje (+) ili neto zaduživanje (-) (% BDP-a)	2,3	2,2	3,7	4,0	7,4	.	.	.
Deflacionirani indeks cijena stambenih nekretnina (godišnja promjena)	9,8	-4,9	-0,1	7,8	7,3	.	.	.
Ulaganja u stambene nekretnine (% BDP-a)	3,7	3,4	2,7	3,0	3,4	3,1	.	.
Saldo tekućeg računa (% BDP-a), platna bilanca	-7,3	-4,6	1,7	3,0	-0,1	3,1	1,5	0,1
Trgovinska bilanca (% BDP-a), platna bilanca	-6,5	-4,1	-0,2	-0,3	-6,8	-1,2	.	.
Uvjeti za razmjenu robe i usluga (godišnja promjena)	1,4	0,6	0,5	0,8	-1,6	-1,9	-2,8	-0,2
Saldo kapitalnog računa (% BDP-a)	0,8	0,1	0,8	1,6	2,1	2,3	.	.
Neto stanje međunarodnih ulaganja (% BDP-a)	-68,9	-88,4	-74,4	-46,7	-47,8	-33,9	.	.
Neto stanje međunarodnih ulaganja isključujući instrumente bez rizika (% BDP-a) (1)	-32,1	-40,8	-32,8	-1,5	-0,3	8,5	.	.
Stanje međunarodnih ulaganja isključujući instrumente bez rizika (% BDP-a) (1)	74,2	93,1	85,7	58,8	63,3	62,1	.	.
Izvozni rezultati u usporedbi s napredним gospodarstvima (% promjena tijekom 5 godina)	30,7	-3,7	1,3	20,2	0,6	.	.	.
Udjel na izvoznom tržištu robe i usluga (godišnja promjena)	-0,1	-5,8	3,8	4,4	-15,1	21,2	3,6	1,2
Neto priljevi izravnih stranih ulaganja (% BDP-a)	-4,7	-2,9	-2,0	-6,1	-1,3	-3,9	.	.
Saldo opće države (% BDP-a)	-3,5	-5,7	-2,4	0,2	-7,3	-2,9	-2,3	-1,8
Strukturni proračunski saldo (% BDP-a)	.	.	-1,9	-1,4	-4,4	-3,1	-2,7	-2,3
Bruto dug opće države (% BDP-a)	39,1	55,6	79,6	71,1	87,3	79,8	75,3	73,1

(1) Neto stanje međunarodnih ulaganja, osim izravnih ulaganja i portfeljnih vlasničkih ulaganja.
(2) Domaće bankarske grupe i samostalne banke, društva kćeri i podružnice u stranom vlasništvu u EU-u i izvan EU-a.
Izvor: Eurostat, ESB, od 2. svibnja 2022., ako je dostupno, podaci Europske komisije o prognozama (Proljetna prognoza 2022.)

U ovom se prilogu ocjenjuju rizici za fiskalnu održivost Hrvatske u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom razdoblju. Primijenjen je isti višedimenzionalni pristup kao u Izvješću o fiskalnoj održivosti za 2021., koje je ažurirano na temelju Komisijine proljetne prognoze 2022.

U tablici 1. prikazana su osnovna predviđanja duga. Prikazan je predviđeni državni dug i njegova raščlamba na primarni saldo, efekt grude snijega (kombinirani učinak plaćanja kamata i rasta nominalnog BDP-a na dinamiku duga) i prilagodbu stanja i stokova. U tim se predviđanjima pretpostavlja da se nakon 2023. neće poduzimati nove mjere fiskalne politike, a uključen je očekivani pozitivan učinak ulaganja u okviru instrumenta NextGenerationEU.

U grafikonu 1. prikazana su četiri alternativna scenarija osnovnog scenarija kako bi se prikazao učinak promjena pretpostavki. U scenariju „povijesni strukturni primarni saldo" pretpostavlja se da se strukturni primarni saldo postupno vraća na prethodnu prosječnu razinu. U scenariju „niži strukturni primarni saldo" strukturni primarni saldo trajno je slabiji nego u osnovnom scenariju. U scenariju „nepovoljni rast kamatnih stopa" pretpostavlja se manje povoljan efekt grude snijega nego u osnovnom scenariju. U scenariju „financijski stres" država se u 2022. privremeno suočava s višim tržišnim kamatnim stopama.

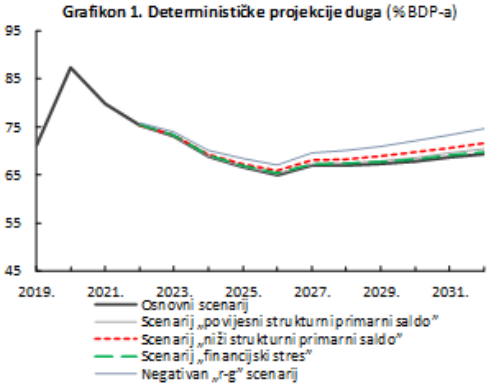
U grafikonu 2. prikazani su rezultati stohastičkih projekcija. Ta predviđanja prikazuju učinak koji na dug ostavlja 2000 različitih šokova koji utječu na stanje proračuna države, gospodarski rast, kamatne stope i tečajne stope. Stožac obuhvaća 80 % svih simuliranih kretanja duga, čime se isključuju događaji male učestalosti.

U tablici 2. prikazani su pokazatelji fiskalne održivosti S1 i S2 i njihovi glavni pokretači. Pokazateljem S1 mjere se konsolidacijski napori potrebni da se dug svede na 60 % BDP-a u 15 godina. Pokazateljem S2 mjere se konsolidacijski napori potrebni za stabilizaciju duga na neodređeno vrijeme. *Početnim stanjem proračuna* mjeri se napor potreban za pokrivanje budućih plaćanja kamata, komponenta *troškova starenja* odnosi se na potrebu za apsorpcijom predviđene

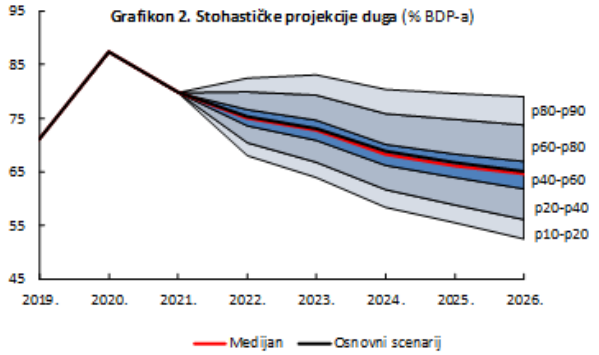
Tablica A20.1.: **Analiza održivosti duga za Hrvatsku**

Tablica 1. Osnovna predviđanja duga	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Bruto udio duga (% BDP-a)	**71,1**	**87,3**	**79,8**	**75,3**	**73,1**	**68,9**	**66,7**	**65,0**	**66,9**	**66,9**	**67,3**	**67,9**	**68,6**	**69,3**
Promjena duga	-2,2	16,2	-7,5	-4,5	-2,2	-4,2	-2,2	-1,6	1,9	0,0	0,3	0,6	0,7	0,7
od toga														
Primarni deficit	*-2,4*	*5,3*	*1,3*	*0,9*	*0,5*	*-0,6*	*-0,5*	*-0,2*	*1,3*	*1,3*	*1,3*	*1,3*	*1,3*	*1,3*
Učinak grude snijega	*-1,6*	*8,4*	*-9,1*	*-4,0*	*-2,6*	*-3,6*	*-1,7*	*-1,4*	*0,6*	*-1,3*	*-1,0*	*-0,7*	*-0,6*	*-0,6*
Efekt grude snijega	*1,8*	*2,5*	*0,2*	*-1,3*	*-0,1*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Bruto potrebe za financiranjem (% BDP-a	14,0	21,4	12,3	9,7	10,6	9,5	9,5	9,7	11,6	11,9	12,3	12,7	13,1	13,3

Grafikon 1. Deterministične projekcije duga (% BDP-a)

Grafikon 2. Stohastičke projekcije duga (% BDP-a)

Tablica 2. Prikaz pokazatelja jaza održivosti S1 i S2

		S1	S2
Ukupni indeks (pb. BDP-a)		**1,1**	**1,0**
od toga			
Početno stanje proračuna		-0,1	1,5
Zahtjev u vezi s dugom		0,9	
Troškovi starenja		0,2	-0,5
od toga	*Mirovine*	*0,1*	*-1,1*
	Zdravstvena zaštita	*0,2*	*0,6*
	Dugotrajna skrb	*0,0*	*0,2*
	Ostali	*-0,1*	*-0,1*

Izvor: Europska komisija

promjene javnih rashoda povezanih sa starenjem, kao što su mirovine, zdravstvena zaštita i dugotrajna skrb, a *zahtjevom u vezi s dugom* mjeri se dodatna prilagodba potrebna kako bi se postigao cilj duga od 60 % BDP-a.

Naposljetku, na toplinskoj karti prikazana je klasifikacija ukupnog rizika za fiskalnu održivost (tablica A20.2.). *Kategorija kratkoročnog rizika* temelji se na pokazatelju S0, koji je pokazatelj ranog otkrivanja fiskalnih rizika u nadolazećoj godini. *Kategorija srednjoročnog rizika* izvedena je iz analize održivosti duga i pokazatelja S1. Analizom održivosti duga procjenjuju se rizici za održivost na temelju nekoliko kriterija: predviđena razina duga u razdoblju od 10 godina, dinamika duga („godina vrhunca"), vjerodostojnost fiskalnih pretpostavki i, prema potrebi, prostor za strože pozicije („prostor za fiskalnu konsolidaciju"), vjerojatnost da se dug neće stabilizirati u sljedećih pet godina i količina neizvjesnosti. *Kategorija dugoročnog rizika* temelji se na pokazatelju S2 i analizi održivosti duga.

Općenito, kratkoročni su rizici za fiskalnu održivost niski. Komisijin pokazatelj ranog otkrivanja (S0) ne upućuje na velike kratkoročne fiskalne rizike (tablica A20.2.).

Rizici za fiskalnu održivost u srednjoročnom su razdoblju srednje razine. Taj se zaključak temelji na dva elementa srednjoročne analize Komisije. Prvo, analiza održivosti duga pokazuje da se u osnovnom scenariju predviđa smanjenje državnog duga sa 75 % BDP-a u 2022. na 65 % BDP-a u 2026., a zatim ponovno povećanje na oko 69 % BDP-a u 2032. (tablica 1.). To kretanje duga izloženo je utjecaju mogućih šokova fiskalnih, makroekonomskih i financijskih varijabli, što je vidljivo iz alternativnih scenarija (svi upućuju na rizike srednje razine) i stohastičkih simulacija (tablice A20.1. i A20.2.). Nadalje, pokazatelj jaza održivosti S1 upućuje na to da će za smanjenje duga na 60 % BDP-a u razdoblju od 15 godina biti potrebna prilagodba strukturnog primarnog salda od 1,1 postotnog boda BDP-a (tablica 2.). Općenito, srednji rizici odražavaju razinu duga, ograničeni prostor za fiskalnu konsolidaciju i osjetljivost na negativne šokove.

Rizici za fiskalnu održivost u dugoročnom su razdoblju srednje razine. Pokazatelj jaza održivosti S2 (za 1 postotni bod BDP-a) dugoročno upućuje na niske rizike, dok analiza održivosti duga upućuje na srednje rizike, što dovodi do ove ukupne procjene. Pokazatelj S2 upućuje na to da će predviđeno smanjenje javnih rashoda za mirovine u odnosu na BDP pridonijeti dugoročnoj stabilizaciji duga unatoč pritiscima koji uglavnom proizlaze iz rashoda za zdravstvenu skrb (tablica 2.).

Tablica A20.2.: **Toplinska karta rizika za fiskalnu održivost Hrvatske**

Kratkoročno	Srednjoročno										Dugoročno	
				Analiza održivosti duga								
				Deterministički scenariji								
Ukupno (S0)	Ukupno (S1+DSA)	S1	Ukupno		Osnovni scenarij	Povijesni strukturni primarni saldo	niži strukturni primarni saldo SPB	Negativni 'r-g'	Financijski stres	Stohastičke projekcije	S2	Ukupno (S2+DSA)
NIZAK	SREDNJI	SREDNJI	SREDNJI	Ukupno	SREDNJI	SREDNJI	SREDNJI	SREDNJI	SREDNJI	NIZAK	NIZAK	SREDNJI
				Razina duga (2032.), % BDP-a	69	70	72	75	70			
				Godina vrhunca duga	2021	2021	2021	2021	2021			
				Prostor za fiskalnu konsolidaciju	43%	48%	49%	43%	43%			
				Vjerojatnost da omjer duga u 2026. prekorači razinu iz 2021.						9%		
				Razlika između 90. i 10. percentila (u p.b. BDP-a)						26		

(1) Razina duga u 2032.: zeleno: ispod 60 % BDP-a, žuto: od 60 % do 90 %, crveno: iznad 90 %. (2) Godina najviše razine duga pokazuje predviđa li se da će se dug ukupno povećati tijekom sljedećeg desetljeća. Zeleno: dug rano doseže najvišu razinu; žuto: najviša razina duga prema sredini razdoblja obuhvaćenog prognozom; crveno: kasno dosezanje najviše razine. (3) Prostorom za fiskalnu konsolidaciju mjeri se udio prethodnih fiskalnih pozicija u toj zemlji koje su bile strože od onih pretpostavljenih u osnovnom scenariju. Zeleno: visoka vrijednost, tj. pretpostavljena fiskalna pozicija vjerodostojna je u usporedbi s prethodnim vrijednostima i ostavlja prostor za korektivne mjere ako one budu potrebne; žuto: srednja vrijednost; crveno: niska vrijednost. (4) Vjerojatnost da će udio duga u 2026. premašiti razinu iz 2021.: zeleno: mala vjerojatnost, žuto: srednja vjerojatnost, crveno: visoka vjerojatnost (odražava i početnu razinu duga). (5) Razlikom između 90. i 10. percentila mjeri se nesigurnost, na temelju distribucije duga pod utjecajem 2000 različitih šokova. Zelena, žuta i crvena polja upućuju na sve veću nesigurnost.
Izvor: Europska komisija (za dodatne pojedinosti o višedimenzionalnom pristupu Komisije vidjeti Izvješće o fiskalnoj održivosti za 2021.).